T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANIMI VE IRAK SAVAŞI

Yüksek Lisans Tezi

Farid j. Mawlood

Ankara–2009

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANIMI VE IRAK SAVAŞI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Cavid ABDULLAHZADE

Farid j. Mawlood

Ankara–2009

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANIMI VE IRAK SAVAŞI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Cavid ABDULLAHZADE

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

Tez Sınavı Tarihi ....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
AJIL	: American Journal of International Law
BJIL	: Berkeley Journal Of International Law
BM	: Birleşmiş Milletler
BYIL	: British Yearbook of International Law
Çev.	: Çeviren
e.t.	: Erişim Tarihi
EJIL	: European Journal Of International Law
KİS	: Kitle İmha Silahları
IAEA	:International Atomic Energy Agency (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı)
MELJIL	: Melbouren Journal Of Internatıonal Law
md.	: Madde
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşlması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization)
Par.	: Pragraf
SC	: Security Council (Güvenlik Konseyi)
RES	: Resolution (karar)

SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UNMOVIC	: United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (Birleşmiş Milletler İzleme, Onaylama ve Denetim Komisyonu)
UNSCOM	: United Nations Special Commissin (Birleşmiş Milletler Özel Komisyonu)
USAK	: Uluslararası Staratejik Araştırmalar Kurumu

GİRİŞ

Uluslararası hukuk, bir devletin başka bir devlete karşı kuvvet kullanmasını ilke olarak yasaklamıştır. Bu yasak, mevcut uluslararası hukuk sisteminin temelini oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması md. 2/4'te düzenlenen kuvvet kullanma yasağı, BM üyesi olan ve olmayan tüm devletler için geçerlidir. Ancak kuvvet kullanma yasağı devletlerin egemenliği ilkesine getirilen yeni bir sınırlamadır. Kuvvete başvurmak, XX. yüzyılın başlarına kadar devletlerin istedikleri zaman kullanabilecekleri bir hak olarak görülmüştür. İnsanlığa çok büyük acılar yaşatan I. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Milletler Cemiyeti Sistemi bile genel olarak savaşı yasaklamamış; sadece devletlerin savaşa başvurma yetkilerini belli noktalarda sınırlandırmıştır.

11 Eylül terör saldırıları, ABD'de ''haydut devletlerden'' gelebilecek tehdidin oluşturduğu korkuyu güçlendirmiştir.[1] Amerikan yönetimine göre; ''haydut devletlerin'' nükleer silah geliştirme kapasitelerini arttırma çabaları uluslararası terörizmle birleştiğinde, Kitle İmha Silahları'nın (KİS) terörizmin bir aracı olarak kullanılması ABD için büyük bir risk oluşturmuştur. Bu durumda ortaya çıkan tehdidin oluşturduğu risk ne kadar büyükse, eylemsiz kalma riski de o kadar büyüktür. Bu nedenle ABD, söz konusu rejimlere ve

[1] Haydut devletler ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Noam CHOMSKY: *"Amerikan Müdahaleciliği-Haydut Devletler"*,(Çev. Taylan DOĞAN ve Barış ZAREN), **www.karakutu.com/models.php=article&side=2525**, (e.t. 01.07.2009).

terör örgütlerine karşı ilk vuruş stratejisinin uygulanacağını ''Yeni Ulusal Güvenlik Strateji'' (UGS) belgesinde ifade etmiştir.[2] Bu belgede ABD; 1950'li yıllardan beri izlediği caydırıcılık politikasını terk ettiğinin mesajını da vermiştir. Bush yönetimi, ayrıca "şer ekseni" olarak adlandırdığı Irak, İran ve Kuzey Kore'yi KİS geliştirmek ve teröre destek olmakla suçlamıştır. Amerikan yönetimi; Afganistan'daki El Kaide terör kamplarını yok etmesi ve terörü destekleyen Taliban rejimini yıkmasının ardından Irak'ta Saddam Hüseyin rejimini kendisine hedef seçmiştir.

Saddam rejiminin Bush yönetimi tarafından hedef seçilmesinin bir takım nedenleri vardır. Öncelikle Bush yönetimi, Irak rejimi ile El Kaide terör örgütü arasında bir bağlantı olduğunu ve bu örgüte, Irak'ın KİS sağlamaya çalıştığını iddia etmiştir.[3] Bunun dışında ABD'ye göre Irak, 1991 Körfez Savaşı'ndan sonra Güvenlik Konseyi'nin çeşitli kararlarıyla teyit ettiği silahsızlanma yükümlülüklerini yerine getirmemiştir ve BM silah denetçileri ile tam bir işbirliğine de yanaşmamıştır. Bu durumda KİS'in varlığı, tehdidi arttırmaktadır. Buna karşı ABD'nin gelecekte KİS'in kullanılmasıyla yapılabilecek bir terörist saldırıyı beklemesi düşünülemez hale gelmiştir. ABD, KİS geliştirme kapasitesinin ilerlemesine ve yeni silah teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak bu silahların yayılmasını önlemede, savunma için

---

[2] **The National Securtiy Strategy of the United States of America**, 2002, metni için bkz. **http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf,** (e.t. 01.05. 2008)

[3] Martin DURHAM: "*The American Far Right and 9/11*", Terrorism and Political Violence, Vol.15, Issue 2, Summer 2003, p. 96.

en iyi aracın saldırı olacağını düşünmüştür. Bu noktada Bush doktrininin temel yaptırımı, Irak gibi rejimlerin tehdit olmaktan çıkarılması olmuştur.

11 Eylül 2001 saldırıları sonrası ABD, BM Güvenlik Konseyi'nin izni olmaksızın oluşturulacak bir koalisyon ile Irak'a karşı kuvvet kullanabileceğini resmen açıklamıştır. ABD ve Güvenlik Konseyi arasında yaşanan yoğun pazarlık sahnelerinin ardından, BM Güvenlik Konseyi 3 Nisan 1991 tarihli 687 sayılı kararda öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesini uluslararası denetim altında bir takvime bağlamıştır. Konsey, Irak'ın yükümlülüklerini sürekli ihlalinden dolayı ciddi sonuçlarla karşılaşacağı ifadesini içeren 8 Kasım 2002 tarih ve 1441 sayılı kararı kabul etmiştir.[4] Ama ABD'nin ''denetim rejiminin'' etkinliğine ve Irak'ın işbirliği derecesine ilişkin şüpheleri devam etmiştir. 5 Şubat 2003'te ABD'nin Eski Dışişleri Bakanı Colin Powell, denetim rejiminin işlemediği konusunda BM'nin dikkatini çekerek Irak'ın hala KİS sakladığını ifade etmiştir. Denetim rejiminin devreye girmesinden 11 hafta sonra, 14 Şubat 2003'te denetçiler, Irak'ta KİS olduğuna ilişkin hiçbir kanıta ulaşamadıklarını, fakat sebebi izah edilemeyen pek çok parça ve maddelere rastladıklarını belirten raporlarını BM Güvenlik Konseyi'ne sunmuşlardır. On gün sonra, 24 Şubat 2003'te ABD, İngiltere ve İspanya, Irak'ın 1441 sayılı karar çerçevesinde silahsızlanma konusunda kendisine tanınan son fırsatı değerlendirmede

[4] UN Doc SC Res 1441, S/RES/1441, 2002.

başarısız olduğunu deklare eden bir karar tasarısı sunmuş; ancak Fransa, Rusya ve Çin'in veto yetkilerini kullanacaklarını açıklamaları üzerine bu karar tasarısını geri çekmek zorunda kalmışlardır.[5]

II. Bush Yönetiminin 20 Mart 2003'te Irak'a başlattığı saldırının ardından, bu sürecin uluslararası hukuk bakımından nasıl değerlendirileceği konusu en önemli tartışmalardan birisi olmuştur. BM Antlaşması'nın kuvvet kullanma ve silahlı zorlama yollarının gerekli mekanizmaları çalıştırılmadan ve dünya kamuoyunun yoğun muhalefetine rağmen gerçekleşen bu savaş, BM Antlaşması'nın kuvvet kullanma yasağı çerçevesindeki tartışmaları genişletmiştir. Güvenlik Konseyi, Irak ile ilgili aldığı kararlarla, ABD'nin Irak'a ilişkin politikasından bağımsız olamamıştır. Güvenlik Konseyi'n Fransa, Rusya ve Çin gibi üyelerinin işgal öncesi takındıkları karşıt tavır sonuç doğurucu nitelikte olmadığı gibi, işgalin ardından Konsey sessiz onayını korumuştur. Bugün bile BM Irak'ta etkin rol üstlenememektedir. Bir süper gücün hegemonyasını XIX. yüzyılı hatırlatacak biçimde askeri güç ile kurma girişimi II. Dünya Savaşı sonrası kurulan BM düzeninin yeni bir dönüşüm içinde olup olmadığı sorusunu doğurmuştur.[6]

ABD'nin Irak'a saldırısıyla ortaya çıkan fiili durumun hukuki meşruiyetinin aranacağı zemin BM Antlaşması'dır. BM Antlaşması, II. Dünya

---

[5] Alex J. BELLAMY: *"Leaglity Of The Use Of Force Against Iraq''*, MELBJIL, Vol 4,Issue 2, 2003, p. 497.

[6] Kadriye BODUR: *"Irak'ın İşgali ve Uluslararası Hukuk''*, Üniversite Ve Toplum Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, Haziran 2004, s. 2.

Savaşı ile kurulan uluslararası düzenin belgesi olmakla birlikte, Westfalya Konferansı'ndan bu yana Avrupa devletleri arasında genel kabul gören devletlerin egemen eşitliği, kuvvet kullanmama ve iç işlerine karışmama gibi ilkeleri uluslararası düzeyde korumaktadır. II. Dünya Savaşı sonrası süper güçler, karşılıklı dengeleri gözetmek zorunda kalmışlar ve en azından görünürde bu ilkelerle çatışmamak ve meşruiyeti korumak çabasında olmuşlardır.

BM Antlaşması, ilke olarak devletlerin birbirlerine karşı kuvvet kullanmasını yasaklamakla birlikte, bazı istisnai durumlarda kuvvet kullanmaya izin vermiştir. Bunlardan biri, ülkelerin silahlı saldırıya uğraması karşısında meşru savunma haklarını kullanmaları, diğeri ise, BM Güvenlik Konseyi'nin, uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden ya da bozan ülke ya da ülkelere karşı güç kullanılmasına izin vermesidir. Bu ve ilgili diğer BM belgeleri ve uluslararası hukukun genel prensipleri, sözü geçen istisnalar dışında bir ülkeye karşı saldırı savaşı başlatmanın ve yürütmenin 'uluslararası suç' oluşturduğunu ve bunu yapan ülke ya da ülkelerin cezai sorumluluğu gerektirdiğini öngörmektedir. Bunun da ötesinde, saldırı suçunu işleyen ülkenin yöneticilerinin kişisel cezai sorumluluğunun doğduğu da artık uluslararası hukukun yerleşmiş ilkelerinden birisidir.

11 Eylül saldırılarının ardından Başkan Bush'un 17 Eylül 2002'de ilan ettiği UGS belgesi dünya kamuoyunu ve BM'yi yoğun bir biçimde meşgul edip, gerek hukuk gerekse siyaset bilimi literatüründe ciddi tartışmalara

neden olmuştur. Değişik vesilelerle gündeme gelen BM'nin reform önerileri, ikinci Irak müdahalesiyle daha da büyük bir önem kazanmıştır. ABD'nin, BM'nin açık onayı olmadan Irak'ı işgal etmesi, uluslararası camiada kuvvet kullanmanın meşruluğu hakkında geniş tartışmalara yol açmıştır. ABD ve müttefikleri, I. Körfez Savaşı sırasında çıkan 678 sayılı kararda kuvvet kullanmak üzere verilen iznin halen geçerli olduğunu iddia ederek, işgali meşru göstermeye çalışmışlardır.

Uluslararası hukukta kuvvet kullanımı açısından Irak Savaşı'nın hukuki yönlerini değerlendiren bu çalışma, uluslararası hukukun son derece güncel ve önemli bir konusunu hem teorik hem de pratik açıdan ele almaya çalışmaktadır. Bu anlamda çalışma beş ana başlıktan oluşmaktadır.

Birinci başlık altında, kuvvet kullanmaya ilişkin uluslararası hukuk kurallarının tarihi gelişimi kısaca gözden geçirilmektedir. BM Antlaşması'nın kuvvet kullanmaya ilişkin sistemi ele alınmaktadır. Bu çerçevede BM Antlaşması md. 2/4'te yer alan kuvvet kullanma yasağının kapsamı ve niteliği üzerinde durulmakta, BM amaçları ışığında kuvvet kullanma yasağı ilkesine değinilmekte, söz konusu sisteme göre kuvvet kullanmaya izin verilen durumlar anlatılmaktadır. Birinci başlığın son kısmında da savaşın başlattığı hukuki tartışmalar ve savaş ile ilgili hukuki tezler üzerinde durulmaktadır.

İkinci başlık altında, Güvenlik Konseyi'nin 678 ve 687 sayılı kararların içeriği, yorumu ve analizi yapılmakta, ateşkes paketinin ihlal edildiği

gerekçesiyle başlatılan Çöl Tilkisi Operasyonu'nun detayları gözden geçirilmektedir. Güvenlik Konseyi'nin 1441 sayılı kararının yorumu ve hukuki değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Üçüncü başlık altında, BM Antlaşması'nın meşru savunmayla ilgili sistemi ve örf ve adet hukukundaki meşru savunmanın şartları belirlenmiştir.

Dördüncü ve son başlık altında, Irak Savaşı'na ilişkin önleyici meşru savunma ve insancıl müdahale gibi diğer tezler değerlendirilmektedir. Sonda kısımda ise, savaşı uluslararası hukuk dışında bir kuvvet kullanma olup olmadığı incelenmektedir.

I. ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANIMI VE IRAK SAVAŞI

A. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÖNCESİ DÖNEM

Tüm devletler uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılmasını uzun süre hukuka uygun kabul etmişlerdir. Bu devirlerdeki kuvvet kullanımının sadece savaş hukuku kuralları ile yürütüldüğü söylenebilir.[7] Bir devletin kuvvete başvururken bunu haklı bir nedenle yapması, hem doktrinde hem de uygulamada daima çok önemli olmuştur. Genel olarak kuvvet kullanma yöntemleriyle savaş arasında bir ayrım yapılmayan zamanlarda, yazarlar bir savaşın ne zaman haklı olduğu konusuna büyük önem vermişlerdir. Devletler de silahlı güç kullandıkları zaman, bunu hep kuvvete başvurmayı haklı hale getirdiğini düşündükleri gerekçelerle desteklemişlerdir ve bunu, ileri sürdükleri gerekçeler diğer devletler tarafından hiçbir şekilde kabul görmese bile yapmışlardır.[8]

I. Dünya Savaşı sırasında yaşanan büyük kayıplar insanoğlunun barışı koruma yolunda ciddi ve büyük adımlar atmasına neden olmuştur. Bu maksatla ilk olarak 1920 yılında Milletler Cemiyeti (MC) kurulmuştur. Milletler Cemiyeti Misakı çerçevesinde Cemiyet'in genel amacı uluslararası barış ve güvenliği muhafaza etmek ve uluslararası işbirliğini ilerletmektir.[9] Misak'ın

---

[7] İlhan AKİPEK: **Devletlerarası Hukuk Bakımından Meşru Müdafaanın Mahiyeti ve Benzeri Müesseselerle Mukayesesi**, Ankara, 1955, s. 7–8.

[8] Funda KESKİN: **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler,** Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 26.

[9] Ingrid DETTER: **The Law of War**, Cambridge University Press, New York, 1989, p. 54.

10. maddesi: “Cemiyet üyeleri, bütün Cemiyet üyelerinin ülke bütünlüklerine ve halen mevcut siyasi bağımsızlıklarına riayet etmeyi ve bunları dışarıdan gelecek herhangi bir tecavüze karşı korumayı taahhüt ederler. Tecavüz, tecavüz tehdidi veya tehlikesi halinde Meclis işbu vecibenin yerine getirilmesini sağlayacak vasıtaları teemmül eder” demekteydi. Bu oldukça soyut maddenin savaş konusunda temel madde olan 11. maddeyle bağlantılı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. 11. maddeye göre, her türlü savaş ya da savaşa başvurma tehdidi MC’yi bir bütün olarak ilgilendirmekteydi ve MC uluslararası barışı korumak için etkin önlemleri alabilecektir. 12. maddeye göre ise, Cemiyet'e üye iki devlet arasında uyuşmazlık çıktığında hakemliğe, mahkemeye veya MC Konseyi’ne sunulacaktı. Üye devletler, hakem kararından veya mahkeme kararından veya Meclis raporundan itibaren üç aylık bir sürenin dolmasından önce, hiçbir surette savaşa başvurmamayı taahhüt etmekteydi. Madde 15/7’ye göre ise, bu yola başvuran ancak hiçbir sonuç alamayan devletler, gerekli gördükleri tedbirleri almakta özgürdü. Daha spesifik olarak Misak, devletlere uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözme ve bu yollar tüketilinceye kadar savaşa başvurmama konusunda yükümlülükler getirmiştir.[10] Ancak Misak, savaşı bir bütün olarak yasaklamamış sadece meşru ve meşru olmayan savaş arasındaki ayırımı

[10] DETTER, p. 55.

ortaya koymuştur.[11] Bu çerçevede Misak'ta "savaşa başvurma" teriminin kullanılmış olması Misak hükümlerinin etkinliğini zayıflatan önemli bir unsur olmuştur. Devletler resmi bir savaş ilanı olmaksızın gerçekleştirdikleri savaşa varmayan kuvvete dayalı tedbirlerini, bu tedbirlerin uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözme yöntemleri arasında yer aldığını iddia ederek, Misak çerçevesindeki yükümlülüklerinden kurtulmaya çalışmışlardır.

MC Misakı'nın yürürlüğe girmesinden sonra, savaşın kesin olarak yasaklanması konusundaki boşluk, savaşı ulusal politikanın bir aracı olarak yasaklayan Kellogg-Briand Paktı'nın 27 Ağustos 1928 tarihinde imzalanmasıyla doldurulmuştur.[12] Kellogg-Briand Paktı ABD Dışişleri Bakanı Kellogg ile Fransa Dışişleri Bakanı Briand arasında Paris'te imzalanmış ve 24 Temmuz 1929'da yürürlüğe girmiştir. Paris Paktı olarak da adlandırılan Kellogg-Briand Paktı başlangıçta ABD ve Fransa arasında iki taraflı bir antlaşma olarak tasarlanmış olmasına rağmen, daha sonra devletlere önerilmiş ve 63 devlet tarafından imzalanmıştır. Kellogg-Briand Paktı bir başlangıç ile üç maddeden oluşmaktadır. Kellogg-Briand Paktı'nın 1. maddesi şu şekildedir: " Bağıtlı taraflar, kendi ulusları adına, uluslararası anlaşmazlıkları çözmek için savaşa başvurmayı reddederler, ayıplarlar ve

---

[11] طارق عبدالله عيسى: *مشروعية الحرب على العراق في ظل القانون الدولي*, جريدة 26 ايلول, 2009, العدد 1050, ص. 17. (Tarık Abdullah ISA: *"Uluslararası Hukuk Açısından Irak Savaşı'nın Meşruiyeti"*, 26 Eylül Gazetesi, 2009, Sayı 1050, s. 17, **http://www.26sep.net/newsweekarticle.php?lng=arabic&sid=2859,** (e.t. 08.09.2009)

[12] Fatma TAŞDEMİR: **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi**, USAK Yayınevi, Ankara, 2005, s. 123.

karşılıklı ilişkilerinde savaşı ulusal politika için araç olarak kullanmaktan vazgeçtiklerini kesinlikle ve en başta açıklarlar. Kellogg-Briand Paktı'nın 2. maddesi ise, " Bağıtlı taraflar, kökeni ya da niteliği ne olursa olsun, bütün uyuşmazlıkların düzeltilmesi ya da çözülmesi, yalnızca barışçı yollarla aramakla yükümlenirler" şeklindedir. Halen yürürlükte olan Pakt, BM Antlaşması md. 2/4 ile birlikte uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanma yasağını düzenlemeye devam etmektedir.[13]

Ulusal politikanın bir aracı olarak kuvvet kullanılmasını yasaklayan Pakt, 1928–1945 arası dönemde savaşı yasaklayan bir örf ve adet hukuku kuralının doğmasında önemli bir role sahiptir. Bununla birlikte, Pakt'ın öngördüğü kuvvet kullanma yasağının yorumlanması ve uygulanmasıyla bağlantılı olarak bazı sorunlar ortaya çıkmıştır. İlk olarak, Pakt'ın 1. maddesinde MC Misakı'nda olduğu gibi "savaşa başvurma'' şeklindeki aynı sorunsal terminolojinin kullanılmış olması, Pakt'ın savaşı yasakladığı fakat savaşa varmayan kuvvete dayalı tedbirleri yasaklamakta yetersiz kaldığı görüşünün ileri sürülmesine neden olmuştur.[14] Bu görüşü savunanlar, Pakt'ın 2. maddesinin savaşa varmayan münferit kuvvet kullanmalara karşı genel bir yasak tesis ettiği argümanına karşı çıkararak, geleneksel savaşa varmayan kuvvete dayalı tedbirleri uyuşmazlıkların "barışçıl" yollarla çözme yöntemleri

---

[13] Pakt'in metni için bkz. Kellogg-Briand Pact 1928, **http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/kbpact**., (e.t. 02.09.2009).

[14] Sertaç Hami BAŞEREN: **Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanma Sınırları,** Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003, s. 29.

arasında sayarak, 2. maddenin 1. maddeden daha geniş yorumlanamayacağını ileri sürmüşlerdir. Ancak, Pakt'ın girişinde amaçlara verilen geniş anlam ve genel olarak metnin güçlü terminolojisi ışığında, antlaşmaların yorumuna ilişkin etkililik ilkesinin tatbiki ve Pakt'a taraf olan devletlerin takip eden uygulamaları, Paktın her türlü önemli kuvvet kullanmayı yasakladığını göstermektedir.[15]

İkinci olarak, Kellog-Briand Paktı'nın sadece savaşı yasaklamakla yetinmesi, Misak'a aykırı davranan devletlere karşı nasıl ve hangi yollarla zorlama tedbirleri alınacağını öngörmemesi Pakt'ın önemli bir eksikliği olmuştur. Bu durum, Pakt'ın MC Misakı ile bağdaştırılmasını gerektirmiştir. Bu doğrultuda kimi girişimler gerçekleştirilmişse de Cemiyet üyelerinin yükümlülüklerinin artması kaygısı yüzünden, bu çalışmalar olumlu sonuçlar vermemiştir.[16] Son olarak, Pakt'ta meşru savunma hakkının açıkça düzenlenmemiş ve parametrelerinin net bir biçimde ortaya konulmamış olması Paktın bir başka önemli eksik yönü olmuştur.

B. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİNDE KUVVET KULLANIMI

1. Genel Olarak

BM Antlaşması, uluslararası barış ve güvenliğin muhafazası gibi çok önemli bir görevle, yeni bir örgüt kurmuştur. Antlaşma sadece örgütün

---

[15] BAŞEREN, s. 29.

[16] Seha L. MERAY: **Devletler Hukukuna Giriş,** II. Cilt, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1975, s. 460–461.

yapısına yönelik değil; aynı zamanda örgütün muhtevası ve çalışmasına ilişkin kural ve prensipleri içeren düzenlemelerden oluşturulmuştur. Özellikle kuvvet kullanma başta olmak üzere, üye devletlerin tutumlarının belirli kurallara veya çerçeveye oturtulması için özel ilkeler öngörülmüştür. Bu ilkeler ve kurallar genel olarak, uluslararası antlaşmalar ile örf ve adet hukukundan esinlenerek ortaya çıkan, uluslararası hukuk kuralları olarak tanımlanmaktadır.[17]

BM, 1945'te San Francisco Konferansı'nda kurucu antlaşmasının imzalanmasıyla kurulmuştur. Kurucu Antlaşma tasarlandığı zaman, amaçlardan bir tanesi Kellogg-Briand Paktı'nın eksikliklerini tamamlamak olmuştur. BM Antlaşması sadece kurum yaratan bir belge değildir, ayrıca norm yaratan bir belgedir.[18] II Dünya Savaşı'nda yaşanan büyük acıların tekrarlanmasını engellemek ve uluslararası barış ve güvenliği korumak için kurulan BM sisteminde kuvvet kullanmama ilkesi geçerlidir. Uluslararası anlaşmazlıkların kuvvet kullanılmadan çözümü esastır. BM Antlaşması'nın çeşitli hükümlerinde, devletlerin aralarında çıkan uluslararası uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözme yükümlülüğü altında oldukları ifade edilmiştir. Örneğin antlaşmanın giriş bölümünde "BM üyelerinin uluslararası barış ve güvenliğin muhafazası için kuvvetlerini birleştirip, "müşterek çıkarların icapları dışında silah kullanılmamasını sağlayan prensipleri kabule ve usulleri tesise" kararlı

[17] Enver BOZKURT: **Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı**, Asil Yayınevi, Ankara, 2007, s. 12.
[18] TAŞDEMİR, s. 123.

oldukları belirtilmiştir. Antlaşmanın birinci maddesinde aktarılan BM'nin temel gayesi içinde de, uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barışa yönelik tehditleri önlemek ve uzaklaştırmak sayılmıştır. Yine BM Antlaşması 2/3 hükmünde üye devletlerin uluslararası uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözecekleri öngörülmüştür. Hiyerarşik bir yapı içinde olan BM amaçları arasında uluslararası barış ve güvenliğin korunması ilk sırada yer almaktadır. Bu nedenle de BM'nin barışı koruma amacının normatif ifadesi olan BM Antlaşması'nın md. 2/4 hükmü, geniş kapsamlı bir yasak olarak değerlendirilmelidir. Antlaşmanın md. 2/4'ün getirdiği silahlı saldırı yasağı "jus cogens'' kuralı niteliğinde olup bu norm XX. yüzyıl uluslararası hukukunun en temel normudur.[19]

2. Birleşmiş Milletlerin Amaçları Ve Kuvvet Kullanımı

BM Örgütü çok önemli amaçlar için kurulmuştur. Örgütün amaçlarını açıklayan 1/1 maddesinde, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ilk amaç olarak sayılmıştır.[20] BM, self determinasyon, insan haklarına saygı, ekonomik ve sosyal gelişme, adalet ve adil bir uluslararası düzeni gibi gerçekleştirilmesi gereken başka amaçları da vardır. Bu amaçları

[19] BAŞEREN, s. 49–77.

[20] BM Antlaşması'nın amaçlarının sayıldığı md. 1/2, "Milletler arası eşit haklar ve halkların selfdeterminasyon ilkesine dayalı olarak, dostane ilişkiler geliştirmek ve evrensel barışı güçlendirmek için diğer uygun tedbirleri almak" şeklindedir. BM Antlaşması md. 55 ise milletler arası barışçıl ve dostane ilişkilerin gerçekleştirilmesi için, "milletler arası eşit haklar ve halkların selfdeterminasyon ilkesine saygıya dayalı olarak, uluslararası ekonomik ve sosyal işbirliğini geliştirmeyi taahhüt etmektedir". Daha fazla bilgi için bkz. KESKİN, s. 46–47.

gerçekleştirmek üzere geçerli ilkeler 2. maddede belirlenmiştir. Madde 2/3 de üye devletler, anlaşmazlıklarını uluslararası güvenliği, adaleti ve barışı tehlikeye sokmadan barış yolu ile çözeceklerini belirtmiştir. Hatta BM Sistemi kuvvet kullanımını açıkça yasaklamıştır. BM Antlaşması'na göre, uluslararası sorunlar ya devletler tarafından, ya da BM Örgütü tarafından barışçı yollarla çözülecektir. Antlaşmanın VI. Bölümünde sorunların barışçı yollarla nasıl çözüleceği ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Örneğin 33. maddeye göre, devamı uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebilecek nitelikte bir uyuşmazlığa taraf olanlar, her şeyden önce görüşme, soruşturma, arabuluculuk, uzlaşma, hakemlik ve yargısal çözüm yolları ile bölgesel kurul ya da antlaşmalara başvurarak veya kendi seçecekleri başka yollarla çözüm aramalıdırlar. [21] Aynı maddeye göre BM'nin Güvenlik Konseyi, gerekli hallerde ilgili devletlerin uyuşmazlıklarını bu araçlarla çözmeye çağırmaktadır. Burada ilgili sorunun uluslararası güvenliği ve barışı tehlikeye sokup sokmadığının tespiti de önemlidir. Bu nedenle 34. madde, Konseyi'n gerekli hallerde bu tespiti yapmak için soruşturmada bulunabileceğini söylemektedir. Yine 35. madde'ye göre, BM'nin her bir üyesi ve Antlaşması'ndaki barışçıl yollarla çözüm ilkesini baştan kabul eden üye olmayan ülkelere de, böyle bir uyuşmazlık konusunda Konsey'in dikkatini söz konusu tehlikeye çekebilir.[22] Konsey, taraflarca önerilmiş olan tüm

---

[21] BM Antlaşması, md. 33.
[22] MERAY, s. 460–461.

yöntemleri göz önünde bulundurup uygun düzeltme yöntem ya da yollarını tavsiye edecektir.

Neticede kuvvet kullanmayı yasaklayan BM, barış ve güvenliği sağlamak için gerken tüm yollara başvurulmasını hükme bağlamıştır. Nitekim barışı sağlama amacının gerçekleştirilmesi, örgütün kurulmasıyla istenen düzenin kurulması demektir. Bu yüzden BM Örgütü'nün bütün üye devletleri, uluslararası ilişkilerinde, örgütün kuruluş amaçları içerisinde olmayan her hangi bir ülkeye karşı kuvvet kullanmaktan kaçınırlar.

3. Kuvvet Kullanmama Ilkesi

a. Genel Olarak

Kuvvet kullanma konusundaki temel norm BM Antlaşması madde 2/4'te somutlaşan kuvvet kullanma yasağıdır.[23] Uluslararası ilişkilerde kuvvet kullanılmasını ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmasını açıkça yasaklayan söz konusu hüküm şu şekildedir:

"Teşkilatın üyeleri, milletlerarası münasebetlerinde gerek bir başka devletin toprak bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı, gerekse Birleşmiş Milletlerin amaçları ile telif edilemeyecek herhangi bir surette, tehdide veya kuvvet kullanılmasına başvurmaktan kaçınırlar." [24]

---

[23] Hüseyin PAZARCI: **Uluslararası Hukuk**, 6. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara**,** 2008**,** s.112.
[24] BM Antlaşması, md. 2/4.

Kuvvet kullanımını ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmasını yasaklayan md. 2/4'te savaş terimi kullanılmaktan kaçınılmıştır. Böylece, savaşa varmayan kuvvete dayalı her türlü tedbir yasağın kapsamına girmiştir.[25] Bu maddeye göre kuvvet tehdidi ve gerçek manada kuvvet kullanma genel olarak yasaklanmıştır. Bu madde ile sadece savaş değil, zorlama eylemleri ve müdahaleler gibi eylemlerin de üye devletlere yasak olduğu açıklanmıştır.[26]

Yasaklanan kuvvet kullanmanın niteliği üzerinde tartışmalar bulunmaktadır.[27] Çünkü Kuvvet kullanma yasağının ekonomik ve siyasi baskıyı içerip içermediği önemli görüş ayrılıklarına neden olmuştur. BM Antlaşması'nın md. 2/4'te "savaş" terimi kullanılmaktan kaçınılmış, "savaş" terimi yerine kullanılan tehdit ya da kuvvet kullanma kavramlarının tanımı ise yapılmamıştır. Bu durum kuvvet kullanma yasağının yalnızca silahlı kuvvet kullanılmasıyla sınırlı kalıp kalmadığı, yani kimi zorlayıcı ekonomik ve diplomatik tedbirlerin de bu yasağın kapsamına girip girmediği konusunda tartışmaları gündeme getirmiştir. Yaygın kabul edilen görüşe göre, gerek BM Antlaşması'nın giriş kısmında gerekse 41 ve 46. maddelerde "silahlı kuvvet" kavramının kullanılmış olması ve yine 1970 tarihli Dostça İlişkiler Bildirisi'nde de sadece silahlı kuvvet kullanılması üzerinde durulması bu tür siyasi ve

---

[25] TAŞDEMİR, s. 109.

[26] Sevin TOLUNER: **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Uluslararası Hukuk**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1977, s. 143–149.

[27] BOZKURT, s. 18–19.

ekonomik baskıların md. 2/4 kapsamında olmadığını teyit etmektedir.[28] Bu konuyu daha iyi anlayabilmemiz için yasağın kapsamı konusuna değinmekte fayda vardır.

b. Yasağın Kapsamı ve Normatif Statüsü

BM Antlaşması'nda öngörülen kuvvet kullanma yasağı sadece BM üyesi devletlerini bağlamakta, ama üye olmayan devletlere doğrudan doğruya yükümlülük getirmemektedir.[29] BM üyesi olmayan devletlerin BM Antlaşması'nda öngörülen kuvvet kullanma yasağına uymalarını sağlayacak tek şey md. 2/4'te yer alan kuvvet kullanma yasağının evrensel niteliğinde olup, uluslararası örf ve adet hukukunun bütünleyici bir parçası haline gelmiş olmasıdır. Böylece, söz konusu yasak BM üyesi olsun ya da olmasın bütün devletleri bağlamaktadır.[30]

Antlaşmanın 2/6. maddesinde, ''Teşkilata BM'nin üyesi olmayan devletlerin, milletler arası barış ve güvenliğin muhafazası icabettirdiği ölçüde, işbu esaslara uygun olarak hareket etmelerini sağlar.'' hükmüne yer verilmiştir. Bu çerçevede, üye olmayan devletlerin kuvvet tehdidi ya da kullanması durumlarında da onlara karşı önlemler alınabileceği kabul edilmiştir.[31]

---

[28] BAŞEREN, s. 61–62.
[29] TAŞDEMİR, s. 112.
[30] Edip ÇELİK: **Milletlerarası Hukuk,** Birinci Kitap, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1987, s. 157–164.
[31] PAZARCI, s. 510.

Anılan hüküm ile yasaklamanın hangi eylemleri kapsadığı sorusuna gelince, kuvvet kullanma eyleminin hedefi önemlidir. Bir devletin ülke bütünlüğünü parçalamak ya da onun varlığına son vermek amacıyla kuvvet kullanmanın yasak olduğu açıktır. Yasaklanan kuvvet kullanımı ile neyin kastedildiği araştırıldığı zaman, bunun silahlı kuvvet kullanımını kapsadığı konusunda her hangi bir kuşku bulunmamaktadır. Ancak silahlı kuvvet kullanılması bir devletin düzenli olarak askeri birliklerince doğrudan kuvvet kullanımını belirteceği gibi, bir devletin destekleyeceği ve yardım edeceği silahlı gruplar ya da birlikler gibi düzen dışı kuvvetlerce dolaylı olarak kuvvet kullanılmasını da belirtilebilecektir. Bunun yanı sıra silahlı zararla karşılık eylemlerini kapsamaktadır. BM Genel Kurulu'nun 2625 sayılı Dostça İlişkiler Bildirisi[32] ve Nikaragua Davası'na[33] ilişkin kararı adı geçen eylemlerin bu yasağın kapsamında olduğunu teyit etmektedir.

Kuvvet kullanma kavramının içeriğine gelince, uluslararası hukukta geniş anlamda kuvvet kullanma denildiğinde, savaş dâhil her türlü silahlı

---

[32] **The Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in Accordance With the Charter of the United Nations**; G.A. Resolution 2625 (XXV) October 24, 1970, U.N. G.A.O.R, 26th Sess., Supp. No. 28, U.N. Doc. A/8028 (1970). Söz konusu bildiri bundan sonra kısaca "Dostça İlişkiler Bildirisi" şeklinde kullanılacaktır. Genel Kurul'un 24 Ekim 1970 tarihli, 2625 (XXV) Sayılı "Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Uygun Olarak Devletler Arasında Dostane İlişkiler Kurmaya ve İşbirliği Yapmaya Dair Milletler arası Hukuk İlkeleri Bildirisi" metni için bkz. Aslan GÜNDÜZ**: Milletlerarası Hukuku, Temel Belgeler Örnek Kararlar,** 4. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 106-113.

[33] **Millitary and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)** Merits, Judgment, I.C.J. Reports 1986, p.14. Ayrıca bkz. **www.studiperlapace.H-centrol** , (e.t. 24.03.2008); Ayhan DÖNER: *"Kuvvet Kullanma Yasağı Ve İnsani Müdahale Açısından II. Körfez Krizi"*, **http://e-akademi.org/makaleler/dergi** , (e.t. 01.07.2008), s. 17. Söz konusu dava çalışmada bundan sonra kısaca "Nikaragua Davası" olarak isimlendirilecektir.

zorlama yolları anlaşılmaktadır. Bu açıdan bir devletin doğrudan doğruya düzenli askeri birlikleri aracılığıyla veya bir devletin desteklediği ve yardım ettiği silahlı gruplar veya gönüllü birlikler gibi düzen dışı kuvvetlerle kuvvet kullanılması veya kuvvet kullanma tehdidinde bulunulması 2/4. maddedeki yasak kapsamında değerlendirilmektedir. Nitekim düzensiz kuvvetler aracılığıyla gerçekleştirilen bu faaliyetlerin yasak kapsamında olduğu, gerek BM Genel Kurulunun 2625 sayılı Dostça İlişkiler Bildirisinde gerekse UAD'nin Nikaragua Davası ile ilgili kararında belirtilmiştir.[34]

Sonuç olarak kuvvet kullanmak konusunda BM Antlaşması'yla yeni hukuki kurallar oluşturulmuştur. Bu kuralların ilki BM Antlaşması'nın md. 2/4'te hukuksal bir yükümlülük yaratmıştır. Bu çerçevede md. 2/4'te yer alan kuvvet kullanımı ve kuvvet kullanma tehdidinin yasağı kapsamlı ve kesin bir yasak olarak tasarlanmıştır. Bu sonuç BM Antlaşması'nın hazırlık çalışmaları tarafından da teyit edilmiştir.[35]

C. BM Sisteminde Kuvvet Kullanmaya İzin Verildiği Durumlar

BM Antlaşması'nda kuvvet kullanma yasağı çok geniş bir norm olarak tasarlanmasına rağmen kuvvet kullanımı, uluslararası ilişkilerin bir gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır ve BM Sistemi belli koşullar altında kuvvet kullanmanın meşruluğunu kabul etmektedir. Bu çerçevede BM

---

[34] PAZARCI, s. 512.
[35] TAŞDEMİR, s. 111.

Antlaşması'yla kuvvet kullanma yasağına dört istisna getirildiği görülmektedir. Bu istisnalara kısaca değinmekte fayda vardır.

i. Beş Büyük Devlete Tanınan Yetki

Bu istisna 106 maddede düzenlenmiştir.[36] Maddeye göre, Ekim 1943 tarihli Dört Ulus Bildirgesi'nin[37] taraflarına (ABD, İngiltere, Çin, SSCB) ve Fransa'ya, uluslararası barış ve güvenliğin korunması için, Konseyi'n çalışma ve uygulama protokolünün düzenlemesinin henüz tamamlanmadığı aşamalarda BM adına müşterek askeri kuvvet kullanma imkânı verilmektedir. Antlaşmada her ne kadar teorik olarak böyle bir istisna öngörülmüşse de, pratik olarak bunun uygulamasının zor olacağı söylenebilir. Zaten 43. maddedeki antlaşmaların çok kısa bir zamanda tamamlanacağı ve 106. maddenin geçerliliğinin kısa süreceği düşünülmüştür.[38] Fakat günümüze kadar bu antlaşmaların imzalanmadığı görülmüştür.

---

[36] BM Antlaşması md. 106: "Güvenlik Konseyi'ne, kendi kanısına göre 42. madde uyarınca üzerine düşen sorumlulukları yüklenmesi olanağını verecek olan ve 43. Madde'de sözü edilen özel antlaşmalar yürürlüğe girinceye değin, 30 Ekim 1943.de Moskova'da imzalanan Dört Ulus Bildirgesi'nin tarafları ile Fransa, işbu Bildirge'nin 5. maddesi uyarınca, uluslararası barış e güvenliğin korunması için gerekebilecek her türlü eyleme Birleşmiş Milletler adına birlikte girişmek üzere birbirlerine ve eğer durum gerektiriyorsa, Birleşmiş Milletleri'n teki üyelerine danışacaklardır".

[37] Joint Four- Nations Decleration (The Moscow Conference), Ekim 1943. Bildirinin metni için bkz. **http// www.yale.edu/ lawweb/avalon/wwii/Moscow.htm**, (e.t. 01.04.2008).

[38] Canan ATEŞ: **Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasındaki Rolü,** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1997, s. 15.

ii. Düşman Devletlere Karşı Kuvvet Kullanımı

Bu istisnaya göre, II. Dünya Savaşı'ndaki devletlere karşı kuvvet kullanılmasına müsaade edilmiştir. Bu istisna 107. ve 53. maddelerde ele alınmıştır. 107. maddeye göre;[39] Antlaşmayı imzalayan herhangi bir devletin II. Dünya Savaşı'nda düşmanı olan diğer bir devlete karşı, bu konuda sorumluluk taşıyan hükümetler tarafından, bu savaşın sonucu olarak yapılan ya da izin verilen bir hareketi etkilemeyeceği gibi buna engel de teşkil etmez. Söz konusu düzenleme ile yeni kurallar için bir geçiş döneminin öngörüldüğü ve kısmen geçmişe etkili olmasının önüne geçildiği söylenebilir. Ancak ilgili hüküm sadece II. Dünya Savaşı'nın düşman devletlerine karşı kuvvet kullanılmasına izin verir. Antlaşmaya göre düşman devlet terimi, BM üyesi olan her hangi bir devletin, II. Dünya Savaşı'nda düşmanı olan her devleti kapsar (madde 53/2). Antlaşmanın 53. madde daha da ileriye giderek[40] her hangi bir düşman devlete karşı alınması gereken tedbirler için BM Güvenlik Konseyi'nin otoritesine ihtiyaç duyulmayacağını belirtmektedir. Bu sebeple 107. madenin uygulanacağı veya örgütün tam olarak çalışabileceği ana

[39] BM Antlaşması md. 107: "İşbu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Antlaşmayı imzalayan herhangi bir devletin II. Dünya Savaşı sırasında düşmanı durumunda olan bir devlete karşı, bu konuda sorumluluk sahibi hükümetlerin söz konusu savaşın sonucu olarak giriştiği ya da girişilmesini uygun bulduğu bir eylemi ne etkiler, ne de engeller".

[40] BM Antlaşması md. 53: ''Güvenlik Konseyi, gerekirse, kendi yetkisi altında alınan zorlayıcı önlemlerin uygulanması için bölgesel anlaşma ya da kuruluşlardan yararlanır. Bununla birlikte, Güvenlik Konseyi'nin izni olmaksızın bölgesel anlaşmalar uyarınca yada bölgesel kuruluşlar tarafından hiçbir zorlama eylemine girişilmeyecektir''; bu maddenin 2. fıkrasında verilen tanıma göre düşman devlet sayılan tüm devletlere karşı 107. madde uyarınca alınan ya da böyle bir devletin saldırı politikasına yeniden girişmesine karşı bölgesel anlaşmalar çerçevesinde yöneltilen önlemler, ilgili hükümetlerin isteği üzerine örgütün böyle bir devlet tarafından girişilecek yeni bir saldırıyı önleme görevini üstlenmesi mümkün oluncaya dek, bunun dışındadır.

kadar kendisine karşı saldırı politikası yürütülen bir devletin, bunu belirli bir bölgesine konuşlandırılmış bir kuvvet ile önlenmesi mümkündür. Bu kuvvet hükümetlerin isteği üzerine oluşturulacak ve gelecekteki tehditleri engellemek maksadıyla hareket edecektir.[41]

II. Dünya Savaşı'nın Mihver Devletleri'nden birisi yeniden saldırı eylemine giriştiği takdirde, 107. ve 53. maddelerin uygulanması olasılığı halen vardır. Ancak bu olasılık, II. Dünya Savaşı'nın üzerinden geçen uzun zaman ve bu zaman zarfında yapılan ittifak ve anlaşmalar nedeniyle oldukça düşüktür.[42]

iii. Güvenlik Konseyi'nin Kararıyla Kuvvet Kullanımı

Kuvvet kullanımının en önemli istisnasını BM organları kararıyla kuvvet kullanımı oluşturur. Kore Savaşı ve Körfez Savaşı örneklerinde olduğu gibi BM Güvenlik Konseyi barışı ve güvenliği bozduğunu düşündüğü devlete karşı kuvvet kullanılması kararını alabilmektedir.

BM sisteminde dünya barışını koruma görevi BM Antlaşması'nın 24/1 ve 25. maddeleriyle BM'nin Güvenlik Konseyi'ne verilmiştir. Barışı koruma görevi Konsey'e verilince, kuvvet kullanma tekeli de kural olarak ona verilmiş

---

[41] BOZKURT, s. 22.

[42] Özhan HANCILAR: **Uluslararası Hukukta Meşru Savunma Hakkı**, Anakara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitütüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004, s. 23.

olmaktadır. Kuvvet kullanma tekelinin kural olarak BM'de olduğunu gösteren anlaşma hükümleri 39., 41. ve 42. maddelerinde yer verilmiştir.[43]

Bu hükümlere göre, Konsey'e iki işlev yüklenmiştir. Konsey, öncelikle barışa yönelik tehdit, barışın bozulması ya da saldırı fiili hallerinden birisinin gerçekleşip gerçekleşmediğini saptayacaktır; tavsiyelerde bulunacak ya da alınacak tedbirleri belirleyecektir. Bir fiilin barışa yönelik tehdit mi, barışın bozulması mı, yoksa saldırı fiili mi olduğunun saptanması, tümüyle Konsey'in yetkisindedir. Ama 41. ve 42. maddeler gereğince zorlama tedbirlerinin alınmasına hemen karar vermek zorunda değildir. Konsey, taraflara tesviyelerde bulunarak arabuluculuk ve barışçı çözüm arayışlarını sürdürebilir. Güvenlik Konseyi'nin tavsiyeleri bağlayıcı değildir ve diğer tedbirlerin alınmasını engellemez.

Kendine ait bir askeri gücü bulunmayan BM, kuvvet kullanılması gerektiğinde, Kore ve Körfez Savaşları'nda olduğu gibi, sadece barışın bozulduğunu saptamakta ve üye devletlerin kuvvet kullanmalarına izin vermektedir.[44] Antlaşma hükümlerinin işletilmemesi nedeniyle BM'nin, üye

---

[43] BM Antlaşması md. 24/1: "Birleşmiş Milletleri'n üyeleri, örgütün çabuk ve etkili hareket etmesini sağlamak için, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında başlıca sorumluluğu Güvenlik Konseyi'ne bırakırlar ve bu sorumluluk gereğince görevlerini yerine getirirken Güvenlik Konseyi'nin kendi adlarına hareket ettiğini kabul ederler''. BM Antlaşması 24. maddesi: ''Birleşmiş Milletler üyeleri, işbu Antlaşma uyarınca, Güvenlik Konseyi'nin kararlarını kabul etme ve uygulama konusunda görüş birliğine varmışlardır". Bkz, Fatih KAYA: *"Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı İlkesi ve Meşru Kuvvet Kullanımı"* **http://www.turkhukuksitesi.com/member .php?u=8926**, (e.t. 13.09.2008).

[44] BM Antlaşması, BM'nin zorlama tedbirlerini içeren kararlarının uygulanabilmesi için bir mekanizma öngörmüştür. Bu mekanizmaya göre tüm üye devletler, 43. madde gereğince Güvenlik Konseyi ile ikili anlaşmalar yaparak BM Örgütüne askeri kuvvet temin etmeliler. Ayrıca 45. maddeyle, üye devletler bu amaç için acil hava kuvvetleri bulundurmayı kabul etmişlerdir.

devletlerin askeri işbirliğine güvenmekten başka seçeneği yoktur.[45] Bu yüzden şimdiye kadar uygulamada, Konsey'e üye devletler BM adına hareket etmişlerdir. Irak Savaşı'nda da ABD ve müttefikleri bu istisnaya savaş için gösterdikleri gerekçeler arasında büyük yer vermişlerdir. Çalışmanın ilerdeki bölümlerinde bu konuyu detaylı bir şekilde ele alacağız.

iv. Meşru Savunma

Meşru Savunma Hakkı, kuvvet kullanımının en önemli istisnalarından birini oluşturmaktadır.[46] BM Antlaşması'nın 51. maddesi bu hakkı şu şekilde muhafaza etmektedir:

"Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletlerin üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hail getirmez."

Üyelerin meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez. Böylece tek tek üyelerin veya hep birlikte meşru savunma hakkı

---

47. madde de, Konseyi'n sürekli üyelerinin kurmay başkanlarından oluşan bir Kurmay Komitesi öngörmüştür. Bu Komite'ye Konsey'e yardım etme ve BM Kuvvetlerinin hareket etme planlanmasını görevi verilmiştir. Bu hükümler, sadece 1946- 1948 yılları arasında görev yapan Kurmay Komitesi dışında hiçbir zaman uygulanmamıştır. Bkz, KESKİN (1998), s. 60–61.

[45] GÜNDÜZ, s. 115–119.

[46] Meşru müdafaa hakkının tarihi gelişimi için bkz. BAŞEREN, s. 22–25 ve 37–46.

düzenlenmiş olmaktadır.[47] Bu yaklaşıma göre, BM üyelerinden herhangi birine veya bir kaçına karşı silahlı bir saldırıda bulunulduğunda, Güvenlik Konseyi toplanıp gerekli kararları alıncaya kadar BM üyeleri barışı ve güvenliği koruyabilmek amacıyla tek başına ya da topluca meşru savunma hakkını kullanabilirler. Meşru savunma hakkının kullanıldığı hallerde en kısa zamanda üyeler tarafından alınan tedbirler Güvenlik Konseyi'ne rapor edilecektir. Yine BM Antlaşması'na göre bu hakkın kullanılması ile Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barışı ve güvenliği tesisteki görev ve yetkilerinde herhangi bir azalma meydana gelmeyecektir.[48]

ABD'nin, Irak Savaşı için gösterdiği ikinci gerekçe önleyici meşru savunmadır. Bu yüzden önümüzdeki bölümlerde meşru savunma konusu detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

C. ULUSLARARASI HUKUKTA KUVVET KULLANIMI AÇISINDAN IRAK SAVAŞI

1. Savaşin Başlattiği Hukuki Tartişmalar

22 Mart 2003'te ABD, İngiltere ve Avustralya gibi müttefikler, Koalisyon Gücü'nü oluşturduktan sonra, Irak iktidarını hedef alarak Bağdat'a bir süre füze yağdırıp "Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu'nu" başlatmışlardır.

---

[47] KAYA, s. 2.

[48] Berdal ARAL: **Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Hakkı**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1999, s. 2.

ABD'nin askeri birlikleri, yaklaşık bir hafta sonra Bağdat'a girmiştir. İki gün zarfında şehri kontrolü altına almıştır. Başkan Bush, Abraham Lincolın uçak gemisinin ziyareti sırasında Koalisyon'un zaferini duyurmuştur. Başkana göre, savaş 11 Eylülde başlayan ve halen devam eden teröre karşı savaşın devamı olmuştur. Irak'tan ABD ve müttefiklerine yöneltilen tehdidi ortadan kaldırmak anlamına gelmiştir. Koalisyon'un liderlerine göre, bu savaş aynı zamanda Irak halkının hayatını geliştirmesine olanak vermiştir. Çünkü artık Irak halkı, kaderini barış ve demokrasi içinde belirleyebilmektedirler.[49]

Savaşa karşı çıkanlar, daha savaş başlamadan bu görüşleri reddetmişlerdir. Green Peace Örgütü'nün görüşüne göre:

"*Irak Savaşı'nın bir neticesi olarak ABD'nin, uluslararası hukuku kendi stratejisine uyacak şekilde yeniden belirlemesi, uluslararası hukuk çerçevesini tehdit etmektedir.*[50] *Nitekim bu alanda sadece iki seçim vardır: devletler, ya hukukun üstünlüğüne ve uluslararası hukukun antlaşma ve kurumlarına saygı göstermekte ya da uluslararası toplumun iradesine aldırmadan tek taraflı çıkarlarına göre tutum sergilemektedirler.''* [51]

Uluslararası hukukun sadece devletlerin eylemlerini meşrulaştırmak için kullanılan etkili bir söz sanatı olduğu düşüncesini ısrarla savunan

---

[49] Karen DE YOUNG: "*Bush Proclaims Victory in Iraq: Work on Terror is Ongoing, President Says''*, The Washington Post, Washington DC, US, **http://www.highbeam.com/doc/1P2-256945.html** (e.t. 02.05.2008).

[50] Duncan CURRIE: "*Preventive War and International Law after Iraq''*, Green peace International,**www.greenpeace.org/.../press/.../preventive-war-and-internat** (e.t. 22.05. 2008), p.13.

[51] CURRIE, p. 14.

Gerçekçiler Doktrini için, Irak Savaşı iyi bir örnek olmuştur.[52] Bu doktrine göre, devletler uluslararası hukuku kendi eylemlerini haklı göstermek için kullanmaktadırlar.

Öte yandan bu savaş için gösterilen gerekçeler, uluslararası hukukun oluşturduğu düzenin devletlerin meşru olmayan eylemlerini zorladığı düşüncesini savunanların görüşüyle örtüşmemektedir.[53]

Savaşın meşru olup olmadığı kurgusu ve Rusya, Fransa, Çin ve Almanya gibi ülkelerden savaş öncesi ve sonrasında yükselen tepkiler, Gerçekçilerin görüşünü reddetmektedir.

Devletlerin eylemlerinin meşruiyetini belirtmek için birleşik bir çatı altında çalışan uluslararası toplum, hukuku kendi stratejik çıkarlarına göre uygulamaya çalışan ABD ve onun müttefiklerinin hukuki temellerden yoksun iddialarını kabul etmemiştir. Çünkü Güvenlik Konseyi'nin kararlarını savaşa gerekçe gösteren görüşler, kararların yorumlarını zorlayarak Konsey'in amaçlarıyla bağdaşmayan yorumları kabul ettirmeye çalışmışlardır.

Öte yandan meşru savunmayı savaşa gerekçe gösteren görüşler, meşru savunmanın sınırlarını işgal ile ayrıt edilmeyecek şekilde genişletmektedirler.[54]

---

[52] Bu konuda genel görüşler için bkz, Nicholas WHEELER: **Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society,** Oxford University Press , 2000.

[53] Detayli bilgi için bkz. Stephen D. KRASNER: **Sovereignty: Organized Hypocrisy,** Princeton University Press, 2001.

[54] BELLAMY, p. 297.

Netice olarak hukuka uygun gerekçeler veya savaşa açıkça izin veren Güvenlik Konseyi'nin kararı olmayınca ABD ve müttefikleri, savaşı meşru göstermek için değişik tezlere başvurmuşlardır. Bu tezlere değinmekte fayda vardır.

2. Savaş İle İlgili Hukuki Tezler

2003 yılı Irak Savaşı'nın meşruluğunu savunan görüşlerin bir kısmı BM kararlarına vurgu yaparken, diğer kısmı da bu savaşı meşru savunma kapsamında değerlendirmektedir. ABD yönetiminin savaş konusunda BM Antlaşması Sistemi dışından ve bu sistemin yapısına karşı söylem ve eylemlerine rağmen, savaşı meşru savunma kapsamında; bir başka ifadeyle BM Antlaşması Sistemi içinde değerlendirme yönünde gayretlerini sürdürmüştür. ABD ve İngiltere BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarını da müdahalenin meşrulaştırma araçları olarak kullanmak yolunu izlemişlerdir.[55] Bu çerçevede 20 Mart 2003'te İngiltere, BM Güvenlik Konseyi'ne gönderdiği mektupta, Irak'ın silahsızlandırılmasını gerektiren Güvenlik Konseyi kararlarını uygulamak hakkını ileri sürmüştür. ABD'nin BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu mektupta ise, 1991'deki ateşkesin temelinin ortadan kalktığı ve 678 sayılı kararla verilen yetkilendirmeye dayanıldığı açıklanmaktadır. Diğer taraftan ise ABD, meşru savunma hakkı

[55] CURRIE, p. 14.

çerçevesinde hareket ettiğini ileri sürmektedir.[56] Ayrıca, 8 Kasım 2002 tarihinde kabul edilen 1441 sayılı Güvenlik Konseyi kararının, Irak'a karşı kuvvet kullanma niteliğinde zorlayıcı tedbirlerin de uygulanabilmesi olanağının verildiği, ABD ve İngiltere tarafından savunulmuştur. 1441 sayılı kararın sondan bir önceki paragrafında, Irak'ın, süregelen bir biçimde yükümlülüklerinin ihlali nedeniyle ciddi sonuçlarla karşılaşacağı konusunda, Konsey tarafından defalarca uyarıldığına dikkat çekilmiştir. Bu paragraf, ABD ve İngiltere tarafından, Irak'a karşı kuvvet kullanma yolunu açan bir diğer yetkinin dayanağı olarak yorumlanmıştır.[57] Ancak bu yorumun Güvenlik Konseyi ve uluslararası toplumda genel bir kabul görmemesi karşısında, bu devletlerle birlikte İspanya tarafından yeni bir karar tasarısının hazırlanması tercih edilmiştir. Bu yönde bir karar tasarısının Konsey'deki oylamada, Fransa ve Rusya gibi daimi üyelerce veto edileceğinin açıklanması, tasarının geri çekilmesine yol açmıştır.

Avustralya, Konsey'in 11 Nisan 1992'de çıkan 687 sayılı kararı uyarınca, Irak'ın kendisiyle yapılan ateşkese uymaması düşüncesine odaklanmıştır.[58] Irak, bu ateşkesi ihlal ederek kendisine karşı 29 Kasım 1990'da Güvenlik Konseyi'nin 678 sayılı kararıyla verilen kuvvet kullanma

---

[56] UN Doc, S/2003/350, 21 Mart 2003 ve UN Doc, S/2003/351, 21 Mart 2003. Bkz, Funda KESKİN: *"Irak Savaşı ve Uluslararası Hukuk"*, Hukuk ve Adalet Dergisi, Sayı 1, Güz 2004, s.13.

[57] Turgut TURHANLI: "*Kuvvet Kullanma, Meşruiyet ve Hukuk"*, Anayasa Yargısı Dergisi, Cilt 20, s.17-18, **<http://www. anayasa.gov.tr/anyarg20/ttarhanli.pdf>**, (e.t. 15.07.2008).

[58] BELLAMY, p. 297; SC Res 687, UN SCOR, UN Doc S/RES/687 (1991), SC Res. No. 678, UN Doc S/RES/678 (1991).

yetkisinin tekrar canlanmasına neden olmuştur. Avustralya eski Dışişleri ve Ticaret Bakan Yardımcısı Michael Costello, yetki için yeni bir kararın gerekli olmadığını savunmuştur.[59] Avustralyalı yazarlar, 687 sayılı kararı değil, 8 Kasım 2002'de çıkan 1441 sayılı kararı gerekçe olarak göstermişlerdir. Yazarlara göre, 1441 sayılı kararda geçen "Irak'ın ciddi sonuçlarla karşılaşacağı'' cümlesinden kuvvet kullanma ihtimalinin da anlaşılmış olması gerekmektedir.[60]

Bush yönetimi, Irak'a karşı kuvvet kullanımı için sadece 1441 sayılı kararın değil, I. Körfez Savaşı ile ilgili Konsey'in 678 ve 687 sayılı kararlarının da yetki verdiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte Başkan Bush, ABD'nin önleyici meşru savunma hakkını kullanması için ayrıca Güvenlik Konseyi'nden bir yetki alması gerekmediğini de belirtmekteydi. 11 Eylül olaylarından sonra Bush yönetimi, ABD'nin çıkarlarını korumak için her hangi bir durum ve zaman ayırımı gözetmeksizin askeri güç kullanacağına karar vermek için, Güvenlik Konseyi'ne veya diğer herhangi bir uluslararası yapıya uymak zorunda olmadığını açıklamıştır. Ama ABD, gerektiğinde tek taraflı olarak kuvvet kullanımına hazırlanmasına rağmen, uluslararası yapının bir

---

[59] SC Res. No. 678, UN Doc S/RES/678 (1991).

[60] Darin BARTARM: "*It Is Perfectly Legal for the US-Led Coalition to Enforce Resolution 1441''*, 2003, **http://www.onlineopinion.com.au/view.asp,parag.242**, (e.t. 01.10.2008).

parçası olan Birleşmiş Milletlerinden de bu yönde bir destek elde etmeye çalışmaktaydı.[61]

Sonuçta ABD, İngiltere, İspanya ve Portekiz'in Azor adalarında yaptıkları zirve toplantısı sonrasında, ABD Başkanı George W. Bush bu devletlerin egemen yetkilerine dayanarak gerekli zorlayıcı tedbirlere başvuracaklarını açıklamıştır.[62]

---

[61] Miriam SAPIRO: *"Iraq: The Shifting Sands of Preemptive Self – Defense",* AJIL, Vol. 97, Issue, 3, July 2003, p. 599–607.
[62] TURHANLI, s. 17–18.

II. GÜVENLİK KONSEYİ'NİN KARARLARI IŞIĞINDA IRAK SAVAŞI

A. GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 678 VE 687 SAYILI KARARLARI

1. Genel Olarak

Güvenlik Konseyi, kuruluşundan 1990 yılına kadar geçen dönemde, hiçbir olayda, Irak-Kuveyt olayındaki kadar çok sayıda karar almamıştır. 660, 661, 662, 664, 666, 667, 669, 670, 674 ve 677 sayılı kararlar ile Irak'a karşı kuvvet kullanımına başvurulmadan Kuveyt'i boşaltması sağlanmaya çalışılmıştır. Fakat bunda başarılı olunamamıştır.[63]. BM Güvenlik Konseyi'nin 29 Kasım 1990 tarihli ve 678 sayılı kararı, Irak'ın Kuveyt'i işgali sonrasında verilmiştir. [64] Bu karar, Kuveyt hükümetiyle dayanışma içinde olan tüm BM üyesi devletlere Kuveyt'in işgalden kurtarılması, uluslararası barışın ve bölgede güvenliğin sağlanması için gerekli bütün önlemleri alma yetkisi tanımıştır. Bunun üzerine, 678 sayılı karar ile Irak'a 15 Ocak 1991 tarihine kadar Kuveyt'i boşaltmaması halinde kendisine karşı zorlama önlemlerinin uygulanacağı, yani kuvvet kullanılacağı bildirilmiştir. Ancak bu karar Konsey'in 3 Nisan 1991 tarihli ve 687 sayılı kararındaki ateşkes ilanıyla yürürlükten kalkmıştır ve Konsey bu ateşkes ilanını ortadan kaldıran başka

[63] 2 Ağustos 1990 tarihi ile 678 sayılı kararın alınmasına kadar geçen dönemde çeşitli kişi ve kuruluşların olayın barışçı çözüm yolları çerçevesinde sonuçlandırılması amacıyla girişimleri olmuştur. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Arı TAYYAR: **2000'li Yıllarda Basra Körfezinde Güç Dengesi**, Alfa Yayınevi, İstanbul 1999, s. 274−278.

[64] SC Res. No. 678, UN Doc S/RES/678 (1991).

bir karar da hiçbir zaman almamıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin 687 sayılı kararı, ateşkes koşullarının yanı sıra Irak'ın silahlanma çabalarını daimi kontrol altında tutarak balistik füzeler de dâhil kitle imha silâhlarının denetimini ve imhasını da öngörmekteydi. Bu silâhların imhasını ve denetim işlerini ise BM Özel Komisyonu (UNSCOM) ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) yürütecekti. Savaştan sonra zayıf düşmüş olan Irak, bu kararı 6 Nisan 1991'de kabul ettiğini BM'ye bildirmiştir. Ama Irak bu yükümlülüğünü hiçbir zaman tam olarak yerine getirmemiş ve bu nedenle BM çok sayıda kınama kararı alarak durumu eleştirmiştir.[65]

2. Çöl Tilkisi Operasyon'u Ve 687 Sayılı Karardaki Ateşkes Paketi

Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan ve 678 sayılı karara dayanılarak yürütülen kuvvet kullanımı, 1991'de Güvenlik Konseyi'nin 687 sayılı kararıyla sona ermiştir. Bu karar resmi bir ateşkesin koşullarını ayrıntılı bir şekilde belirlemektedir. Diğer hükümlerinin yanı sıra, Irak ile Kuveyt arasındaki sınırı belirlemekte, askerden arındırılmış bir bölge oluşturmakta, Irak'ın kimyasal, biyolojik ve nükleer silah kapasitesini ortadan kaldırmakta, bu silâhların imhasını ve denetim işlerini BM Özel Komisyonu (UNSCOM) ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'na (IAEA) vermekte, ekonomik önlemleri sürdürmekte ve bir tazminat fonu kurmaktadır.[66] Ateşkes kararlarının tarihçesi ve metinleri

---

[65] United Nations Special Commission. UN Doc. S/1998/1023.
[66] SC Res. No.687. S/Res/687, parag. 32.

de 678 ile verilen yetkilendirmenin sona erdiğini göstermektedir. Öncelikle, 687'den bir önceki Güvenlik Konseyi kararı olan 686 sayılı karar, geçici bir ateşkes getirmiştir ve bu karar 678 ile verilen yetkiyi sona erdirmemiştir. Çünkü 678'e açık bir atıf yaparak, Irak geçici ateşkesin koşullarına uyana kadar yetkilendirmenin yürürlükte kalacağını belirtmektedir.[67] Savaştan sonra zayıf düşmüş olan Irak, bu kararı 6 Nisan 1991'de kabul ettiğini BM'ye bildirmiştir.

Her ne kadar Saddam Hüseyin, Irak'taki nükleer tesislerin BM yetkililerinin denetimine açılacağına ilişkin güvence verdiyse de, UNSCOM ve IAEA'nın göreve başlamasından kısa bir süre sonra, nükleer tesisleri BM denetçilerine açmayı reddederek ve gerekli yardımları sağlamayarak, daha sonra defalarca tekrarlanacak krizlerden ilkini çıkarmıştır.[68] Irak 31 Ekim 1998'de kendisinden istenilen bütün koşulları yerine getirmesi durumunda dahi ambargonun kaldırılmayacağını ileri sürerek bundan böyle UNSCOM ile işbirliği yapmayacağını açıklamıştır. Bunun üzerine Amerikan ve İngiliz uçakları 16 Aralık 1998'de "Çöl Tilkisi Operasyonu'nu'' başlatmıştır. 19 Aralıkta Bağdat'tan yapılan açıklamada artık bundan sonra Irak Yönetiminin UNSCOM'un Irak'a dönmesine izin vermeyeceği belirtilmiştir.

Irak'ın KİS konusunda BM ile işbirliği yapmamasının kuvvet kullanma yetkisini doğurduğunu savunanlara göre, 687 sayılı karar çerçevesinde

---

[67] KESKİN (2004), s.18.

[68] Arı TAYYAR: *"Irak'a BM Yaptırmaları: Kitlesel İmha Silâhlarının Denetimi ve Ambargo",* Avrasya Dosyası Dergisi, Cilt 6, Sayı 3, Sonbahar 2000, s. 235.

Körfez Savaşı'nı bitiren ateşkes, Irak'ın iki hayati koşulu koşulsuz kabulüne açıkça bağlıdır; KİS'in yok edilmesi ve özel bir komisyonun bu görevin yerine getirilmesinden sorumlu olmasıdır. Bu nedenle, Irak'ın 1997–1998 uyuşmazlığı sırasında ateşkes koşullarını ihlâl etmesi, ABD'nin ateşkesin askıya alındığını varsaymasına ve ateşkes koşullarının yerine getirilmesi için askerî güç kullanmasına izin vermektedir. Yani, Irak'ın şüpheli bölgelere giriş izni vermemesi, UNSCOM faaliyetlerinin güvenliğini tehdit etmesi, ateşkesin geçerliliğini askıya almıştır.[69]

ABD ve bazı ABD'li yazarlar, 687 sayılı ateşkes kararının Irak'ı bazı yükümlülüklere soktuğunu ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesinin ateşkesin bozulması anlamına geleceğini ileri sürmüşlerdir. Bu argüman, antlaşmanın maddî koşullarının ortadan kalkması kavramıyla desteklenmektedir. Çünkü Irak'a karşı kuvvet kullanılabilmesi için, kuvvet kullanımına son veren anlaşma noktasının ortadan kalkması gerekmektedir. Bu noktada, Irak'a karşı kuvvet kullanılmasının meşru olduğunu ileri sürenler, 687 sayılı kararı oluşturan maddî koşulların ortadan kalkmasıyla otomatik olarak 678 sayılı karardaki kuvvet kullanımı yetkilendirmesinin geçerlilik kazanandığını savunmaktadır. Bu argümana ilişkin çok açık bir

---

[69] Ruth WEDGWOOD: *"The Enforcement of Security Council Resolution 687 The Threat or Force Against Iraq's Weapons of Mass Destruction",* AJIL, Vol 92, Issue 1, January 2004, p. 725.

örnek, 1998'de ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan Michael Matheson tarafından yapılmıştır. Matheson'un açıklaması şu şekildedir:

"*Hepimiz 678 sayılı karar çerçevesinde kuvvet kullanımının yetkilendirildiği konusunda bir uzlaşma içindeyiz. Savaşın sonunda BM, 687 kararını bir ateşkes ilanı için kullanmıştır. Fakat bu aynı zamanda Irak'a birçok sorumluluk da yüklemiştir. Kitle imha silâhlarının yok edilmesi ve tesislerin teftişini kapsayan sorumlulukların, BM Güvenlik Konseyi tarafından anlaşıldığı açıktır. Bunlar, ihlâl edilirse, bu kuvvet kullanımına yol açabilecek bir ihlâl olabilir.''* [70]

687 sayılı kararın ihlalinin, kuvvet kullanmak için 678 sayılı kararda bulunan yetkiyi tekrar canlandırdığı görüşü yeni değildir.[71] İngiltere Hükümeti bu iddiaya dayanarak 1998'de yapılan Çöl Tilkisi Operasyonu'nu meşru kılmaya çalışmıştır.[72] İngiltere'nin eski Dışişleri Bakanı Robin Cook'e göre, Konsey'in geçmişinde, Saddam Hüseyin rejimine yükümlülük getiren birçok karar vardır, ama o hiç birisini yerine getirmemiştir. Yetki de orada bulunmaktadır.[73]

ABD, Güvenlik Konseyi'ne gönderdiği 21 Mart 2003 tarihili mektupta, koalisyon güçlerinin Irak'a karşı askeri operasyonlara başladığını bildirirken,

---

[70] Michael BYERS**:** *"The Shifting Foundations of International Law: A Decade of Forceful Measures Against Iraq",* EJIL, Vol. 13, Iassue 1, 2002, p. 24.

[71] Christine GRAY: "*After The Ceasefire: Iraq, The Security Council And The Use of Force'',* British Yearbook of International Law,1994, No.65, p. 135.

[72] Çöl Tilkisi Operasyon'un hukuki yönlerini hakkında daha fazla bilgi için bkz. GRAY, p. 135.

[73] BELLAMY, p. 279.

bunu Irak'ın silahsızlanma konusundaki yükümlülüklerini yerine getirmemesiyle maddi ihlallerin sürmesine dayandırmıştır. Buna göre, 687 kararla getirilen ateşkes koşullarının maddi ihlale uğraması, ateşkesin temelini ortadan kaldırmış ve 678 sayılı karar ile verilen kuvvet kullanma yetkisini canlandırmıştır.[74]

687 sayılı karar sadece Güvenlik Konseyi'nin bağlayıcı bir kararı değil, aynı zamanda BM ve Irak arasında yapılan bir uluslararası antlaşmadır. Irak, 3 Nisan 1991 tarihli 687 sayılı karar uyarınca "herhangi bir uluslararası terörist eylemi gerçekleştirmeyeceğine ya da böyle eylemleri işleme kapasitesine sahip herhangi bir terörist örgütün ülke topraklarında faaliyette bulunmasına müsaade etmeyeceğine" ilişkin olarak Güvenlik Konseyi'ni bilgilendirme yükümlülüğü altına girmiştir.[75] Yine Irak, 687 sayılı kararın 8. paragrafı altında, Irak'ın silahsızlandırılması için bütün kimyasal ve biyolojik silahları ve bunlarla ilgili parçaları yok etme; bütün araştırma, geliştirme ve destekleme faaliyetlerini ve üretim kolaylıklarını sona erdirme; ayrıca 150 km'den daha uzun menzile sahip bütün balistik füzeler ve bunlarla ilgili alt sistemlerin zararsızlaştırılması ya da yok edilmesi konularında da yükümlülükleri kabul etmiştir. Irak'ın, BM ve Güvenlik Konseyi'ne yönelik taahhütlerini yerine getirmemesi halinde, BM kolektif güvenlik mekanizmasının öngördüğü prosedüre uygun olarak yapılmak zorundadır.

---

[74] KESKİN (2004), s.19.

[75] SC Res. No.687. S/Res/687, parag. 32.

Nitekim bunu sağlamak için, Güvenlik Konseyi, 687 sayılı kararda öngörüldüğü gibi konuyu elde tutmaya devam edecek ve mevcut kararın uygulanması ve bölgede güvenliğin sağlanması için gereken daha ileri düzeydeki adımları atacaktır.[76] Dolayısıyla, Irak'ın Konsey'e yönelik taahhütlerine uyup uymadığını tespit etmek için, bu yükümlülüklerin ne kadar süre yürürlükte kalacağına ve bunların ihlali halinde ne yapılması gerektiğine karar vermede bireysel olarak devletler değil, sadece BM Güvenlik Konseyi yetkilidir.[77] Fiili bir silahlı saldırının yokluğunda Güvenlik Konseyi'nin, devletlere silahlı güçleri konuşlandırmak için münferit bir takdir yetkisi verdiğini iddia etmek md. 2/4'ün yapısından görülmemiş bir ayrılma olacaktır.

3. 678 Sayılı Karardaki Yetkinin Canlanması

ABD ve diğer ülkeler 687 sayılı kararın, 678 sayılı karardaki yetkiyi askıya aldığını ama sona erdirmemiş olduğunu iddia etmişlerdir. Dolayısıyla ABD daha önceki karara dayanarak, BM adına Güvenlik Konseyi'nden bir yetki almadan, Irak'ın yaptığı ihlallere karşı kuvvet kullanma hakkına sahip olduğunu savunmuştur. Çünkü bu maddi ihlaller var olan yetkinin yeniden canlanmasına neden olmuştur.[78] Uluslararası hukukta, bir kararın ihlal edilmesi otomatik olarak kuvvet kullanımına neden olamaz. Bu yüzden

---

[76] SC Res. No.687. S/Res/687, parag. 34.

[77] Thomas M. FRANCK: "*What Happens Now? The United Nations After Iraq, Agora Future Implications of The Iraq Conflict*", AJIL, Vol. 97, Issue 3, 2003, p. 612.

[78] عمر عدس: الحرب على العراق غير شرعية,جريدة المسيرة العربية,09.04.2009.
(Ömer ADAS: "*Irak Savaşı Meşru Değil*", El Mesira El-arabiya Gazetesi, **http://www.saudiinocus.com/ar/forum/showthread.php?t=9841,**(e.t. 09.04.2009)

yazarlara göre, 678 sayılı kararın geçerliliği konusunda lâfzî ve amaca uygun bir şekilde dar yorumlanmalıdır. Unutmayalım ki 678 sayılı kararın en büyük hedefi Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmaktır.[79]

Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu'nu meşrulaştırmak için ileri sürülen bu argümanların tamamı eleştiriye açıktır. İlk olarak, BM Güvenlik Konseyi kararlarının "esaslı-somut ihlalinin" Güvenlik Konseyi'nin 678 sayılı kararında öngörülen kuvvet kullanma yetkisini canlandırmış olduğu argümanı sorunludur. Zira 678 sayılı karar, Güvenlik Konseyi tarafından Irak'ın Kuveyt'i işgalini kınayan ve saldırgana derhal çekilme çağrısında bulunan (2 Ağustos 1990 tarihli, 660 sayılı karar), Kuveyt'in egemenliği tesis edilinceye kadar zorunlu yaptırımlar öngören (6 Ağustos 1990 tarihli, 661 sayılı) ve Irak'ın ilhakını hükümsüz ilan eden (9 Ağustos 1990 tarihli, 662 sayılı) bir dizi karar sonucu kabul edilmiştir. Söz konusu durumların tamamında, kararların amacı yalnızca Kuveyt'i özgürleştirmekti. Ancak, bu kararlar Irak'ın geri çekilmesini sağlayamamıştır.[80]

Güvenlik Konseyi, VII. Bölüme gönderme yaparak, Kuveyt hükümeti ile işbirliği yapan üye devletlere, 660 sayılı kararı ve daha sonraki ilgili kararları desteklemek ve uygulamak amacıyla ve bölgede uluslararası barış ve güvenliği yeniden tesis etmek için gerekli tüm vasıtaları kullanmaya izin veren 678 sayılı Kararı (29 Kasım 1990) kabul etmiştir. 678 sayılı kararında

---

[79] BYERS, p. 21-41.
[80] TAŞDEMİR, s. 263.

kolektif tedbirlere izin verilmiş olmasına ilave olarak, "bölgede uluslararası barış ve güvenliği tesis etme…" ifadesine yer verilmiş olması, Irak'a karşı kapsamlı kuvvet kullanılmak için koalisyonun istekli herhangi bir devletinin taktir yetkisine bırakılmış daha ileri düzeyde bir yetkinin verilmiş olduğunu düşündüremez.[81]

4. İlgili Kararların Hukuki Değerlendirmesi

Irak'ın KİS'i imha etme konusundaki yükümlülüklerini ihlal etmesinin 687 sayılı kararla benimsenen ateşkes şartlarını bozduğu ve 678 sayılı kararla izin verilen kuvvet kullanımının tekrar önünü açtığı iddialarının, ABD'nin kuvvet kullanımının meşruluğu tartışmaları açısından değerlendirilmesi gerekir.

John Yoo'ya göre, 678 sayılı karar üye devletlere Irak'a karşı 660 sayılı kararı uygulatmak için gerekli her türlü aracı kullanma izni vermiştir.[82] 687 sayılı karar ise I. Körfez Savaşı sonrasında Irak'a, elindeki KİS'i imha etmek de dâhil bir takım yaptırımlar yükleyerek ateşkes şartlarını tespit etmiştir. Tüm bu kararlar çerçevesinde Güvenlik Konseyi, 678 sayılı kararla verilen kuvvet kullanma yetkisini sona erdirmemiştir. Zira Bosna ve Somali olaylarında, Konsey ayrı bir karar alarak açıkça kuvvet kullanma yetkisinin

---

[81] FRANCK, p. 612.

[82] John YOO: *"International Law and War in Iraq",* AJIL, Vol. 97, Issue 3, July 2003, p. 563-576.

sona erdiğini belirtmiştir. Ancak Irak olayında 678 sayılı kararın etkisinin ya da süresinin sona erdiğine ilişkin bir Konsey kararı bulunmadığından, 678 sayılı karardaki kuvvet kullanma yetkisi varlığını halen sürdürmektedir. Dolayısıyla ABD ve müttefiklerinin ateşkesi bozarak 678 sayılı kararla verilen kuvvet kullanma yetkisini yeniden kullanabileceği düşünülebilir. Zira ateşkes antlaşmasının tarafları, Kuveyt ile bu devlete yardımda bulunan ABD ve diğer üye devletler olup, BM'nin kendisi değildir. Bu durumda Irak'ın ateşkesi ihlali, ateşkesin tarafı olan devletlere müdahale hakkını vermektedir. ABD ateşkesin tarafı olarak diğer devletlerin rızasını alma mecburiyetinde de değildir.[83]

Bu görüşler İngiltere ve ABD'nin en güçlü hukuki gerekçeleri olmakla birlikte, diğer ülkeleri ikna etmek için yeterli olmamıştır. Çünkü bu gerekçeler Konsey'in gerçek görev ve amaçlarıyla bağdaşmamaktadır.

Çöl Tilkisi Operasyonu, Güvenlik Konseyi'nde tartışılırken çok az ülke destek vermiştir. Örneğin Çin bu operasyonu temelsiz ve hukuktan yoksun bulmuştur.[84] Rusya, bu kararın kesinlikle böyle bir harekâtın hukuki altyapısı olamayacağı şekilde tutum sergilemiştir. Sonuçta Konsey'e üye devletlerin çoğu, 1154 ve 1205 sayılı kararların Çöl Tilkisi Operasyonu için bir hukuki dayanak olabileceği düşüncesine destek vermemiştir.

[83] YOO, p. 563-576.
[84] UN SCOR, 53rd sess, 3955th mtg, UN Doc S/PV.3955 (1998) 5.

Çöl Tilkisi Operasyonu tecrübesine dayanarak ABD, İngiltere ve Avustralya, 2003'te savaşı meşrulaştırmak üzere direk 687 sayılı kararın canlanmasını göstertmişlerdir. Ama bu iddialar iki nedenle kabul edilmemiştir. Birincisi, daha önce hiçbir üye devlet 687 sayılı karar ile savaşa yetki vermeyen sonraki kararlar arasında bağlantı kurup, bu bağlantıyı kabul ettirerek bir gerekçe olarak gösterememiştir. Başka bir deyişle, önceki uygulamalarda emsal oluşturabilecek böyle bir örnek yoktur. Diğeri ise 687 sayılı kararının, 678 kararın yerini aldığına dair görüşlerin varlığıdır. Brezilya, Konsey'in görüşmelerinde bu düşünceye işaret etmiştir.[85] 687 sayılı kararının, 678 sayılı kararın yerini aldığına dair, başta adı geçen kararın metnindeki iki cümle kanıt olarak gösterilebilir. İlki, kararın 33. paragrafında şöyle yazılıdır:

"*Irak, konuyla ilgili şartları resmen kabul ettiğini bildirdikten sonra, taraflar arasında ateşkes ilan edilmiştir.''* [86]

Brezilya temsilcisi, bu ibarede taraflar arasında çatışmaların durmuş olmasından ziyade resmen ateşkes kararı verilmiş olduğunu belirtmiştir.[87] BM'nin İngiltere Eski Temsilcisi David Hannay'e göre, çatışmaların durdurulması için Irak, Konsey'in tüm şartlarını kabul ettiğini bildirmelidir. Irak hükümeti de, Konsey'e bir mektup yazarak bu şartları kabul ettiğini resmen

[85] UN SCOR, 53rd sess, 3858th mtg, UN Doc S/PV.3858 (1998) 7.
[86] SC Res. No. 687, UN Doc S/RES/687 (1991).
[87] UN SCOR, 53rd sess, 3858th mtg, UN Doc S/PV.3858 (1998) 7.

bildirmiştir.[88] Diğeri ise Konsey'in, 687 sayılı kararında Irak'ın karara uyup uymadığının tespiti ile birlikte, uymadığı takdirde ne tür önlemler alınacağı konusunda, sadece kendisinin karar vereceğini açıkça belirtmiş olmasıdır.[89] Oysa ateşkesin Konsey tarafından kabul edilmesiyle birlikte kuvvet kullanma yetkisinin sona ermesi ve 2/4 ile getirilen yükümlülüklerin yürürlüğe girmesi gerekmektedir. Aksi bir uygulama, bir kez zorlama önlemi uygulanmasına karar verilmiş olan devletlere, diğer devletlere karşı tek taraflı olarak her zaman müdahale edebilmesi imkânı vermekte ve Konsey denetiminin zayıflamasına neden olmaktadır. Bunun tek istisnası, yine Konsey tarafından aksi yönde karar verilmesidir.

Nagan ve Hamer'a göre, Güvenlik Konseyi'nin 687 sayılı kararı benimsemesi 678 sayılı kararın uygulanma imkânını ortadan kaldırmıştır. 687 sayılı kararla Irak konusundaki yetki tekrar Konsey'e geçmiştir. Bu nedenle 687 sayılı kararın yerine getirilmesinde, bir ihlalin saptanması da dâhil, Irak'a karşı tekrar kuvvet kullanımına izin verme yetkisi Konsey'e

[88] Irak Cumhuriyet'inin Dışişleri Bakanı'ndan BM'nin Genel Sekreterine ve Güvenlik Konseyi'nin Başkanı'na 6 Nisan 1991 tarihinde gönderilen mektup. UN Doc S/22456 (1991).

[89] 687 sayılı karara göre, geçici ateşkesi getiren 686 sayılı kararın aksine, Irak'ın sürekli ateşkesin bütün koşullarına uymasını değil, kabul etmesini temel almaktadır. Yalnızca 4. paragraf Irak-Kuveyt sınırının ihlali durumunda kuvvet kullanmasına izin verilmesinden söz etmekte, ancak bunu da Güvenlik Konseyi'nin kararına bağlamaktadır. 34. paragrafta ise konuyu gündeminde tutmak ve bu kararın uygulanması ve bölgede barış ve güvenliği güvence altına almak için gerekli olabilecek adımları atmak kararı açıklanmaktadır ki, bu da Irak'ın 687 sayılı kararı ihlal edip etmediğine ve uygulanması için hangi adımların atılacağına Güvenlik Konseyi'nin karar vereceğini göstermektedir. Bütün bunlar, 678 sayılı karar ile üye devletlere verilen yetkilendirmenin devam ettiği görüşünü desteklememektedir. SC Res. No. 687, UN Doc S/RES/687 (1991).

geçmiştir.[90] Çatışmaların sona ermesi, 2/4 ile getirilen kuvvet kullanma yasağı, yeni bir Konsey yetkilendirmesine kadar geçerli olmak üzere, bir kez daha yürürlüğe girmiştir. Nitekim bugün hiç kimse Kuzey Kore 1953 ateşkes hükümlerini ihlal ediyor gerekçesiyle, 1950 yetkilendirmesine dayanarak Kuzey Kore'ye müdahale etmenin hukuka uygun olduğunu ciddi olarak ileri süremez. Dolayısıyla bir ateşkesin ihlali diğer tarafın tekrar çatışmalara başlaması için yeterli temeli oluşturmamaktadır.[91]

Güvenlik Konseyi'nin 678 ve 687 sayılı kararlarını savaşa gerekçe gösteren iddialar, en çok tartışılan iddialardır. Ama uluslararası toplumda kabul görmemiştir. ABD ve İngiltere, Çöl Tilkisi Operasyonu esnasında bu görüşleri emsal oluşturacak şekilde sunmayı denemiş olsalar da, Konsey'e üye devletlerin çoğu ikna olmadığı için başarılı olamamışlardır. Dolayısıyla her iki ülke, savaşı başlatmak üzere yeterince yetkinin bulunduğu görüşünü kabul ettirmek amacıyla diğer üye devletlere baskı yapmışlardır.[92] 1998'de Çöl Tilkisi Operasyonu'ndan sonra her iki ülkenin ortaya attıkları iddiaların uluslararası hukuka göre kabul edilemediği vurgulanmıştır. Çünkü 678 sayılı karar halen geçerliliğini sürdürüyor olsa da maddi ihlal durumunda harekete geçirilebilse bile, buna kimin karar vereceği sorusuna bir yanıt verilmesi

---

[90] Winston NAGAN & Craig HAMER: *"The New Bush National Security Doctrine and the Rule of Law",* BJIL , Vol. 22, Issue 3, 2004, p. 375-438
[91] KESKİN (2004), s.18–19.
[92] BELLAMY, p. 209.

gerekmektedir.[93] Ateşkesten itibaren yapılan uygulamalar yetkinin Konsey'de olduğunu göstermektedir. Ateşkesi yapan Konsey olduğuna göre, ihlal edilip edilmediğine de onun karar vermesi gerekmektedir.

Thomas Franck'e göre de; 687 sayılı kararla ilan edilen ateşkesin tarafı bireysel olarak devletler olmayıp, Güvenlik Konseyi ve BM Örgütü olduğundan, Irak'ın kendisine yaptırım yükleyen kararları yerine getirip getirmediğini ve bu yaptırımların ihlal edilmesi halinde ne yapılacağı konusunda karar verme yetkisi örgütün kendisine aittir.[94] Franck'e göre, Irak'ın bu yaptırımları ihlal etmesi durumunda Konsey, kolektif güvenlik sürecini işletebilirdi ve 687 sayılı kararın devamı olarak bölgede barış ve güvenliği korumaya yönelik kararların uygulanmasının gerektirdiği ilave adımlar atabilirdi. Bu çerçevede Konsey'in herhangi bir onayı olmadan üye devletlerin tek başına kuvvet kullanma yetkisi bulunmamaktadır.

Kohen de konuyla ilgili Franck'e benzer bir yorum yaparak, 687 sayılı kararın, Irak'ın silahsızlandırılması amacını taşımakla birlikte Irak'a askeri güç kullanmasına izin vermediğini belirtmiştir. Kohen; BM, Irak'a karşı askeri bir harekât için ek bir kararla izin vermedikçe ABD'nin, Irak'a müdahalesinin BM Antlaşması'nın bir ihlali olacağını ifade etmiştir.[95]

---

[93] Christine GRAY: **International Law and the Use of Force**, University of Cambridge, 2000. p. 18–20.

[94] Thomas FRANCK: *"What Happens Now? The UN After Iraq",* AJIL, Vol. 97, Issue 3 July 2003, p. 612–613.

[95] Kohen G. MARCELO: *"Is the US Practice of Using Force Changing International Law?"* ,World Editorial and International Law, Vol. 2, Issue 1, January 2003, p. 9.

ABD tarafından Güvenlik Konseyi'ne gönderilen, Irak'a karşı harekâtın başladığını bildiren mektuptaki diğer görüşler de hukuksal açıdan sorunlu görünmektedir. Her şeyden önce, kararlar antlaşma değildir ve maddi ihlal durumunda otomatik olarak sona ermezler. Aksini savunan görüşler, Güvenlik Konseyi kararlarının bütün üyeler açısından bağlayıcı olmasını ve "maddi ihlal'' teriminin, bu durumda diğer taraflara antlaşmayı sona erdirme ya da uygulamayı durdurma hakkını tanıyan 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 60. maddesinden alınmasına dayanmaktadırlar. Buna göre, bir kararının ihlali BM Antlaşması'nın kendinsin ihlali sayılabilir. BM Antlaşması da çok taraflı antlaşma olduğuna göre 60. madde uygulanabilir. Ancak Güvenlik Konseyi'nin kararlarını antlaşmalardan ayıran en önemli nokta, antlaşmaların eşitler arasında görüşmeler yoluyla yapılan, ortak bir noktada uzlaşmayı amaçlayan ve sadece taraf olanları bağlayan belgeler olmasıdır. Ama Konsey'in VII. Bölüm çerçevesinde alınan kararlar, devletlerin uymak zorunda oldukları hükümleri getirmektedir. Bu durumda, antlaşmalar için kabul edilmiş bir hükmün, BM Antlaşması'nın da çok taraflı antlaşma olmasından hareket edilerek bütün Konsey kararlarına yayılması mümkün değildir.[96] İkinci olarak, 687 sayılı kararın ortadan kalkıp 678 sayılı kararın canlandığını ileri sürmek, hem ABD ve İngiltere tarafından 12 yıldır sürdürülen hukuksal konum ile hem de Güvenlik Konseyi üyesi diğer devletlerin açıkladıkları görüşlerle ters düşmektedir. 17 Mart 2003'te ABD ve

[96] KESKİN (2004), s.19.

İngiltere halen Güvenlik Konseyi'nden kuvvet kullanma yetkisi almaya çalışmışlardır. Diğer üye devletler ise özellikle 1441 sayılı karara ilişkin görüşmeler sırasında, Irak'a karşı kuvvet kullanılabilmesi için yeni bir karar gerektiğini açıkça dile getirmişlerdir. Hatta 1441 sayılı kararın Konsey'de kabul edilmesinin, ABD ve İngiltere'nin bu kararın hiçbir şekilde "otomatiklik'' içermediği yolundaki açıklamaları önemli bir etken olmuştur. Üçüncüsü ise, 678 sayılı karar hiçbir zaman Irak'taki rejimin zorlayıcı yollarla değiştirilmesine izin vermemiştir. Yani 678 sayılı karar canlanmış olsa bile, sadece Kuveyt'in kurtarılması ve bölgede güvenliğin sağlanması amacıyla alınmış bir karadan ibarettir. Hem Kuveyt'in hem de Irak'ın toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını onaylamaktadır. Hiçbir zaman Irak'ta bir rejim değişikliği yapma amacı taşımamıştır.[97]

Enver Bozkurt'a göre ise; 678 sayılı kararın geçerliliği, Irak'ın Kuveyt'i işgalini sona erdirme amacının gerçekleştirilmesiyle sınırlıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi ile artık 678 sayılı kararın uygulanmasının imkânı kalmamıştır. Bununla birlikte Bozkurt'a göre, kuvvet kullanma genel yasağına istisna teşkil eden bu gibi uluslararası hukukla ilgili metinler yorum kuralları gereği dar yorumlanmalıdır.[98] Bir başka deyişle 678 sayılı kararın

---

[97] KESKİN (2004), s. 20.

[98] Enver BOZKURT: **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı,** Ankara, Nobel Yayınevi, Ocak 2003, s. 216.

daha sonraki kuvvet kullanımlarına yol açacak şekilde geniş yorumlanmaması gerekmektedir.[99]

Sonuç olarak, ne Mart 2003'te bölgenin mevcut barış ve güvenlik ortamı kuvvete başvurmayı gerektirmiştir ne de Güvenlik Konseyi, bölgenin barış ve güvenliğinin tehdit altında olduğunu saptama yetkisini üye devletlerin takdirine bırakmıştır. Irak'la ilgili tüm kararlarda öngörülen yükümlülüklerin esaslı-somut ihlali iddiası, Washington ya da Londra'nın hukuka uygun hareket ettikleri argümanlarını ikna edici kılmamaktadır. İkinci olarak, ABD'nin kitle imha silahlarına sahip olan devletler hakkında, özellikle bunların yöneticileri Saddam Hüseyin gibi bir lider olduğunda, endişe duyması anlayışla karşılanabilir. Fakat daha fazlası olmaksızın, sadece kitle imha silahlarına sahip olma ya da bir silahsızlanma koşulunun ihlali, bir silahlı saldırıya varmamalıdır.

2002'de ABD ve İngiltere 678, 687 sayılı kararların üzerine kurdukları iddialarının zayıf olduğunu fark edince, Güvenlik Konseyi'nden Irak'a karşı kuvvete izin verecek yeni bir karar çıkartması çabasına girmişlerdir.

B. GÜVENLİK KONSEYİ'NİN 1441 SAYILI KARARI

Uzun tartışmalardan sonra Güvenlik Konseyi, Irak Savaşı tarihinde özel bir önem taşıyan 1441 sayılı kararı 8 Kasım 2002'de oybirliğiyle kabul etmiştir. Karar üç önemli bölümden oluşmaktadır.

[99] BOZKURT, s. 217.

Karar, ilk olarak Irak'ın KİS üretme imkânı ve balistik füzelerini imha etmekte başarısız olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra Irak, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA) ve UNSCOM denetçilerinin işlerini engelleyip, 687 sayılı karardaki yükümlülüklerini yerine getirmeyerek maddi ihlalde bulunmuştur.[100] İkinci olarak karar, silahsızlandırma projesini tamamlamak amacıyla yeni bir inceleme komisyonu UNMOVIC'ı kurarak, yükümlülüklerini yerine getirmek için Irak'a son bir şans daha tanımıştır.[101] 1441 sayılı kararın en önemli ve bir o kadar da tartışmalı üçüncü yanı ise 13. paragrafındaki ifade olmuştur. Burada BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'a, daimi olarak ihlal ettiği yükümlülükleri nedeniyle ciddi yaptırımlarla karşılaşacağı konusunda son uyarıda bulunduğu hatırlatılmaktadır. l5. Bentte sözü edilen ciddi yaptırımların ne olduğu açıkça belirtilmemiştir ve tam da bu iki sözcük, ABD'nin Irak'a savaş ilan etmesine dayanak olarak ileri sürülmüştür. ABD, Güvenlik Konseyi'nin bu iki sözcükle amaçladığı ya da kastettiği şeyin, Irak'ın kendisinden beklenen işbirliği ve rapor yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde, BM adına Irak'a karşı savaş açılabileceği ve ayrıca Güvenlik Konseyi'nin kararına gerek duyulmayacağını savunmuştur.[102]

1441 sayılı kararı incelediğimizde, Irak'ın hangi tutumu maddi bir ihlal oluşturur; kim bu maddi ihlali belirtme yetkisine sahiptir ve eğer Irak maddi

---

[100] SC Res. No. 1441, UN Doc S/RES/1441 (2002), Parag. 14.

[101] SC Res. No. 1441, UN Doc S/RES/1441 (2002), Parag. 13.

[102] Ece GÖZTEPE: "*Amerika'nın İkinci Irak Müdahalesi*'', Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 58, Sayı 2, Ankara 2003, s. 3-59.

ihlalde bulunursa ona karşı kuvvet kullanmak için yeni bir karara gerek var mı gibi sorular karşımıza çıkmaktadır. 1441 sayılı karar, maddi bir ihlallin nasıl oluşabileceğini açıkça beyan etmiştir. Karar, Irak'ın BM Güvenlik Konseyi'ne, 30 gün içerisinde toplu imha silahlarını geliştirme programlarıyla ve bu silahların kullanımıyla ilgili oldukça ayrıntılı bilgiler içeren bir rapor göndermesi gerektiğini öngörmüştür.[103] Ayrıca Irak'tan, UNMOVIC ve UAEA'nin çalışanlarına her türlü çalışma, seyahat ve hareket özgürlüğünü tanıması, Irak bilim adamlarıyla görüşülmesi ve her hangi bina hatta başkanlık köşklerine girmesi için tam bir işbirliği içinde kendisine verilen uluslararası yükümlülükleri yerine getirmesi talep edilmiştir.[104]

Karara göre, eğer Irak toplu imha silahlarını geliştirme programlarıyla ve bu silahların kullanımıyla ilgili eksik bilgiler içeren bir rapor sunarsa ya da bu kararda kendisine verilen uluslararası yükümlülükleri tam bir işbirliği içerisinde yerine getirmezse, yeni bir maddi ihlalde bulunmuş olacaktır.[105] Konsey, kararın uygulanabilmesi amacıyla Irak'a atacağı her adım için bir süre tanımıştır. 1441 sayılı kararda, UNMOVIC ve UAEA'dan kararın çıkmasından sonra 45 gün içinde teftiş işlemlerini başlatmaları ve bundan 60

---

[103] 1441 sayılı karar, Irak'ın 687 sayılı kararı açıkça ihlal ettiği belirtmiştir. Yani kararda tartışmalar, Irak'ın maddi ihlalde bulunulması konusunu belirleyebilmek için hangi kriterlerin uygulanması gerektiği üzerine yoğunlaşmıştır, bkz. SC Res. No. 1441, UN Doc S/RES/1441, 2002,Parag. 3.

[104] UNMOVIC, BM bünyesinde UNSCOM yerinde bir alt organ olarak kurulmuştu, SC Res. No. 1441, UN Doc S/RES/1441 (2002).Parag. 5.

[105] UN Doc S/RES/1441 (2002).Parag. 4.

gün sonra yapılacak araştırmaların sonuçlarını Konsey'de değerlendirilmesi istenmiştir.[106]

1. Kararın Uygulama Takvimi

15 Kasım 2002 tarihine kadar Irak'a kararı gözden geçirip kabul etmesi ve Güvenlik Konseyi'ne kararın gereklerini yerine getireceğine dair bilgi vermesi için süre tanınmıştır. 15–18 Kasım 2002 tarihleri arasında UNMOVIC'in Başkanı Hans Blacks ve UAEA'nın Müdürü Muhammed el-Beradi'i en az 20 kişilik bir uzman heyetiyle Bağdat'a giderek bağlantıları kuracak, çalışma ofislerini, silah denetçilerinin çalışacağı laboratuarları ve kullanacakları yolları belirleyecekti. 25 Kasım 2002'den itibaren yaklaşık 12 kişiden oluşan bir ilk çalışma heyeti Irak'a giderek ön hazırlık ve acil teftişler yapacaklardı. Yani 8 Aralık 2002'de Irak'a tanınmış 30 günlük süre dolmuş olacaktı. 23 Aralık 2002'den itibaren Irak'ta, geniş çaplı bir teftiş ve arama çalışması başlatılmıştır. Bu tarihte başlatılacak arama operasyonu için 80 – 100 arası müfettiş gönderilmiştir. Yani bu tarihte, UNMOVIC ile UAEA'nın aramayı başlatmaları için tanınan 45 günlük süre dolmuş olacaktı.[107] 21 Şubat 2003 tarihine kadar UNMOVIC ile UAEA'nın yaptıkları araştırmalarla

---

[106] Ahmet VAROL: "*ABD'nin Dayattığı BM Kararı*", **http://www.vahdet.com.tr/isdunya/dosya1/0131.html,** (e.t. 12.11.2008.)
[107] UN Doc S/RES/1441 (2002), Parag. 11–12.

ilgili raporlarını hazırlayıp BM Güvenlik Konseyi'ne sunmaları gerekmekteydi.[108]

2. Kararın Yarattığı Hukuki Tartışmalar

1441 sayılı kararda, Irak'ın maddi ihlalde bulunduğunu belirleyecek yetkili taraf açıkça belirlenemediğinden hukuki sorunlar ortaya çıkmıştır. ABD ve İngiltere, Güvenlik Konseyi'ne üye devletlerin, bu ihlalleri belirleme yetkisine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Fransa ve Rusya, üye devletlerin silah denetçilerine yardım etmekle yükümlü olduklarını, ama maddi ihlali belirleme yetkisinin teftiş heyetine ait olduğunu savunmuşlardır.[109] Karar bu konuyla ilgili bir belirsizlik içermektedir. Kararın 11. paragrafına göre, ihlal durumlarını Konsey'e rapor etmek görevi UNMOVIC Komisyonu Başkanı'na verilmiştir, ama üye devletler bu ihlalleri belirlemekten men edilmemiştir.[110] ABD'ye göre, UNMOVIC ve UAEA Başkanları ve üye devletler maddi ihlalleri saptayıp Konsey'e rapor etme hakkına sahiplerdir. Ama diğer ülkeler bu görüşe katılmamışlardır.[111] 1441 sayılı karara destek veren İngiltere'nin BM'deki temsilcisi Jeremy Greenstok, UNMOVIC ya da UAEK Başkanları bir maddi ihlal saptarlarsa, Konsey'in hemen toplanması gerektiği görüşünü

---

[108] UN Doc S/RES/1441 (2002), Parag. 11–12
[109] BELLAMY, p. 297.
[110] UN Doc S/RES/1441 (2002).Parag. 4.
[111] UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2002), 3.

savunmuştur.[112] Rusya'nın BM'deki Temsilcisi Sergey Lavrov'a göre, 1441 sayılı karar, maddi ihlalleri bulup Konsey'e rapor etme görevini açıkça UNMOVIC ve UAEK Başkanları'na vermiştir. Bu durumda ne türlü önlemler alınacağı konusuna da Konsey karar verecektir.[113]

Uluslararası toplumdaki genel eğilim ise, Irak'ın yaptırımları ihlal edip etmediğinin Konsey tarafından saptanması ve Konsey'in aldığı kararları, Irak'a uygulatmak için, üye devletlerine bireysel olarak kuvvet kullanma yetkisi vermesidir. Zira Konsey'in daimi üyelerinden Fransa, Rusya ve Çin'in yanı sıra geçici üyelerden Almanya ve Suriye kesinlikle kuvvet kullanımına karşı olduklarini beyan ederken, Meksika ve Kanada da her fırsatta güç kullanılmasına karşı olduklarını açıklamışlardır. Ayrıca 114 ülkenin katıldığı ve Malezya'nın başkentinde yapılan Bağımsızlar Zirvesi toplantısında da, Irak'ın 1441 sayılı karara uyması istenirken ABD'nin tek taraflı güç kullanmasına karşı ortak bir tavır belirlenmiştir.[114]

Irak'ın 1441 sayılı karar çerçevesinde maddi ihlalde bulunduğunu saptama yetkisinin konusu, Güvenlik Konseyi'nden yeni bir karar almaksızın, (otomatik olarak) kuvvet kullanma görüşüyle doğrudan bağlantılıdır. Çünkü eğer üye devletlerin maddi ihlalleri saptama yetkisine sahip oldukları

---

[112] UN Doc S/RES/1441 (2002).Parag. 5.
[113] UN Doc S/RES/1441 (2002).Parag. 8.
[114] Arı TAYYAR: **Irak, İran ve ABD, Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya**, 1.B, Alfa Yayınları, İstanbul, Ocak 2004, s. 503–504.

görüşünü kabul edersek, 1441 sayılı kararın metninde gecen “ciddi sonuçlarla karşılaşacak’’ cümlesi otomatik kuvvet kullanımı anlamına gelebilir mi sorusu ile karşı karşıya kalmaktayız. Nitekim ABD, İngiltere ve Avustralya 1441 sayılı kararın kuvvet kullanımı için dolaylı bir yetki içerdiği iddiasında bulunmuşlardır. Örneğin, Avustralya Başbakanı John Haward, 1441 sayılı kararda geçen ’’ciddi sonuçlarla karşılaşacak’’ cümlesinin apaçık kuvvet kullanılabilir anlamına geldiğini ve kararın oybirliğiyle kabul edilmesinin zımni bir yetkilendirme olduğunu savunmuştur. İngiltere Dışişler Bakanı Jack Straw daha yumuşak bir tutum sergileyerek İngiltere Parlamentosu’nda şöyle konuşmuştu;

“*Maddi ihlalleri belirtmek konusunda İngiltere Hükümeti, kuvvet kullanmak için ikinci bir kararın olmasını tercih etmekte, ama Güvenlik Konseyi’nin ikinci bir kararı çıkartmadığı için tutumumuzu belirlememiz lazımdır.’’* [115]

İngiltere Dışişleri Bakanı Straw’a göre, 1441 sayılı kararın, üye devletler tarafından kuvvet kullanmadan önce yeni bir kararın çıkması gibi bir koşul içermemektir. Sadece Irak’ın bu karara uymama durumlarının Konsey’e rapor edilmesini ön görmüştür. Böylece ABD ve İngiltere, kuvvet kullanmadan önce Konsey ile sadece danışmakla yükümlülerdir.[116] Ama yine İngiltere içerisinde bu yaklaşımlara katılmayan görüşler bulunuyordu.

---

[115] BELLAMY, p. 297.
[116] BELLAMY, p. 306.

Örneğin İngiltere Lordlar Yüksek Mahkemesi Başkanı Lord Beginham'a göre, İngiltere hükümetine sunulan resmi raporda bulunan yasal gerekçeler uluslararası hukuka uygun değildir. Beginham, hükümete gönderdiği mektupta, hükümetlerin iç yasalarına gösterdikleri saygıyı uluslararası hukuka da göstermeleri gerektiğini vurgulamıştır. [117]

1441 sayılı karar ABD'nin zaferi olarak değerlendirilmiştir. Başkan Bush Irak'ın, denetçilerin görevlerini engellemeye çalışması halinde, en ağır sonuçlara katlanacağı [118] beyanatını verirken, Irak'a yönelik kuvvet kullanma niyetinden vazgeçmediğini vurgulamıştır.[119] 1441 sayılı kararın gerekleri yerine getirilirken, ABD ve İngiltere uçaklarının Irak'ı bombalaması da ABD'nin niyetini göstermiştir.[120] 8 Aralık 2002 tarihinde Irak'ın, 1441 sayılı kararı gereğince BM'ye sunduğu 11.807 sayfalık silah raporu daha incelenmeden ABD Başkanının, raporun doğru bilgiler içermemesi halinde, BM kararlarının maddi ihlali ve askeri müdahaleye zemin hazırlayacağı tehdidi, ABD'nin saldırı için hukuki meşruiyet temellerini hazırlamakta olduğu görüsünü doğrulamıştır.[121]

117

عبد الباري عطوان,العراق فتوى تاريخية قانونية, جريدة القدس العربي, .2008 20.11
(Abdul Bari ATVAN: "*Irak: Tarihi Ve Hukuki Fetva",* El Kudüs El Arabiya Gazetesi, **http://www.dctcrs.org/s5252.htm,** e.t. 20.11.2008.)

118 Bu karar için bkz. BOZKURT (2003), s. 188−191.

119 Sema EMİROĞLU: *"ABD pusuya yattı"* Milliyet, 11 Kasım 2002, **http://www.milliyet.com.tr/2002/11/11/dunya /index.html**, (e.t. 11.7.2008).

120 BELLAMY, p. 306.

121 BOZKURT, s. 192.

Bu yorumlar aldatıcı bir yorum olmaktan ziyade BM'nin amaçları ile bağdaşmamaktadır. Çünkü daha önce belirttiğimiz gibi BM sisteminde istisna olarak sadece iki durumda kuvvet kullanımına izin verilmiştir.[122] Güvenlik Konseyi'nin açık onayı olmadan ya da meşru savunma hakkı doğmadan, kabul edilmeyen gerekçelerle bir kuvvet kullanımı 2\4 maddesindeki yasağı ihlal etmektedir.

1441 sayılı kararı çok iyi anlayabilmemiz için ilk önce o kararın hangi şartlarda doğduğunu ve Güvenlik Konseyi'ne üye devletlerin kararla ilgili tutumlarını dikkate almalıyız. Irak'a karşı harekete geçmek baskısı 11 Eylül olaylarından hemen sonra artmıştır.[123] Üstelik ABD, Irak'ın 687 sayılı kararın ihlalinin devam etmesi durumunda, ona karşı kuvvet kullanmaya açıkça izin veren bir karar elde etmeye çalışmaktaydı. Bu esnada Irak, UNMOVIC'in Başkanı Hans Blix'e yeni bir öneride bulunmuştur. Irak yeni bir teftiş turu için rızasını belirtmiştir. Rusya, Çin, Fransa ve Konsey'in daimi olmayan üyelerinin çoğu da kuvvet kullanımı düşüncesini reddetmekte ve Irak'ın yükümlülüklerini yerine getirebilmesi ve UNMOVIC ile tam bir iş birliği yapabilmesi için yeni bir şans tanınması önerisini benimsemişlerdir. Bununla beraber adı geçen üç daimi üye, 1441 sayılı karar çıkmadan iki kademeli bir süreç önermişlerdir. Öneriye göre çıkan her hangi bir kararda, önce Konsey, UNMOVIC ve UAEA'nın raporlarına dayanarak Irak'ın maddi ihlallerde

---

[122] Bazı yazarlar uluslararası örf ve adet hukukunda insancıl müdahaleyi üçüncü istisna olarak kabul ediyor.
[123] BELLAMY, s. 311.

bulunup bulunmadığını saptamalı, sonra nasıl bir icrada bulunacağına karar vermelidir.[124] Bu iki kademeli süreci benimseyen bir karar taslağı Fransa tarafından Konsey‘e sunulmuştur, ama kabul edilmemiştir. 1441 sayılı kararın 11. paragrafı, açıkça bu yaklaşımı benimsemiştir.

2002 yılının Eylül ve Kasım ayları boyunca yapılan diplomatik müzakerelerden, ABD ve İngiltere'nin amacı açık bir şekilde anlaşılmaktadır. ABD ve İngiltere, Güvenlik Konseyi'nden, Irak'ın bulunabileceği maddi ihlaller ile kuvvet kullanımı arasında (otomatik) bağlantı kurarak, üye devletlere doğrudan kuvvet kullanma yetkisini verecek bir karar elde ettirmeye çalışmışlardır. Ama 1441 sayılı karar böyle bir mekanizma öngörmemiştir. 1441 sayılı kararda gecen ''ciddi sonuçlarla karşılaşacak'' uyarıcı niteliği taşıyan cümlesi, Irak'a karşı kuvvet kullanmak için, meşru hukuki bir gerekçe teşkil etmemektedir.[125]

3. 1441 Sayılı Kararın Değerlendirmesi

1441 sayılı karar kabul edildikten hemen sonra Güvenlik Konseyi'nde yapılan açıklamalara baktığımızda, üye devletlerin çoğu bu kararın hiçbir

---

[124] Tim YOUNGS and Paul BOWERS, **Iraq and UN Security Council Resolution 1441**, House of Commons Paper No 02/64, Session 2002–03 (2002),p. 12**. http://www.parliament.uk/ commons/lib/research/rp2002/rp02-064.pdf,** (e.t. 05.06.2008).

[125] عبدالله توركمان,الحرب الوقائية بعد احداث 11 ايلول من وجهة نظر القانون الدولي و حقوق الانسان, المعهد العربي لحقوق الانسان,تونس,2003.

(Abdullah TÜRKMEN: "*11 Eylül Olaylarından Sonra Uluslararası Hukuk Acısından Önleyici Meşru Savunma Ve İnsan Hakları''*, Arap İnsan Hakları Enstitüsü Yayınları, Tunus, 2009,s. 3. **http://hem.bredband.net/dccls/dcc.mkala.syr.torkmani3.htm.**,e.t. 01.09.2008).

.

şekilde kuvvet kullanımına izin verilmediği konusunda hemfikir oldukları anlaşılmaktadır. ABD Temsilcisi de, bu kararda kuvvet kullanmak için hiçbir zımni istek ya da otomatik iznin bulunmadığını bir kaç münasebette dile getirmiştir.[126] İngiltere'nin BM temsilcisi de 1441 sayılı kararın otomatik bir iznin içermediğini savunmuştur.[127] Kalan diğer üye devletlerin tavrı da bu konuda açıktır. Rusya da, bu kararın tek taraflı kuvvet kullanmaya izin vermediğini savunmuştur.[128] Çin, karar metninde otomatik izine değinen hiçbir şeyin bulunmadığını söylemiştir.[129] Fransa da, 1441 sayılı kararda otomatik kuvvet kullanmayı çağrıştıran belirsiz unsurların tamamen kalktığı için rahat olduğunu söylemiştir. Konsey'in daimi olmayan üyelerinin hepsinin, karardaki kuvvet kullanma konusuyla ilgili tavırları açıktır. Örneğin Meksika Temsilcisi şöyle konuşmuştur:[130]

"Kuvvet kullanmanın son çare olduğu ve Güvenlik Konseyi'nden karar aldıktan sonra kuvvet kullanılabileceği düşüncesini kararın metnine de yansıttık." [131]

İrlanda, bu kararın sadece silahsızlandırma projesini denetçiler yoluyla tamamlamak üzere çıktığını ve kesinlikle kuvvet kullanımı için bir gerekçe oluşturmamakla birlikte sonraki adımın tamamen Konsey'in

[126] UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2002), 3.
[127] UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2002), 5.
[128] UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2002), 5.
[129] UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2002), 13.
[130] Çin ve Fransa, yaptıkları açıklamalarda ABD ve İngiltere'nin sundukları karar taslağının otomatik kuvvet kullanmayı içerdiğine işaret etmişlerdir.
[131] UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2002), 6.

takdirine bırakıldığını belirtmiştir. Bulgaristan, Norveç, Kamerun ve Suriye gibi ülkeler de, kararın kuvvet kullanımıyla bağlantısının olmadığını belirten açıklamalarda bulunmuşlardır.[132] Aynı anda bu kararın askeri bir harekete izin vermediği Konsey tarafından açıklanmıştır. Böylece sadece 1441 sayılı kararı gerekçe gösteren her hangi kuvvet kullanımı hukuka aykırı olacaktır. Üstelik bu kararın herhangi yorumlama şekli, Güvenlik Konseyi'nin açıklanmış amacına (Irak'ı silahsızlandırma amacı) ve metnindeki salt anlamına paralel değilse, kabul edilememektedir. İşte Avustralya ve İngiltere'nin hukuki görüşleri bu yüzden fazla ilgi uyandırmamıştır.

1441 sayılı kararın kuvvet kullanımına izin vermemesi, 687 sayılı karardaki yetkilendirmenin canlanma iddiasının daha fazla öne çıkmasına neden olmuştur.[133] Diğer yandan ABD, savaşa yeterli hukuki gerekçeler sunmak için sadece Güvenlik Konseyi'nin kararlarına başvurmamıştır, aynı anda başka gerekçeler de sunmuştur. Nitekim 1441 sayılı kararın çıktığı gün ABD temsilcisi John Negroponte Konsey'de şöyle konuşmuştur:

"Eğer Güvenlik Konseyi, Irak'ın gelecekte bulunacağı maddi ihlallere karşı net tavır sergilemekte başarısız kalırsa, 1441 sayılı karar, hiçbir üye devleti Irak'ın oluşturduğu tehdide karşı kendini koruma ya da var olan

---

132 UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2003), 9–12.
133 BELLAMY, p.307.

Konsey'in kararlarını zorla uygulatarak dünyanın barışı ve güvenliği koruma hakkını alıkoymaz." [134]

Her ne kadar 1441 sayılı karar tek başına askeri harekât için bir gerekçe oluşturmamışsa da, ABD ve müttefiklerine göre, kuvvet kullanımı için ve BM Antlaşması'na uygun daha iki yasal yol bulunmaktadır. Birincisi Avustralya ve İngiltere tarafından öne sürülen yetki canlanması iddiasıdır. Diğeri ise ABD'nin anlayışına uygun olan ülkelere tanınan meşru savunma hakkından yola çıkılarak kendisine tanıdığı önleyici meşru savunmadır.

---

[134] UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644 (2003),3.

III. IRAK SAVAŞI VE MEŞRU SAVUNMA

A. GENEL OLARAK

Meşru müdafaa hakkı 1919'dan sonra hukuki bir kavram olarak şekillenmiştir. Devletlerin egemen ve doğal bir hak olarak kuvvet kullanabildikleri dönemde, meşru müdafaa hakkı örf ve adet kuralları içerisinde yer almakla birlikte devletlerin bu hakka dayanarak kuvvet kullanması fazla bir anlam taşımıyordu. Dolayısıyla, Birleşmiş Milletler öncesi dönemde devletler kuvvet kullanma haklarını kendi çıkarlarına uygun bir şekilde sınırsız olarak kullanabilmekteydi.[135] Bu dönemde savaşa başvurma hakkının kullanımıyla, varlığını koruma hakkının ve de savaşa varmayan düşmanca tedbirlerin kullanılması arasında bir fark yoktu. Silahlı çatışmalar sırasında uyulması gereken kurallar (jus in bello) ön planda yer almaktaydı. XX. Yüzyılın başları ise, Milletler Cemiyeti Misakı ve Briand - Kellogg (Paris) paktı (1928) ile kuvvet kullanımına ilişkin olarak örgütlenme ve antlaşmalar yoluyla belli sınırlamaların getirildiği bir dönemin başlangıcı olmuştur. Kuvvete başvurulmasını düzenleyen kurallar (jus ad bellum) yavaş yavaş uluslararası hukukta yerini almaya başlamıştır. Uluslararası hukukta meşru savunma hakkının öneminin artması da özellikle devletlerin savaş ve kuvvet kullanma yetkilerinin sınırlandırıldığı bu dönemle birlikte ortaya

---

[135] Umut KEDİKLİ: **BM Antlaşması'nda Meşru Müdafaa Hakkı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005, s. 7.

çıkmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti Sistemi içinde devletlerin savaş yapma hakkına sınırlama getirilmesine karşın meşru savunma hakkı, konusunda açıkça bir düzenlemeye gidilmeyerek bu hakkın varlığı üstü kapalı olarak teyit edilmiştir.[136]

BM Antlaşması'nın 51. maddesi, meşru savunma hakkının meşru ve doğal olduğunu teyit etmek için 1945'te BM Antlaşması'na eklenmiştir. Sonrada, meşru savunma hakkı bu amacın çok ötesinde gelişmiştir ve özel olarak devletlerin terörizme karşı kuvvet kullanma eylemlerini meşrulaştırmak için başvurdukları önemli bir dayanak haline gelmiştir. 1945'de BM Antlaşması'nı hazırlayanların, uluslararası terörizmle mücadelede meşru savunma hakkını bir seçenek olarak önceden tasarlamış oldukları söylenemez. Bununla birlikte, 1945'te BM Antlaşması'nı hazırlayanlar uluslararası terörizmle mücadelede meşru savunma hakkını önceden bir seçenek olarak tasarlayabilirlerdi. Zira özellikle devlet destekli terörizm, BM Antlaşması'nın kabul edildiği dönemde çok iyi bilinen bir görüntüydü.[137]

Uluslararası hukukta, devletlerin ülkelerini bir başka devlete karşı saldırıların bir üssü olarak kullandırmama yükümlülüğünün tanınması, MC dönemine kadar gerilere götürülebilir.[138] Benzer şekilde, Terörizmin

---

[136] KEDİKLİ

[137] Carsten STAHN, *"International Law at a Crossroads? The Impact of September 11",* Heidelberg Journal of International Law, Vol. 62, Issue 18, 2002, p. 195.

[138] TAŞDEMİR, s. 149 – 151.

Önlenmesi ve Cezalandırılması Hususunda 1937 tarihli Sözleşme md. 1/1'de, devletlerin diğer ülkelerdeki terörist eylemleri organize etmekten, teşvik etmekten kaçınma ve ülkelerinde bu tür eylemleri önleme yükümlülüğüne ilişkin temel uluslararası hukuk ilkesini düzenlenmiştir.[139] Ancak, ne bu belgelerde ne de BM Antlaşması'nda devletlerin söz konusu yükümlülükleri doğrudan doğruya meşru savunma hakkıyla ilişkilendirilmiştir. Bu tür eylemlerin zamanla yaygınlaşması sonucu doğal olan meşru savunma hakkının yeniden şekillenmesi gelecek devlet uygulamalarına bırakılmıştır.

BM Antlaşması'nın 51. maddesinin metinsel yorumuna ilişkin mevcut doktrinel tartışmalar 11 Eylül 2001 sonrası dönemde ivme kazanmıştır.[140] Bu ortamda şu soruyu kendimize sormamız elzem olmuştur: 51. maddenin son derece esnek bir şekilde düzenlenmiş olmasını, BM Antlaşması'nın büyük bir bilgeliği olarak mı yorumlamalıyız, yoksa savunma hakkının arzulanmayan geniş yorumlara kapı açabilecek olması nedeniyle bir uyarı olarak mı değerlendirmeliyiz? Bir yandan yazarların, bir devlete meşru savunma esasında kuvvet kullanma hakkını veren terörist silahlı saldırının parametreleri konusunda, md. 51 esasındaki yanıtın gereklilik, orantılılık ve aciliyet kriterlerini değerlendirmede derin görüş ayrılıkları içinde olmaları ve

---

139 STAHN, p. 25–26.

140 Bkz. Michael GLENNON:*"Millitary Action Against Terrorist Under International Law : The Fog of Law: Self- Defense, Inherence, and Incoherence in Article 51 of the United Nations Charter"*, Harvard Journal of International Law & Public Policy, Vol. 25, Issue 2, 2002, p. 149 & 540-544

bunun bir sonucu olarak, terörizm sorununu ele almada ortak bir analitik çerçeve geliştirememiş olmaları, diğer yandan da farklılaşan uluslararası uygulamalar bu soruya yanıt vermeyi son derece güçleştirmektedir.[141]

Devletlerin kendi güvenliklerini koruma hakları, her zaman uluslararası hukukun en temel ilkelerinden birisi olagelmiştir. Meşru savunma hakkı ise, bu güvenliğin kuvvet kullanma yoluyla garanti altına alınmasıdır. İşlevi ve kapsamı içinde yer aldığı hukuk sisteminin gelişmişlik düzeyine yani, hukukun uygulanmasının merkezileşip merkezileşmediğine bağlı olan meşru savunma hakkı,[142] devletlerin savaşmalarının herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadığı dönemlerde mevcut değildi. Ne zaman devletlerin savaşa girme hürriyetleri ortadan kalkmış, o zaman meşru savunma hakkı pozitif uluslararası hukukça düzenlenen bir hak niteliğine kavuşmuştur. BM Antlaşması'na kadar, devletlerin ulusal politikalarının bir aracı olarak güce başvurması yaygın bir uygulama olmuştur. Devletler diplomasi aracılığıyla elde edemediklerini, kuvvet kullanımı yoluyla kazanma amacına sahip olmuşlardır. BM Sistemi öncesinde, kuvvet kullanımını uluslararası düzeyde birçok devletin katılımıyla yasaklayan ve kapsamlı bir şekilde düzenleyen bir belge ortaya konulamamıştır. Her ne kadar, Milletler Cemiyeti Misakı devletlerin savaşa başvurmasını belli prosedürlere bağlasa da tam olarak devletlerin kuvvet kullanımını yasaklamamıştır. Milletler Cemiyeti

[141] TAŞDEMİR, s. 152.
[142] Meşru savunma hakkı 1919'dan sonra hukuki bir kavram olarak şekillenmiştir.

Misakı'ndan sonra imzalanan Briand – Kellogg Paktı da Misak'ın bir adım önüne geçerek savaşı yasaklamış, ancak bu yasağın ihlali halinde devletlere bir yaptırım öngörmemiştir. BM Antlaşması ile birlikte ise; kuvvet kullanımı konusunda önemli yenilikler getiren bir antlaşma uluslararası hukukta yerini almıştır.[143] Antlaşma, sadece kuvvet kullanımını değil, kuvvet kullanma tehdidini de genel olarak yasaklamakla birlikte, hangi şartlar altında devletlerin kuvvet kullanabileceğini de belirtmektedir.[144]

BM örgütü, devletlerin barış, güvenlik ve genel refah gibi ortak çıkarlarını sağlamak amacıyla öncelikle uluslararası barış ve güvenliği koruma ve sürdürme görevini üstlenmektedir. Bu nedenle, örgütü kuran antlaşmanın birinci maddesinde belirtilen amaçlar, örgüt üyelerinin ortak hedeflerini gerçekleştirmeye yönelişin bir ifadesi olmuştur. Devletlerin egemen ve doğal bir hak olarak kuvvet kullanabildikleri dönemde, meşru savunma hakkı örf ve adet hukuku kuralları içerisinde yer almakla birlikte devletlerin bu hakka dayanarak kuvvet kullanması fazla bir anlam taşımamıştır. Dolayısıyla, BM öncesi dönemde devletler kuvvet kullanma haklarını kendi çıkarlarına uygun bir şekilde sınırsız olarak kullanabilmişlerdir.[145] Bu dönemde savaşa başvurma hakkının kullanımıyla, varlığını koruma hakkının de savaşa varmayan düşmanca tedbirlerin

---

[143] HANCILAR, s. 23.

[144] Seha L. MERAY, **Uluslararası Hukuk ve Uluslararası Örgütler**, 2. B., Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yayınları,1979, s. 232 – 234.

[145] BAŞEREN, s. 27.

kullanılması arasında bir ayrım yapılmamıştır. Sadece silahlı çatışmalar sırasında uyulması gereken kurallar ön planda yer almıştır.[146]

XX. yüzyılın başlarında, Milletler Cemiyeti Misakı ve Briand – Kellogg, Paris Paktı 1928, ile kuvvet kullanımına ilişkin olarak örgütlenme ve antlaşmalar yoluyla belli sınırlamaların getirildiği bir dönemin başlangıcı olmuştur. Kuvvete başvurulmasını düzenleyen kurallar yavaş yavaş uluslararası hukukta yerini almaya başlamıştır.[147] Uluslararası hukukta meşru savunma hakkının öneminin artması da özellikle devletlerin savaş ve kuvvet kullanma yetkilerinin sınırlandırıldığı bu dönemle birlikte ortaya çıkmıştır. I. Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti Sistemi içinde devletlerin savaş yapma hakkına sınırlama getirilmesine karşın, meşru savunma hakkı konusunda açık bir düzenlemeye gidilmeyerek bu hakkın varlığı üstü kapalı olarak teyit edilmiştir. Şöyle ki, Misak'ın 16/3. maddesi; üçüncü devletlere, tecavüze uğrayan devlete yardım etme hakkı tanıdığından, doğal olarak Misak'ın, kendini savunmak amacıyla her devlete, savaş yapma hakkını tanıdığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Misak'ın yürürlüğe girmesinden önce de, meşru savunma hakkı devletlerin egemen yetkileri içinde doğal olarak sahip olduğu bir hak olarak görüldüğünden ayrıca Misak'ta ifade edilme ihtiyacı duyulmamıştır.[148]

---

[146] BAŞEREN, s. 37.

[147] Malcolm N. SHAW: **International Law**, 4. Press, Cambridge University Press, 2000, p.780.

[148] Mahmut R. BELİK: **Devletlerin Harp Selahiyetinin Tahdidi ve Milletlerarası İhtilafların Sulh Yolu ile Halı Usulleri**, Cilt 1, İstanbul Ünviversitesi Yayınları, İstanbul, 1956, s. 4.

Meşru savunma hakkına, 1928 Paris Paktında da belirgin bir şekilde atıf yapılmamakla birlikte devletler, bu hakka başvurmada doğal bir yetkilerinin olduğunu ve işgal veya saldırıdan kendilerini korumak için bu hakka dayanarak kuvvet kullanabileceklerini çeşitli müzakerelerde ifade etmişlerdir. Paris Paktı, sözleşmeye taraf devletlerin savaşa başvurmalarını açıkça yasaklamıştır. Ancak konulan çekincelerle bu yasağın tek istisnası meşru savunma hakkı olmuştur. Her ne kadar Pakt ile savaş hukuk dışı kabul edilmişse de, savaşa varmayan kuvvet kullanımları anlaşma dışı tutulmuştur. Ayrıca meşru savunma hakkının kullanımına gerek olup olmadığının takdiri de her devletin kendisine bırakılmıştır.[149] Doktrinde bir takım yazarlar da devletlerin, meşru savunma iddiasında bulundukları durumlarda bireysel olarak bu hakkı kullanmada tek yetkili olduklarını öne sürmüşlerdir. Bu dönemde Paris Paktı'na katılan ABD'nin de görüşü aynı yönde olup, kendini savunan devletin nihai olarak savunmanın gerekliliği konusunda tek başına yetkili olacağını vurgulamıştır.

Yukarıda belirtilen devletlerin kendilerini koruma hakkı, Doğal Hukuk görüşü ile açıklanmakta ve devletlerin bu hakkının birtakım pozitif hukuk kurallarıyla sınırlandırılamayacağı veya sona erdirilemeyeceği kabul edilmektedir. Bu görüşe ek olarak, her devletin kendi şartlarını oluşturup kendi kararları verebileceği bir meşru savunma hakkının varlığını kabul etmek, devletlerin uluslararası ilişkilerde uymaları gereken 'iyi niyet' ve 'ahde

[149] Oscar SCHACHTER, *"Self-Defense and the Rule of Law",* AJIL, Vol. 83, Issue 259, p. 307.

vefa' ilkelerinin görmezden gelinmesine ve savunma gibi görünen saldırı savaşlarının ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu durumla ilgili olarak, II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Norveç'e saldırısı sonrasında meşru savunma hakkını kullandığını iddia etmesi, Nürnberg Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesi tarafından kabul edilmemiştir. Aynı anda Mahkeme, uluslararası antlaşmaları ihlal eden saldırı niteliğindeki bir savaşın planlanmasının, hazırlığının veya başlatılmasının barışa karşı bir suç oluşturduğunu ifade etmiştir.[150]

B. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SİSTEMİNDE MEŞRU SAVUNMA

BM sisteminde meşru savunma hakkı, kuvvet kullanımının en önemli istisnalarından birini oluşturmaktadır. BM Antlaşması'nın 51. maddesi meşru savunma hakkını şu şekilde anlatmıştır:

"Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, BM üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Konsey'e bildirilir ve Konsey'in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve

[150] SCHACHTER, p. 308

güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez." [151]

BM Antlaşması'nın 51. maddesi, devletlere bireysel meşru savunma hakkını vermekle birlikte aynı zamanda müşterek meşru savunma hakkını da doğal bir hak olarak tanımaktadır. Müşterek meşru savunma, bireysel meşru savunma hakkında olduğu gibi BM Antlaşması'yla getirilen kuvvet kullanma yasağının istisnası olup, geçici mahiyette bir haktır. Dolayısıyla bir devletin, saldırıya uğrayan bir başka devlete yardım etmesi için özel bir çıkarı bulunmasa bile barış ve güvenlik gibi evrensel bir çıkar için dahi müşterek meşru savunma hakkını kullanabileceği, BM Antlaşması kaleme alınırken düzenlenmiştir.

Bu yaklaşıma göre, BM üyelerinden herhangi birine veya bir kaçına karşı silahlı saldırıda bulunulduğu zaman, Güvenlik Konseyi toplanıp gerekli kararları alıncaya kadar, BM üyeleri barışı ve güvenliği koruyabilmek amacıyla tek başına ya da topluca meşru savunma hakkını kullanabilmektedirler. Meşru savunma hakkının kullanıldığı hallerde, üyeler tarafından alınan tedbirler en kısa zamanda Konsey'e rapor edilecektir.[152] Yine BM Antlaşması'na göre bu hakkın kullanılması ile Konsey'in

---

[151] Meşru müdafaa hakkının tarihi gelişimi için bkz. BAŞEREN, s. 22-25 ve 37- 46; ARAL, s. 3.

[152] Görüldüğü gibi md. 51. BM üyesi devletlere münferit meşru savunmanın yanı sıra ortaklaşa meşru savunma hakkını da tanımıştır. Silahlı saldırıya maruz kalan bir devletin yardımına çağıracağı başka devletlerle birlikte kendisini savunması olan ortaklaşa meşru savunma, esasen münferit meşru savunma hakkının hükümlerine tabidir. Bu nedenle, eldeki çalışmada meşru savunma hakkı başlığı altında yapılan açıklamalar ortaklaşa meşru savunma için de geçerlidir.

[152] HANCILAR, s. 34.

uluslararası barışı ve güvenliği tesisteki yetkilerinde herhangi bir azalma meydana gelmeyecektir.

BM Antlaşması'nın mimarları, MC Misakı ve Paris Paktı'ndan farklı olarak, meşru savunma hakkını belirli koşullara bağlayan açık bir maddenin Antlaşma'da yer almasını gerekli görmüşlerdir.[153] BM Antlaşması'nın imzalanmasından günümüze kadar geçen süreçte, kullandıkları kuvveti haklı göstermeye çalışan devletler, Antlaşma'nın 51. maddesine çok az atıfta bulunmuşlardır. Bu durumun en önemli nedeni, kuvvet kullanma üzerine inşa edilen BM Sisteminin, yasağın nadir istisnalarından birinin söz konusu maddede düzenlenmiş olmasıdır. Devletlerin Antlaşma'nın 51. maddesine yaptığı atıflar, maddenin hangi koşullar altında kullanılabileceği ve hangi kapsamda yorumlanması gerektiği sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu sorunun açıklığa kavuşturulması açısından madde metnindeki kavramların incelenmesinde fayda vardır. [154]

1. Silahlı Saldırı Şartı

51. maddenin hükmüne göre, meşru savunma hakkının kullanılabilmesinin temel koşulu silahlı saldırıdır. Buna göre, savunma hakkını kullanacak olan devletin bu savunma eylemlerini meşrulaştıracak önceden bir silahlı saldırıya uğramış olması gerekmektedir. Ancak burada da

---

[153] HANCILAR, s. 34.
[154] ARAL, s. 5.

hangi tür eylemlerin silahlı saldırı olarak kabul edileceği sorunu doğmaktadır. 51. maddede kullanılan ''silahlı saldırı'' kavramı Antlaşma'da tanımlanmamıştır.[155] Md. 2\4, devletlerin uluslararası ilişkilerinde kuvvet kullanmalarını yasaklıyorsa da, bu yasağın kapsamına giren tüm kuvvet kullanma fiillerinin meşru savunma hakkını kullanmasını gerektiren bir silahlı saldırı niteliği taşıması gerekmemektedir. Kaldı ki Antlaşma, kuvvet kullanma kavramını da tanımlanmamaktadır.[156]

Silahlı saldırının anlam ve içeriği konusunda genel kabul görmüş ve bağlayıcı olan bir metin de ortaya konamamıştır. Bu belirsizlik, bir ölçüye kadar 14 Aralık 1974 tarih ve 3314 sayılı Saldırının Tanımına ilişkin BM Genel Kurul Kararı ile aşılmaya çalışılmıştır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki kararda silahlı saldırı kavramının değil, saldırgan fiilin tanımlanmaya çalışılmış olması nedeniyle doğrudan meşru savunma hakkının kullanılmasına ilişkin bir atıf bulunmamaktadır. Ne var ki, kararın üçüncü maddesinde sıralanan eylemlerin bir kısmının saldırı anlamına geldiği ve bu nedenle 51. madde içerisinde silahlı saldırı olarak kabul edilerek meşru savunmaya yol açacağı da söylenmektedir. Saldırının Tanımı Kararı'nın 3. maddesinde, saldırının yedi türü sayılmıştır.[157] Bunlardan ilk beş tanesi

---

[155] KESKİN (1998), s. 44.
[156] KESKİN (1998), s. 45–46.
[157] UAD'nın 14 Aralık 1974 tarihli A/3314 (XXIX) Sayılı Kararın 3. maddesi şu şekildedir: "Savaş ilan edilmiş olsun ya da olmasın, aşağıdaki fiillerin herhangi birisi 2. maddenin hükümlerine tabi ve ona uygun şekilde bir saldırı fiili niteliğini taşır: a) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin diğer bir devleti istila etmesi veya ona hücum etmesi veya ne kadar geçici olursa olsun, böyle bir istiladan veya kuvvet yoluyla başka bir devletin ülkesinin veya bir bölümünün ilhakı;

doğrudan kuvvet kullanmayla ilgili iken; (f) ve (g) paragraflarında yer alan son iki saldırı türü ise, "dolaylı saldırı" örneklerini somutlaştırmaktadır. 51. madde kapsamında bir devletin kuvvet kullanabilmesi için bir silahlı saldırıya uğraması zorunlu olduğuna göre, silahlı saldırıya varmayan kuvvet kullanımlarıyla veya tehditleriyle ve küçük sınır uyuşmazlıklarıyla karşılaşan devletin meşru savunma hakkı doğmamaktadır.[158] Saldırının Tanımı Kararı'nın 4. maddesinde, burada sayılan fiillerin tüketici olmadığının belirtilmiş olması ve Güvenlik Konseyi'ne BM Antlaşması hükümlerine göre başka fiillerin de saldırı teşkil ettiğini tespit etme yetkisinin tanınmış olması, belirtilen kategoriler içine girmeyen herhangi bir fiilin de saldırı olarak nitelendirilebileceğini göstermektedir. BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen söz konusu kararlar bir başka açıdan da büyük önem taşımaktadır. Devletlerin kendi ülke sınırları içinde, başka devletleri hedef alan terörist hareketleri örgütlemekten, desteklemekten, teşvik etmekten, bu eylemlere

---

b) Bir devletin silahlı kuvvetlerinin, başka bir devletin ülkesini bombardıman etmesi veya bir devletin diğer bir devletin ülkesine karşı herhangi bir şekilde silah kullanması;

c) Bir devletin liman veya kıyılarının diğer bir devletin silahlı kuvvetleri tarafından abluka altına alınması;

d) Bir devletin silahlı kuvvetleriyle başka bir devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerine veya deniz veya hava filolarına saldırması;

e) Bir devletin başka bir devlete sonuncusuyla yapılan bir anlaşmaya göre bulunan silahlı kuvvetlerinin o anlaşmada öngörülen hükümlere aykırı şekilde kullanılması veya bu silahlı kuvvetlerin varlığının bu ülkede anlaşmanın sona ermesinden sonra da sürdürülmesi;

f) Ülkesini başka bir devletin emrine veren bir devletin, ülkesinin o devlet tarafından üçüncü bir devlete karşı saldırı amacıyla kullanılmasına izin vermesi;

g) Bir devlet tarafından veya bir devlet adına diğer bir devlete karşı yukarda listesi verilen fiillere varan veya o ölçekte olan silahlı kuvvet fiillerini icra eden silahlı çetelerin, grupların, gayri nizami askerlerin veya paralı askerlerin gönderilmesi veya bu gibi fiillere önemli ölçüde karışılması müdahil olunması".

[158] KESKİN (1998), s. 48–49: GÜNDÜZ, s.119.

katılmaktan ve ülkesini bu tür eylemler için kullanılmasına rıza göstermekten kaçınmazsa, devletlere doğrudan yükümlülükler getirmektedir. Söz konusu kararlar uluslararası terörizmin önlenmesi konusunda bir örf ve adet hukuku kuralının oluşması doğrultusunda gerekli olan "genel inancı'' sağlamaktadırlar.[159]

. Antlaşma'nın 51. maddesinde yer alan silahlı saldırı kavramından kaynaklanan bir sorun da, ortaya çıkan bir çatışmada hangi devletin meşru savunma hakkını kullandığı, hangi devletin silahlı saldırıda bulunduğunun tespitidir. Bu konuda saldırganlığın tanımına ilişkin 1974 tarihli kararın 2. maddesinde; Bir devlet tarafından BM Antlaşması'na aykırı olarak ilk kuvvet kullanımının başlangıçtan itibaren bir saldırı fiilinin kanıtı olduğu, ancak Güvenlik Konseyi'nin, Antlaşmaya uygun olarak, söz konusu eylemlerin veya bunların sonuçlarının yeterince ağır olup olmadığı hususu da dahil ilgili diğer şartlar çerçevesinde bu fiili saldırganlık olarak nitelemenin doğru olmayacağına hükmedilebileceği belirtilmiştir. Buna göre Konsey, ilk kuvvet kullanan devleti saldırgan ilan edip etmemekte tek yetkili organ olmakta ve ilgili şartları, özellikle devletin niyetlerini değerlendirerek bazen bu eylemi yapan devletin bir saldırı eyleminde bulunmadığı yargısına da ulaşabilmektedir.[160] Ancak, uygulamada bir çatışma ortamında hangi tarafın kuvvete ilk önce başvurduğunu tespit etmek ve onu saldırgan olarak

[159] Ahmet Hamdı TOPAL: **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı,** Beta Yayınları, 2005, İstanbul, s.136.
[160] KESKİN (1998), s. 47; BAŞEREN, s.120–121.

nitelemek de her zaman mümkün olmamaktadır. Bu nedenle taraflar karşılıklı bir çatışma durumunda yapmış oldukları kuvvet kullanımını karşı tarafın eylemine mukabil göstermekte ve meşru savunma haklarını kullandıklarını iddia etmektedirler.[161]

Sonuçta 51. maddeye göre; meşru savunma hakkını kullanmanın temel koşulunu oluşturan silahlı saldırı eylemini kimin önce başlattığının tespiti ve böylece bu hakkı kullanabilme imkânının doğması bakımından, devletlerin niyetlerinin Konsey tarafından belirlenmesi, devletlerin her eylemini meşru savunmaya dayandırma iddiasına açıklık getirmek açısından önemli olacaktır.

2. Güvenlik Konseyi'ne Bildirimde Bulunma Şartı

Güvenlik Konsey, BM Antlaşması çerçevesinde dört esaslı unsurla karakterize edilen bir organ fonksiyonuna sahiptir.[162] Bu özelliklerden ilki 51. madde çerçevesinde devletlerin bildirim yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük BM üyesi devletleri aldıkları tedbirlerin şeffaf ve uyumlu bir meşrulaştırmasını Konsey'e sunmaya zorlamaktadır. BM Antlaşması'nın 51. maddesinin devamı gereği meşru savunma esasında kuvvet kullanan üye devletler, aldıkları tedbirleri derhal Konsey'e bildirmekle yükümlüdürler. Bilgi vermek meşru savunma hakkını kullandığını iddia eden tarafın yükümlülüğündedir.

---

[161] TAŞDEMİR, s. 149.

[162] TAŞDEMİR, s. 150.

Nitekim UAD, Nikaragua Davası'na ilişkin olarak verdiği kararın 105. paragrafında bu hususun önemine işaret etmiştir. Divan'a göre, ABD'nin Nikaragua'ya karşı gerçekleştirdiği eylemler, meşru savunma tedbirleri olsaydı, BM Antlaşması'nın 51. maddesine uygun olarak, bu durumu BM Güvenlik Konseyi'ne bir raporla bildirmesi gerekirdi. Oysa Washington'u saldırı ile suçlayan Nikaragua böyle bir bildirimde bulunmuştur.[163]

BM Antlaşması'na göre, meşru savunma hakkı kapsamında alınan tedbirlerin Güvenlik Konseyi'ne bildirilmesine ilişkin yükümlülüğün ihmali hali hak düşürücü bir özellik taşımamaktadır. Nitekim Nikaragua Davası'nda UAD, 51. maddeye uygun olarak Güvenlik Konseyi'ne durumu bildirme yükümlülüğünün uluslararası hukukunun bir parçasını da teşkil etmekle birlikte, bu yükümlülüğün esasa ilişkin değil fakat prosedürel bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir. Yani, Divan'a göre bu yükümlülüğün ihmali halinde, meşru savunma hakkı ortadan kalkmamaktadır. İlgili devletin durumu Konsey'e bildirmesi bir bakıma, o devletin haklı bir konumda olduğuna dair inancını göstermektedir.[164] Aksi bir durum ise, ilgili devletin haklılığı hususunda kuşkularının olduğuna işaret etmektedir. Ancak, bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi meşru savunma kapsamındaki eylemlerin meşruluğunun bir karinesi değildir. Üstelik bildirim koşulu meşru savunma tedbirleri alan BM üyesi bir devleti meşru savunma iddiasını

---

[163] TAŞDEMİR, s. 150.

[164] TAŞDEMİR, s. 150

desteklemek için kanıt sunmak zorunda bırakmaktadır.[165] Nitekim Nikaragua Davası'nda Divan, 230–234 ve 248–249. paragraflarda meşru savunma esasında kuvvet kullanıldığına ilişkin iddianın, mutlaka bir silahlı saldırının ve saldırganın kimliğinin güvenilir bir kanıtla desteklenmesi gerektiğini benimsemiştir.[166]

BM Antlaşması'nın 51. maddesi çerçevesinde meşru savunma eylemine, sadece Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için harekete geçene kadar izin verilmektedir. Bu bağlamda Güvenlik Konseyi olayın arka planını dikkatli bir şekilde incelesin ya da incelemesin, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak veya muhafaza etmek için uygun gördüğü eylemleri alma konusunda yetkilendirilmektedir. Konsey, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak için gerekli önlemleri aldığı anda da bu hak sona ermektedir. Konsey'in alabileceği eylem türleri çok çeşitlidir. Konsey, meşru savunma hakkını kullandığını iddia eden devletin haklılığına hükmedebilir. Meşru savunma hakkının devamına karar verebilir. Taraflara genel bir ateşkes çağrısında bulunabilir. Tarafların askeri kuvvetlerinin başlangıçtaki mevzilerine çekilmesini isteyebilir. Meşru savunma hakkını kullanan devleti gerçekte "saldırgan" ilan edebilir. Meşru savunma hakkını kullandığını ilan eden devletin kendi başına gerçekleştirdiği eylemi, müşterek

---

[165] ARAL, s. 37–38.

[166] Özkan NOYAN: *"ABD'nin Irak'a Askeri Saldırısı Sürecinde Saldırgan Ve Müttefiklerinin Hukuki Durumu"*, **http://bianet.org/bianet/siyaset/17797-iraka-saldiri-hukuki-olarak-da-suc,** (e.t. 01.04.2008).

güvenlik tedbirlerine yol vermek maksadıyla son vermesini isteyebilir. Her halükarda, Güvenlik Konseyi'nin bu hususta alacağı karar, etkili bir sonuç üretmesi kaydıyla, tüm BM üyesi devletler için bağlayıcıdır. Yani Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararın, saldırgan devletin kazanımlarını etkisiz kılacak nitelikte olması gerekmektedir. Aksi takdirde, mağdur devletin meşru savunma hakkının devam ettiği kabul edilmektedir. Meşru savunma hakkı kapsamında bir devletin aldığı silahlı tedbirlere hukuksal bir zorunluluk olarak son vermesi için, Güvenlik Konseyi'nin bu yönde somut ve bağlayıcı bir kararının olması gerekmektedir.[167]

C. ÖRF VE ADET HUKUKUNDAKİ MEŞRU SAVUNMA

BM Antlaşması'nın kabul edilmesinden önce, örf ve adet hukuku kuralları çerçevesindeki meşru savunma hakkı, bu hakka ilişkin yegâne hukuki kaynak olmuştur. Meşru savunma hakkına ilişkin örf ve adet hukuku kuralları, büyük ölçüde Caroline hadisesi sonrasında ABD Dışişleri Bakanı Webster'in ortaya koyduğu bir takım şartlara dayanmaktadır.[168] İngiltere Dışişleri Bakanı, İngiltere'nin meşru savunma ve kendini koruma hakkına dayanarak bu eylemi gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Amerikan Dışişleri

---

[167] ARAL, s. 39–40.

[168] 1837 yılında Kanada topraklarındaki Kanadalıların İngiltere egemenliğine karşı ayaklanması üzerine Caroline hadisesi meydana gelmiştir. İsyancılar hem Kanada hem de Kanada sınırına yakın ABD toprakları içinde örgütlenmişlerdi. Yukarı Kanada toprakları içinde yer alan Navy adasında bulunan Kanadalı isyancılara da Caroline adlı bir Amerikan buharlı gemisi takviye insan gücü ve cephane taşıyordu. İngilizler, Kanada üzerinden Amerikan topraklarına girerek Schlossel limanında gemiyi ele geçirip ateşe vererek Niagara şelalesinde batırdılar. Bkz. Hunter MILLER: *"Croline Case"*, **www.avalon.law.yale.edu/19th-century/br-1842.asp**, (e.t. 01.07. 2009).

Bakanı Webster ise, İngiltere'ye verdiği yazılı cevapta olayın meşru savunma hakkının kullanımı olarak kabul edilebilmesi için ortaya çıkan tehdidin; meşru savunmayı gerekli kılması, ani, karşı konulamaz, başka yollarla giderilemez olması ve sorunu müzakere etmek için zaman bırakmayan nitelikte olması gerektiğini belirtmiştir. Webster'in ortaya koyduğu bu formül, daha sonra İngiltere tarafından da kabul edilmiştir. Böylece, bu şartlar devletlerin daha sonraki meşru savunma uygulamalarında da aranmaya başlanmıştır.

Örf ve adet hukukunda meşru savunma hakkını iddia edebilmemiz için bazı şartlar aranmaktadır.[169] Yani meşru savunma durumunda olduğunu iddia eden devletin haklarının ihlal edilmesi ya da ihlal etme tehlikesinin bulunması gerekmektedir. Ayrıca savunma zorunluluğu bulunması gereklidir. Meşru savunma esasına dayanılarak yapılacak olan eylemin, ihlalin önlenmesi ve durdurulması amacıyla sınırlı olması ve bu amacı gerçekleştirmek için gerekli olan ölçüyü aşmaması da bir zorunluluktur. Bir başka değişle meşru savunma makul ve aşırı olmamalıdır.[170]

1441 sayılı karar kabul edildikten sonra ABD'nin BM Eski Temsilcisi Negrapotı, konuşmalarında ABD'nin kendini savunduğuna işaret etmesi, ABD'nin önleyici meşru savunma tezini ima etmesi olarak kabul edilebilir. Nitekim teröre karşı savaş çerçevesinde Irak Savaşı'nı önleyici meşru

---

169 Bu şartlarla ilgili genel bilgiler için bkz. Dinstein YORAM: **War, Agression and Self-Defense**, 2nd. Edition, New York, Cambridge University. Press, 1995.

170 TOLUNER, s. 150–151.

savunmaya dayandırma görüşleri, Haziran 2002'den sonra ortaya çıkmıştır. O zamanlarda ABD Savunma Bakanlığın resmi sözcüleri konuşmalarında, BM Antlaşması'ndaki meşru savunmaya göre bir milletin doğrudan saldırı tehdidiyle karşı karşıya geldiğinde önleyici meşru savunmaya geçebileceğini iddia etmişlerdir. Bu yüzden ABD'nin korunması amacıyla Saddam rejiminin oluşturduğu açık tehdide karşı önleyici meşru savunmaya başvurulabilmektedir. Böylece, ABD tarafından başvurulan önleyici meşru savunma BM Antlaşması'nın 51. maddesine dayandırılabilir.[171] Çünkü ABD, 11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan Savaşı'nı meşrulaştırmak üzere savaşı meşru savunmaya dayandırmayı başarmıştır. Güvenlik Konseyi, saldırılardan sonra kabul ettiği her iki kararında da, saldırılara karşı ABD'nin meşru savunma hakkını vurgulamıştır.[172] NATO, saldırıların müttefiklerin ortak savunma hakkı mekanizmasını tetiklediğini iddia etmiştir.[173] ABD, Afganistan Savaşı'nda öne sürülen ve kabul gören meşru savunma iddialarını, Irak'a ve diğer haydut ülkelere karşı girişebileceği harekâtlarının gerekçesi olarak da sunmaya çalışmıştır, ama BM Antlaşması'nın 51. maddesiyle bağdaşmadığı için, uluslararası toplum ikna olmamıştır. Dolayısıyla 2002 Haziran ve Kasım ayları arasında ABD, meşru savunma ilkesinin sınırlarını oldukça genişleterek kendine istisnai olarak önleyici

---

[171] BELLAMY, p. 306.

[172] Bu konuda Afganistan Savaşı ile ilgili Güvenlik Konseyi'nin kararlarına bak: SC Res 1368, UN SCOR, 56th sess, 4370th mtg, UN Doc S/RES/1368, 2001.

[173] Christopher BENNETT: *"Combating Terrorism"*, 2003, NATO Review, No. 1, p. .5, **http://www. nato.int/docu/review/2003/issue1/english/art2.html**, (e.t. 01.10.2008).

meşru savunma hakkının tanınması için ısrar etmeye devam etmiştir. ABD, Afganistan Savaşı'nı meşru savunmaya dört nedenle başarıyla dayandırabilmiştir. Birincisi: ABD, 11 Eylül 2001'de bir saldırıya maruz kalmıştır. İkincisi: ABD, bu saldırının El Kaide tarafından düzenlenen bir savaş kampanyasının parçası olduğunu kanıtlamıştır. ABD, 1993'te Dünya Ticaret Merkezi'ne düzenlenen bombalı saldırının, 1998'de Nairobi ve Dar El-Selam'daki ABD'nin Büyükelçilikleri'ne düzenlenen bombalı saldırı ve 2002'de Yemen'de USS Cole Savaş Gemisine düzenlen intihar saldırılarının bu savaş kampanyasının kanıtları olduğunu ortaya koyabilmiştir.[174] Üçüncüsü: El Kaide'nin, Afganistan'daki üslerinden yola çıkarak ABD'ye karşı daha fazla saldırıya hazırlandığına dair açık kanıtların bulunmasıydı.[175] Son olarak ABD'nin, meşru savunma hakkını Güvenlik Konseyi'n yetki ve görevlerini etkileyecek şekilde kullanmamasıydı. Çünkü ABD, Konsey'i bilgilendirmeye devam etmekle birlikte, Güvenlik Konseyi, Afganistan Savaşı'nın 1398, 1373 sayılı kararları çıkartarak uluslararası hukuka uygun olduğunu kabul etmiştir.

Pentagon'daki yetkililerin çoğu, 51. Maddenin Irak Savaşı için bir hukuki temel oluşturabileceği gibi, uluslararası toplumu ikna etmek için de yeterli olacağı düşüncesiyle hareket etmek istemişlerdir. Ama daha önce

---

[174] Mary Ellen O'CONNELL: *"The Myth of Preemptive Self-Defense"*, American Society of International Law Presidential Task Force on Terrorism Paper, August 2002, p.10, **http://www.asil.org/taskforce/oconnell.pdf,** (e.t. 01.012008).
[175] BELLAMY, p. 306.

belirttiğimiz gibi 51. maddeye göre, devletlere önleyici meşru savunma hakkının tanınması için bir saldırının gerçekleşmesi gerekmektedir. UAD, Nikaragua davasında bu yorumu benimsemiştir. Nitekim UAD'nın hükmü, 51. maddenin metninden ziyade uluslararası örf ve adet hukukunda bulunan meşru savunma üzerine inşa edilmiştir. Divan, maddedeki şartların özünün örf ve adet hukuku normlarıyla uygun olduğunu belirtmiştir.[176] Mahkemenin kararında şöyle denmektedir:

"Devletlerin birbirlerine karşı hukuka uygun istisnaen kuvvet kullanabilmeleri için, devletlerin sorumluluk uyandıran tavırlarının bir saldırı fiili teşkil etmesi gerekir. Mahkemenin kanaatine göre, saldırı fiilini teşkil etmeyen tutumlara karşı uluslararası örf ve adet hukukuna ya da BM Sistemine dayanarak devletlerin kuvvet kullanma hakkı doğamaz.'' [177]

Nitekim Afganistan Savaşı'nda ABD, fiili bir saldırının kurbanı olduğunu iddia etmiştir.[178] Ama Irak Savaşı'nda böyle bir gerçek söz konusu değildir. Bu konulara değindikten sonra ne meşru savunmanın klasik normlarında ne de 51. madde çerçevesinde Irak Savaşı'nı hukuki kılacak bir dayanak bulmak mümkün değildir. Çünkü her iki durumda bulunması gereken koşullar, Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu'nda bulunmamaktadır. Bu yüzden ortaya atılan diğer tartışmalara da değinmekte fayda vardır.

---

[176] Nicaragua Davası ile ilgili karar, par.188.

[177] Nicaragua Davası ile ilgili karar, par.188..

[178] BELLAMY, p. 309.

IV. IRAK SAVAŞINA İLİŞKİN DİĞER TEZLER

A. ABD'NİN YENİ ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ VE BUSH DOKTRİNİ

11 Eylül terör saldırıları ABD'de, terörist ve haydut devletlerden gelebilecek tehdidin oluşturduğu korkuyu güçlendirmiştir. Amerikan yönetimine göre; haydut rejimlerin nükleer silah geliştirme kapasitelerini arttırma çabaları uluslararası terörizmle birleştiğinde, KİS'in terörizmin bir aracı olarak kullanılması ABD için büyük bir risk oluşturabilmektedir. Bu durumda ortaya çıkan tehdidin oluşturduğu risk ne kadar büyükse, eylemsiz kalma riski de o kadar büyüktür. Bu nedenle ABD, bu rejimlere ve terör örgütlerine karşı ilk vuruş stratejisini UGS belgesinde ifade etmiştir. ABD Soğuk Savaş döneminde benimsemiş olduğu *"çevreleme"* stratejisinden vazgeçtiğini açıklayarak, düşmanlarına karşı bir *"önleyici savaş''* doktrinini kabul etmiştir. Bu gelişmeler, Mart 2003'te Irak'ın işgaliyle sonuçlanmıştır.[179]

Irak'tan algılanan tehdidin sonucu olarak, 20 Eylül 2002 tarihinde ABD "Ulusal Güvenlik Stratejisi" başlıklı yeni ulusal güvenlik stratejisi yayınlamıştır. 11 Eylül saldırılarından bir yıl sonra kaleme alınan stratejinin amacı dünyayı sadece daha güvenli değil, aynı zamanda daha iyi yapmaktır.[180] Ne var ki, Bush doktrini olarak isimlendirilen yeni Amerikan Ulusal Güvenlik Stratejisi, uluslararası ilişkileri hem teorik hem de pratik

[179] TAŞDEMİR, s. 258–260.
[180] **The National Securtiy Strategy of the United States of America**, September 2002.

olarak değiştirecek radikal unsurlar içermektedir.[181] Doktrinin en çarpıcı yönü, Soğuk Savaş döneminde güvenlik amacına hizmet eden *"caydırıcılık ve çevreleme politikalarının"*, ulusötesi teröristler ve kitle imha silahları tarafından karakterize edilen XXI. yüzyılın yeni tehdit ortamında yetersiz kaldığına işaret etmesidir. Bu politikaların yetersizliğini gidermek için uluslararası hukukta ihtilaflı bir doktrin olan preemptive/sezgisel meşru savunma hakkına dayanmış olmasıdır.[182]

Bush yönetimi, KİS'in tehdit olarak belirginleşmesiyle ilgili yakın tehdit kavramının da genişlediğine dikkat çekmektedir. Bu düşünce özellikle haydut devletlerin KİS'i kullanma ve yayma ihtimaline karşı önceden eylemde bulunma stratejisine bir gerekçe sağlamaktadır. ABD Başkanı Bush, 1 Temmuz 2002'de yaptığı konuşmasında artık güvenlik anlayışının Soğuk Savaş Dönemi'nden farklı olduğunu ve bütün tehditlerin tam olarak oluşmasının beklenemeyeceğini belirtmiştir. Benzer şekilde ABD Savunma Bakanı yardımcılığını yapan Wolfowitz de 2 Kasım 2002'de yaptığı konuşmasında, yakın tehditlerin önceden öngörülmesinin mümkün olmadığını ifade etmiş ve 11 Eylül saldırılarına ilişkin olarak yakın tehdidin, 10 Eylül'de ortaya çıktığını ama bunu bilmenin mümkün olmadığını

---

[181] Hasan KÖSEBALABAN: *"Yeni Amerikan Güvenlik Doktrini ve Uluslararası İlişkiler"*, 2023 Dergisi, 2002, s. 34–38.
[182] **The National Securtiy Strategy of the United States of America**, p. 9, 10, 14.

belirtmiştir.[183] Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi ile ilgili resmi yetkililerin yaptığı konuşmalarda, önleyici müdahale (preventive) ve ön vuruş (preemtive) kavramlarına birbirlerinin yerine geçecek şekilde yer verildiği görülmektedir. Oysa bu kavramlar arasında önemli anlam farkları bulunmakta ve farklı sonuçların doğmasına yol açmaktadır.[184]

Önleyici kuvvet kullanılmasına izin veren bu stratejiyi uluslararası hukuk açısından yasal bir strateji olarak mı yoksa küresel bir hiper gücün uluslararası hukuk normlarını kendi çıkarları doğrultusunda çarpıtması olarak mı yorumlamalıyız? Bu bakımdan önleyici meşru savunmanın uygulama alanı olarak Irak, güçlü bir aday olmuştur.[185]

Bush'un doktrinine göre, Irak rejimine şimdi müdahale edilip tehdit olması engellenmezse rejim, gelecekte önlenemeyecek bir tehdit haline gelebilirdi. Eğer ABD'nin Irak'a karşı ileri sürdüğü bu argüman hukuken meşru kabul edilecek olursa ileride Kuzey Kore ve İran'daki rejimlerinde önlenemeyecek bir tehdit doğuracağı iddiasıyla değiştirilmesi için ABD'ye bir onay verilmiş olacaktır.[186] İşte bu yüzden ABD, bu iddialarla BM Güvenlik Konseyi'ne başvurmuş ve yapacağı askeri güç kullanımı için bir karar elde etmeye çalışmıştı.

---

[183] Francois HEISBOURG: *''A Work in Progress: The Bush Doctrine and Its Consequences''*, The Washington Quarterly, Vol. 26, Issue .2, 2003, p. 75–76.

[184] HEISBOURG, p. 75–79.

[185] **The National Securtiy Strategy of the United States of America**, p. 5–6; bkz, TOLUNER, s. 243–244.

[186] Charles FOSTER:*"International Law: Another Casualty of the Iraq War?"*,Contemporary Review, Vol. 283, Issue 1651, Aug. 2003, p. 77.

B. ÖNLEYİCİ MEŞRU SAVUNAMA IŞIĞINDA SAVAŞ

ABD 51. maddede öngörülen saldırı şartının önüne geçmek için önleyici meşru savunma görüşünü ortaya atmıştır. Çünkü uluslararası örf ve adet hukukundaki meşru savunmada saldırı fiilinin ön görülmediğine dair bazı görüşler vardır. Humphrey Waldock UAD'nin görüşlerine katılmayarak şöyle yazmıştır:

"Kendini savunan bir devleti men ederek saldırgan devletin öldürücü hamlesine öncelikli tanımak Güvenlik Konseyi'nin amacına ters düşmektedir. Zaten 51. maddenin amacına bakarsak görüyoruz ki saldırgan devletin öncelikli davranmasını engellemek için tasarlanmıştır.'' [187]

Bazı yazarlar, BM Antlaşması'nın 51. maddesinde belirlendiği gibi meşru savunmanın doğal bir hak olduğunu vurgulayarak önleyicilik düşüncesine katılmaktadırlar. Ancak bu yorumlar çok geniş yorumlardır. Çünkü 51. madde, meşru savunma hakkının doğallığının önceden gelen saldırıdan kaynaklandığını açıkça belirtmiştir.[188] Unutmayalım ki örf ve adet hukukundaki meşru savunmanın normları Carolina olayı ile de desteklemektedir. Olaya ait yazışmalarda şöyle denmektedir:

---

[187] Humphrey WALDOCK & Guy ROBERTS. *"The Counterproliferation Self-Help Paradigm: A Legal Regime for Enforcing the Norm Prohibiting the Proliferation of Weapons of Mass Destruction''* Denver Journal of International Law and Policy, 1999, Issue 27, p. 483- 513.

[188] Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Simma BRUNO: **The Charter of the United Nations: A Commentary,** Oxford University Press **,** 1995, p. 666.

"Çok sınırlı bir meşru savunma hoş görülebilir ama, daha kapsamlı bir meşru savunma kabullenemez." [189]

Yani meşru savunma gereği kullanılan kuvvet orantısız olmamalıdır. Çünkü gereklilik durumunun gidermeye yetecek kadar olması gerekir. Bazı yazarlar bu görüşlerin BM Antlaşması tarafından da benimsenmiş olduğunu düşünmektedirler, ama bu düşünceyi teyit edecek hiçbir madde bulunmamaktadır.[190]

Bu yorumlar, meşru savunmanın uygulamasında doğabilecek siyasi sorunları gidermekte açıklayıcı bir rolü vardır ancak bir saldırı gerçekleştikten sonra 51. maddeye dayanarak meşru savunmaya sığınabiliriz düşüncesini pekiştirmektedir. Nitekim devletler Webster'in doktrininde bulunan gereklilik, ani ve orantılı olma koşullarını 51. maddeyi uyguladıklarında göz önünde bulundurmalıdırlar. Böylece hem meşru savunma hakkının sınırlı olduğu hem de meşru savunmanın sınırları belirlenmiş olacaktır.[191]

UAD, Nikaragua davasında, önleyici meşru savunma hakkının var olması durumunun dar yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Detter'e göre, önleyici kuvvet kullanmak 2\4 maddedeki kuvvet kullanma yasağının kapsamına girmektedir. Çünkü sadece saldırı tehdidi, muhakkak bir saldırıyı

---

[189] Caroline olayı salt bir olay olarak değeri yoktur, ama o olayda konulan formül örf ve adet hukukundaki meşru savunmanın normlarıyla bağdaşıp tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir.
[190] YORAM (2001), p. 219.
[191] BELLAMY, p. 309.

doğuramayabilir.[192] UAD'nin Eski Yargıclarından olan Antonio Cassese'e göre, önleyici meşru savunma durumlarında eylemin yasak olup olmadığını araştırmak mantıklı bir ölçüt oluşturmaktadır. Çünkü kuşkusuz hem ahlaki hem de siyasi açıdan bir yasağın ihlali kabul edilemez.[193]

Eğer bu görüşleri uluslararası arenada onay görmüş normlar gibi kabul edersek ve önleyici meşru savunma hakkının sınırlarını bu kadar genişletirsek, Irak Savaşı'n hukuki bir dayanak bulma olasılığı vardır. Ama bu genişletme, hem 51. maddenin sınırlarını hem de Carolina olayı ve örf ve adet hukukundaki meşru savunmanın sınırlarını aşmaktadır. Bu da uluslararası hukuk dünyasında kabul edilebilecek bir şey değildir. Çünkü böylece meşru savunma ile işgal birbiriyle karışır hale gelmektedir.[194]

ABD 2002'de, 51. maddenin eksik kaldığı ve daha geniş yorumlanması gerektiği iddialarına ağırlık vermiştir. Böylece olası bir saldırıya uğrayan kurbanlara saldırgandan önce harekete geçme hakkı tanınmış olacaktır. Bu doktrin, 11 Eylül Saldırılarına tepki olarak resmen 2002'de açıklanan ABD Yeni Güvenlik Stratejisi'nde duyurulmuştur. ABD, teröristlerin ve haydut devletlerin amaçlarının açıklandıktan sonra, yalnızca şimdiye kadar uygulanan sisteme dayanmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Yeni stratejiye göre, olasılı bir saldırıyı engelleyememek, ortaya

[192] Ingrid DETTER: **The Law of War**, Cambridge,Cambridge University Press, 2000, p. 86.
[193] Antonio CASSESE**: International Law,** Oxford University Press, 2001, p. 310.
[194] BELLAMY, p. 309.

çıkan güncel tehditlere karşı duramamak ve düşmanlardan gelebilecek zararın büyüklüğü, ABD'ye başka seçenek bırakmamıştır.[195]

Yeni Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, getirdiği görüşlerin uluslararası hukuka uygun olduğunu da savunmaktadır. Belgeye göre, yüz yıllardır uluslararası hukuk, bir saldırıya uğramaksızın devletlere savunma hakkını tanımıştır. Belge haydut devletlerden (Irak, Iran ve Kuzey Kore) gelen tehdidi ispatladıktan sonra ABD'ye önleyici meşru savunma hakkını tanımaktadır. Böylece ABD, ilan ettiği terörizme karşı savaşı da bu kurala bağlamıştır. Bu görüşler Başkan Bush tarafından kongreye gönderilen mektupta da yer almıştır.[196] Önleyici meşru savunma hakkının sınırlarını genişletmeyi uygun kılmak üzere Belge, teröristlerden gelen olası saldırı tehditlerinin düzenli birliklerle yapılan saldırı olasılığın tehdidi gibi kolayca belirlenmez düşüncesini benimsemiştir. Çünkü terörist saldırılarında saldırıya hazırlanma işaretlerin görünmesi zordur.[197] Michael Glennon ve Ivo Daalder gibi yazarlar da bu görüşlere katılmaktadırlar. Yazarlar, 11 Eylül olaylarını örnek göstererek, terörist saldırı tehdidi daha geniş bir önleyici meşru savunma hakkı yaklaşımını gerektirir kanaatindedirler. Terörizm tehdidi belirgin olmamakla birlikte yakın da olabilir. Tabi ki konu terörle ilgili iken bu görüşler

---

[195] **The National Securtiy Strategy of the United States of America**, 2002.
[196] BELLAMY, p. 309.
[197] BELLAMY, p. 19.

kabul edilebilir.[198] Devletlerin de çoğu Afganistan Savaşı'nda bu gerçekleri göz önünde bulundurmuşlardı. Çünkü bu savaş bir saldırının tepkisi olarak, haydut bir ülkeye ve terörizmle doğrudan bağlantısı olan Afganistan'a karşı yürütüldü. Ama ABD Hükümeti, Irak'ın uluslararası güvenliğine bir tehdit oluşturduğunu ispatlayamadığı için bu görüşler Irak açısından daha az kabul görmüştür. Nitekim ABD tarafından haydut olarak nitelendirilen bu ülkeler, uluslararası toplumun birer üyesidir ve onlardan gelen tehdidin, kimyasal ve nükleer silahlarına sahip başka bir devletten gelen olası tehdit ile hiçbir farkı yoktur.[199]

Bu görüşlerin Irak açısından da geçerli olabilmesi için ABD'nin, Irak Rejimi ile El-Kaide ve diğer terörist örgütler arasında doğrudan bir bağlantının olduğunu kanıtlaması gerekmektedir. Ama ABD, bu bağlantılarının var olduğunu hiçbir zaman kanıtlayamamıştır.

Yeni Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, haydut ülkelerden gelen tehdidin saptamasında başarısız olmuştur. Netice olarak ABD'nin bu devletlere karşı iddia ettiği önleyici meşru savunma hakkı kabul edilemez bir durumdur. Aynı anda önleyici meşru savunmanın, örf ve adet hukukundaki meşru savunmanın yerinin alması ya da reform etmesi için uluslararası camiada genel bir irade bulunmamaktadır. Nitekim hem hâkimler hem de

---

[198] Ivo DAALDER: *"The Use of Force in a Changing World: US and European Perspectives"*, 2002, p.11–12, **http://www.brookings.edu/articles/2002/11globalgovernance_daalder.asp,** (e.t. 01.01.2008); GLENNON, p.11–12.
[199] BELLAMY, p. 311.

devletler daha doktrinde tartışması devam eden görüşlerin bir savaşın hukuki gerekçesi olarak gösterilmesine katılmamaktadırlar.[200]

ABD Eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger'e göre, ne dünyanın ne de ABD'nin çıkarlarını korumak amacıyla devletlere, kendilerince belirttikleri tehditleri bertaraf etmek üzere serbest bir önleyici meşru savunma hakkı verilemez.[201] ABD Hükümeti aslında, önleyici meşru savunmanın normlarını değiştirmeye çalışmadan, Bush doktrinine göre üç hakka sahip olduğunu iddia etmiştir. Birincisi, her hangi bir devlet ya da terörist örgütün, uluslararası barış ve güvenliğe bir tehdit oluşturduğunu doğrudan belirtme hakkına sahip olması. İkincisi ABD'nin bu hakkı uluslararası toplumun görüşünü aldırmadan, kullanma yetkisine sahip olması. Başka bir değişle eğer ABD, bir ülkenin bariz ve yakın bir tehdit oluşturduğunu iddia ederse, iddiasının hukuka uygun olduğuna dair gerekçe gösterip uluslararası toplumu ikna etmek zorunda değildir. Böylece, eğer devletlerin çoğu Irak'ın bir tehdit oluşturmadığı kanaatinde olsalar bile yine ABD'nin kuvvet kullanması hukuka uygun olacaktır.[202] Üçüncüsü ABD'nin bu hakkı uluslararası hukuk camiasında başka devletlere emsal teşkil etmeyecek şekilde kullanacak olmasıdır. Bununla birlikte Yeni Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi, Kissinger'in eleştirilerine cevap vererek, diğer devletleri, önleyici meşru savunma hakkını işgal maksadıyla kullanmamalarına ilişkin

[200] GLENNON, p. 539.
[201] BELLAMY, p. 309.
[202] BELLAMY, p. 309.

uyarmıştır.[203] Böylece ABD, tutumu başka ülkelere örnek oluşturmamak üzere uluslararası arenada hangi eylemin meşru savunma ya da gayri meşru bir işgal olduğunu belirtme hakkını kendisine saklı tutmuştur. İşte ABD'nin diğer devletleri Irak Savaşı'nın önleyici meşru savunmaya dayandırarak, yasal olduğu konusunda ikna etmek çabalarında karşılaştığı sorun buydu. ABD, bir yanda sabit bir normu başkalarına emsal oluşturmayacak şekilde değiştirmeye kalkıştı, diğer bir yanda yeni bir norm bulundurmadan şimdiye kadar uluslararası örf ve adet hukukunda uygulanan kriterlerin hazır durumun gereksinimlerini karşılayamaz hale geldiğini savunmuştur.[204]

ABD, uluslararası toplumu Irak'ın yakın bir tehdit oluşturup ona karşı kullanılan kuvvetin gerekli ve orantılı olduğunu ikna edememiştir. Aynı anda onun iddiasına ters düşen delilerin bulunmasıyla beraber, Irak'tan gelen büyük bir tehdidin bulunduğu konusunda ısrar etmiştir. Başka bir deyişle, Irak Savaşı'na uluslararası hukukta kuvvet kullanma yasağının bir istisnası olarak meşru savunma açısından baktığımızda, meşru savunma şartlarının gerçekleşmediği görülmektedir. Gerçekten Irak, ABD ve koalisyon güçlerine karşı herhangi bir saldırıda bulunmamışken ve ABD'nin bahsettiği gibi, Irak'ın elinde kimyasal ve biyolojik kitle imha silahları bulunduğu yönünde uluslararası kamuoyununa yeteri kadar deliller gösterilerek tatmin edilmeden, Irak'a karşı kuvvet kullanılmıştır. Kaldı ki, yukarıda bahsedildiği

---

[203] **The National Securtiy Strategy of the United States of America**, 2002, s.15.
[204] BELLAMY, p. 310.

üzere uluslararası hukukta muhtemel bir saldırıya karşı meşru savunma hakkının kullanıldığı iddiasıyla kuvvet kullanılması kabul edilmemiştir. Olayda meşru savunma şartlarının bulunmadığı açıktır.[205]

C. İNSANCIL MÜDAHALE AÇISINDAN SAVAŞ

Koalisyon güçlerinin Irak`a müdahalesinde ileri sürmüş oldukları başka bir gerekçe de, Saddam'ın kendi insanlarına karşı ağır insan hakları ihlallerinde bulunduğu, bu sebeple onların özgürleştirilmesi gerektiği hususudur.[206] Uluslararası hukukun diğer devletlere bu gerekçelerle başka bir devlete karşı kuvvet kullanma hakkı verip vermediği ve BM organlarının böyle bir yetkiye sahip olup olmadığı konuları değerlendirilmeden bu gerekçe ile ilgili objektif bir neticeye varmak zordur. BM Antlaşması'nın 39. maddesine göre, Güvenlik Konseyi, barışın tehdidi veya bozulması durumlarında, bunu tespit ve gerekli tavsiyelerde bulunma ya da 41 ve 42. maddeler gereği alınacak tedbirleri kararlaştırma yetkisine sahiptir. Hangi durumlarda barışın tehdit edildiği veya bozulduğunun tespiti oldukça zordur. BM Antlaşması'nda bu konulara ilişkin açık bir düzenleme

[205] BELLAMY, p. 311.

[206] Irak halkın insani durumunu daha kötüye gitmenin bir nedeni de 1991 den beri BM tarafından Irak'a uygulanan yaptırımlar olmuştur. Uygulanan yaptırımların Irak halkı üzerindeki olumsuz etkileri böyle bir hareketin doğmasına neden olmuştur. Örneğin, UNICEF'in 1999'da yayınlanan bir raporuna göre beslenme yetersizliği, kaynak eksikliği, altyapının, özellikle su ve atık su sistemlerinin harap olması sonucu 1990–1998 döneminde yarım milyondan fazla Iraklı çocuk hayatını kaybetmiştir. Bkz. Anthony ARNOVE: **Kuşatma Altında Irak**, **Yaptırımların ve Savaşın Ölümcül Etkileri**, (Çev. Mehmet Harmancı), Everest Yayınları, İstanbul, 2001, s. 79.

bulunmamaktadır.[207] Bu konuda Güvenlik Konseyi'nin yetkisi oldukça geniştir. Konuya bir devlet içerisinde gerçekleşen insan hakları ihlalleri açısından bakıldığında durum daha da zorlaşmaktadır. Hangi orandaki insan hakları ihlallerinin barışın tehdidi veya bozulması olarak nitelendirileceği ve buna paralel olarak kolektif güvenlik tedbirlerinin alınabileceği sorunu kolay halledilebilecek bir sorun değildir. Gerçekte 39. maddenin asıl amacı insan haklarının korunması değil, aksine uluslararası barış ve güvenliğin korunmasıdır.[208] Fakat Güvenlik Konseyi içerisinde insan hakları ihlallerinin bulunduğu dünya barışını tehdit eden veya bozan bir olaya müdahale etmesi halinde dolaylı olarak insan hakları ihlalleri de önlenmiş olacaktır. İnsan hakları ihlallerine ilişkin her durum, uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokan veya bozan bir durum arz etmeyeceği için, Güvenlik Konseyi'nin 39. madde doğrultusunda alacağı kararların sadece uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden insan hakları ihlalleriyle sınırlı olması gerekmektedir.[209]

Uluslararası hukukun öngörmüş olduğu genel çerçevede bulunan kuvvet kullanma yasağı ve devletlerin içişlerine karışmama (Müdahale etmeme) ilkelerine rağmen, doktrinde, her ne kadar uluslararası hukukta müdahale yasağı ilkesi benimsenmiş olmakla birlikte, insani müdahalenin bu ilkenin bir istisnasını oluşturduğu ve uluslararası hukukta bu konuda bir

---

[207] MERAY, s. 444; BOZKURT(2007), s. 33.

[208] Jack DONNELLY: **Teori ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları,** (Çev. Mustafa Erdoğan-Levent Korkut), Ankara, 1995, s. 275.

[209] Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Funda KESKİN: *"İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova Ve 2003 Irak Sonrası Durum"*, Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2007, Cilt 3, Sayı 12. s. 6.

teamül olduğu ileri sürülmektedir. Bu görüş insan haklarının açık ve sistematik ihlallerinin hukuka inancını ortadan kaldırdığı, uluslararası barışı tehdit ettiği ve devletlerin diğer devletlerdeki insan hakları ihlalleriyle ilgilenmediği müddetçe insan hakları korumasının etkisiz kalacağı düşüncesine dayanmaktadır.[210]

ABD ve koalisyon güçlerinin Irak'a müdahalesini birçok açıdan meşru görmeyen Richard Falk, insani müdahale açısından bir askeri operasyonun hukuki olabileceğini iddia etmektedir. Zira Saddam rejimi Irak halkına baskı yapmakta ve insanlığa karşı geniş, sistematik ve yaygın şekilde suç işlemekteydi. Irak halkının bu baskıdan kurtulması ve ülkenin politik ve ekonomik refahının sağlanarak demokratik bir yapıya kavuşması açısından rejimi değiştirecek askeri operasyon meşru olabilir.[211] Bu görüşe karşı çıkan yazarlar ise, Saddam Hüseyin'in ülkesini diktatör gibi yönettiği ve halkına baskı yaptığı hususuna katılmakla birlikte, hiçbir hukuk kuralının tehlikeli ve kötü bir iç rejimi değiştirmede dış askeri müdahaleyi meşru kılmadığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla bir rejimi haydut devlet olarak tanımlamak, o devletin rejimini değiştirme hakkını tek başına kendiliğinden diğer devlet ya da devletlere vermemektedir. Sonraki dönemlere bakıldığında da insani müdahale adı altında gerçekleştirilen faaliyetlerin çoğunun insani

---

[210] Tekin AKILLIOĞLU: **İnsan Hakları-I, Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri,** Ankara, 1995, s. 80–81.
[211] Richard A. FALK: *"What Future for the UN Charter System of War prevention?",* AJIL, Vol. 97, Issue 3, July 2003, p. 592.

kaygılardan çok müdahalede bulunan devletlerin ekonomik ve siyasi menfaatlerine dayandığı görülmektedir.[212] Özellikle Sovyetler Birliği'nin Macaristan, Polonya, Çekoslovakya ve Afganistan'a, ABD'nin Guatemala, Dominik Cumhuriyeti ve Nikaragua'ya müdahalelerinde insani kaygılar çok azdır. Bu müdahaleler, müdahalede bulunulan ülkelerdeki insan haklarının mevcut durumunu düzeltecek yerde daha da (Kosova hariç) kötüleştirmiştir.[213] Günümüzde Irak'ta gördüğümüz trajik tablo, bu savaşın insani amaçlarla yapıldığı görüşünü temelden çöktürmekle birlikte, insani kaygıların az olduğunu ve siyasi çıkarlar amacıyla yapıldığını göstermiştir.

Irak'ın ABD ve müttefikleri tarafından tek taraflı olarak işgal edilmesi ise, bir taraftan BM'nin bu olayda eksiksiz kalması nedeniyle inanırlılığına ağır zarar vererek çok taraflı insancıl müdahale olasılıklarını azaltmış, diğer taraftan ise Irak'ta kitle imha silahları ve terörizm yerine insancıl nedenlerin işgali gerçekleştiren devletler tarafından giderek daha fazla ön plana çıkarılmaya çalışılması sonucunda, zaten daha önce de hukuka uygun olarak değerlendirilmeyen tek taraflı insancıl müdahalenin kötüye kullanılmaya açıklığı konusundaki kuşkuların bir kez daha dile getirilmesini ve insancıl müdahalenin reddedilmesini doğurmuştur.[214]

---

[212] Michael QUINLAN: *"Justifying War"*, Australian Journal of International Affairs, Vol. 58, Issue 1, March 2004, p. 10-12.
[213] DONNELLY, p. 275–278.
[214] KESKİN (2007), s. 62.

D. ULUSLARARASI HUKUK DIŞINDA KUVVET KULLANIMI

Hukuki açıdan bakıldığında, ABD'nin hiçbir argümanının yasal dayanağı bulunmamaktadır. BM Antlaşması'nın 2/4. maddesi uluslararası toplumu oluşturan tüm devletler tarafından bir mutlak kural ya da jus cogens kuralı olarak kabul edilmektedir. Jus cogens kuralı olarak kabul edilen bu ilke, yapısı itibariyle uluslararası hukukun diğer ilkelerinden daha baskın bir özellik arz etmektedir. Bu tür kuralların her zaman ve her yerde dikkate alınarak hareket edilmesi gerekmektedir. Bu özelliğe sahip bir kural ancak sonradan ortaya çıkan aynı karakterdeki bir genel uluslararası hukuk kuralı tarafından değiştirilebilir. İstisnası olarak kabul edilen 51. maddeyle birlikte 2/4. maddenin jus cogens niteliğini reddetmek zordur. Gerek yazarlar gerekse devletler arasında farklı görüşlere rastlansa da, meşru savunma kavramını genişleten yeni mutlak kural olduğunu iddia etmek ya da kuvvet kullanma ya da kullanma tehdidi yasağına ilişkin yeni bir istisna kabul etmek mümkün değildir.[215]

BM Örgütünün hukuki yapısı ve gücü dikkate alınmaksızın tek taraflı ulusal güvenlik değerlendirmeleriyle ABD'nin, Bush Doktrinindeki önleyici meşru savunma düşüncesinde olduğu gibi askeri güç kullanımı yönündeki görüşler hukuk dünyasında kabul edilemez bir durumdur. Üstelik savaşın başlangıcında ABD'nin iddia ettiği Irak'a ait KİS'in bulunamaması ve

---

[215] Rene VORK: *"The Use of Force in the Modern World: Recent Developments and Legal Regulation of the Use of Force",* Baltic Defence Review, Vol. 2, Isssue 10, 2003, p.11.

Saddam rejiminin El-Kaide ile bağlantısının ispatlanamaması savaşın meşruiyetini iyice yitirmesine neden olmuştur. Aynı anda unutmayalım ki Irak Savaşı ile özellikle bölgede ve genel olarak dünyada barış ve güvenlik daha da kötü bir hale gelmiştir. Çünkü bu savaş hukuk dışı olmasının yanı sıra uluslararası hukukta ve BM Sistemi'nde tanınan önemli ilkelere de, başka devletlerin içişlerine karışmama ilkesine de, aykırı olmuştur.

SONUÇ

Uluslararası hukuk, bir devletin başka bir devlete karşı kuvvet kullanmasını ilke olarak yasaklamıştır. Bu yasak, mevcut uluslararası hukuk sisteminin temelini oluşturmaktadır. BM Antlaşması md. 2/4'te düzenlenen kuvvet kullanma yasağı, BM üyesi olan ve olmayan tüm devletler için geçerlidir

II Dünya Savaşı'nın büyük acıların tekrar yaşanmasını engellemek ve uluslararası barış ve güvenliği korumak için kurulan BM Sisteminde kuvvet kullanmama ilkesi geçerlidir. Uluslararası anlaşmazlıkların kuvvet kullanılmadan çözümü esastır. BM Antlaşması'nın çeşitli hükümlerinde devletlerin aralarında çıkan uluslararası uyuşmazlıkları barışçı yollarla çözme yükümlülüğü altında oldukları ifade edilmiştir. Madde 2/3 de üye devletler, anlaşmazlıklarını uluslararası güvenliği, adaleti ve barışı tehlikeye sokmadan barış yolu ile çözeceklerini belirtmiştir. Hatta BM Sistemi kuvvet kullanımını açıkça yasaklamıştır. BM Antlaşması'na göre, uluslararası sorunlar ya devletler tarafından, ya da BM Örgütü tarafından barışçı yollarla çözülecektir. Antlaşmanın VI. Bölümünde sorunların barışçı yollarla nasıl çözüleceği ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Kuvvet kullanımını ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmasını yasaklayan md. 2/4'te savaş terimi kullanılmaktan kaçınılmıştır. Böylece, savaşa varmayan kuvvete dayalı her türlü tedbir yasağın kapsamına

girmiştir.[216] Bu maddeye göre kuvvet tehdidi ve gerçek manada kuvvet kullanma genel olarak yasaklanmıştır. Bu madde ile sadece savaş değil, zorlama eylemleri ve müdahaleler gibi eylemlerin de üye devletlere yasak olduğunu açıklanmıştır.

BM Antlaşması'nda kuvvet kullanma yasağı çok geniş bir norm olarak tasarlanmasına rağmen kuvvet kullanımı, uluslararası ilişkilerin bir gerçeği olarak karşımıza çıkmaktadır ve BM Sistemi belli koşullar altında kuvvet kullanmanın meşruluğunu kabul etmektedir. Bu çerçevede BM Antlaşması'yla kuvvet kullanma yasağına istisnalar getirildiği görülmektedir.

Kuvvet kullanımının en önemli istisnaları BM organları kararıyla ve meşru savunma gereği kuvvet kullanımı oluşturur. BM Güvenlik Konseyi barışı ve güvenliği bozduğu düşündüğü devlete karşı kuvvet kullanılması kararı alabilmektedir.

BM sisteminde dünya barışını koruma görevi BM Antlaşması'nın 24/1 ve 25. maddeleriyle BM'nin Güvenlik Konseyi'ne verilmiştir. Barışı koruma görevi Konsey'e verilince, kuvvet kullanma tekeli de kural olarak ona verilmiş olmaktadır. Kuvvet kullanma tekelinin kural olarak BM'de olduğunu gösteren anlaşma hükümleri 39., 41. ve 42. maddelerde yer verilmiştir.

Meşru savunmanın kurallarına göre, BM üyelerinden herhangi birine veya bir kaçına karşı silahlı bir saldırıda bulunulduğunda, Güvenlik Konseyi toplanıp gerekli kararları alıncaya kadar BM üyeleri barışı ve güvenliği

[216] TAŞDEMİR, s. 109.

koruyabilmek amacıyla tek başına ya da topluca meşru savunma hakkını kullanabilirler. Meşru savunma hakkının kullanıldığı hallerde en kısa zamanda üyeler tarafından alınan tedbirler Güvenlik Konseyi'ne rapor edilecektir. Yine BM Antlaşması'na göre bu hakkın kullanılması ile Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barışı ve güvenliği tesisteki görev ve yetkilerinde herhangi bir azalma meydana gelmeyecektir.

Nitekim Afganistan Savaşı'nda ABD, fiili bir saldırının kurbanı olduğunu iddia etmiştir ve savaşın hukuki alt yapısını oluşturacak Güvenlik Konseyi'nin kararları bulmak mümkündür.[217] Ama Irak Savaşı'nda böyle bir gerçek söz konusu değildir. Böylece meşru savunmanın klasik normlarında ve 51. madde çerçevesinde Irak Savaşı'nı hukuki kılacak bir dayanak bulmak mümkün değildir. Çünkü her iki durumda bulunması gereken koşullar Irak'ı Özgürleştirme Operasyonu'nda bulunmamaktadır.

Irak'a karşı kuvvet kullanılması ve işgali konusunda birçok görüş açıklanmış olsa da, bu güne kadar VII. Bölüm'e göre karar alan Güvenlik Konseyi'nin onayı dışında hiçbir genel ya da özel kural veya ilke kabul görmemiştir. Güvenlik Konseyi ise zaten böyle bir karar almamıştır. Üstelik Irak'a karşı kuvvet kullanmanın gerekçesi olarak gösterilen KİS de bulunulmamıştır. Dolayısıyla ABD ve İngiltere'nin Irak'a karşı kullandıkları kuvvet, uluslararası hukuk acısından temelden yoksundur.

---

[217] BELLAMY, p. 207.

Konunun tüm yönlerine baktığımızda, bu savaşın uluslararası hukuka aykırı olduğunu görebilmek mümkündür. Savaş yanlıları tarafından ortaya atılan iddialar ve kararların yorum şekli, Konseyi'nin amaçlarıyla bağdaşmamaktadır. Nitekim Konsey, 687 sayılı kararı çıkarttığında başka devletlerin kuvvet kullanmaları için izin vermemiştir. Irak, savaştan hemen önce çıkan 1441 sayılı kararın bariz bir maddi ihlalinde bulunmamış ve BM ile tam bir iş birliği gerçekleşmiştir.

Irak toprakları hukuken olmasa da, fiilen halen işgal altındadır. Güvenlik Konseyi'nin 1483 sayılı kararı bu durumu belirleyerek işgalci güçlerin bazı hak ve yükümlülükleri olduğunu açıklamıştır. Ancak işgalci güçlerin henüz Irak'ta tam olarak kamu düzenini ve ülkenin güvenliğini sağlayamadıkları neredeyse her gün patlayan bombalardan anlaşılmaktadır. İdari görevlerin yerel memurlara devri, kurulan Irak hükümeti ve onunla imzalanmış geri çekilme ve diğer antlaşmalar işgalciyi yükümlülüklerinden kurtarmamaktadır.

Amerika'nın Irak'a saldırısını haklı kılacak ne bir saldırı ne de yakın ve açık saldırı tehlikesi söz konusu olmuştur. Amerika Irak'a karşı müdahalesini Güvenlik Konseyi'nin Kasım 1990 tarihli 678 sayılı ve Nisan 1991 tarihli 687 sayılı kararlarına dayandırmaktadır. Birinci kararın amacı, Irak güçlerini Kuveyt'ten çıkarmaktı; ikincisininki ise ateşkes ile birlikte Irak'ın silahsızlandırılmasını ve silahlarının denetlenmesini güvence altına almaktı. Kuveyt'in boşaltılmasıyla ve silah denetçilerinin kontrollerini yapmasıyla bu

kararlar işlevlerini yerine getirmiştir. Buna ek olarak, Kasım 2002 tarihli ve 1441 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararında uzun tartışmalardan sonra yer verilen ve Irak'ın silahsızlanma yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve silah denetçileriyle işbirliğine gitmemesi halinde *"ciddi sonuçlarla"* karşı karşıya kalacağına ilişkin hüküm, Amerika ve savaş müttefikleri tarafından şiddet kullanma hakkının dayanağı olarak gösterilmektedir. Oysa *"ciddi sonuç"* kavramından doğrudan doğruya bir savaş hali ilanı yorumunu yapmak BM'nin genel yapısı ve kuruluş felsefesiyle bağdaşmadığı gibi, Amerika ve İngiltere'nin işgalden hemen önce ikinci bir BM Güvenlik Konseyi kararı aldırmaya yönelik çabaları, bu argümana kendilerinin de pek inanmadıklarının göstergesi niteliğindedir. Bu sürece bakıldığında uluslararası hukukun devletler tarafından kendi lehlerine kullanılmaya çalışıldığının görülmesi mümkündür.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKILLIOĞLU, Tekin**, İnsan Hakları-I, Kavram, Kaynaklar ve Koruma Sistemleri**, İmaj Yayınevi, Ankara, 2002.

AKİPEK, İlhan, **Devletlerarası Hukuk Bakımından Meşru Müdafaanın Mahiyeti ve Benzeri Müesseselerle Mukayesesi**, Ankara, 1955

CASSESE, Antonio**, International Law,** Oxford University Press, 2001.

ARNOVE, Anthony, **Kuşatma Altında Irak**, **Yaptırımların ve Savaşın Ölümcül Etkileri**, (çev: Mehmet Harmancı), Everest Yayınları, İstanbul, 2001.

ARAL, Berdal, **Uluslararası hukukta Meşru Savunma Hakkı**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1999.

ATEŞ, Canan, **Birleşmiş Milletlerin Uluslararası Barış ve Güvenliğin Korunmasındaki Rolü**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1997.

BRUNO, Simma, **The Charter of the United Nations: A Commentary,** Oxford, Oxford University Press **,** 1995.

BASEREN, Sertaç Hami, **Uluslararası hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları**, Ankara, Ankara Ünv. Basımevi, 2003.

BELİK, Mahmut, **Devletlerin Harp Selahiyetinin Tahdidi ve Milletlerarası İhtilafların Sulh Yolu ile Hali Usuller**i, 1.C., Istanbul, Istanbul Ünv. Yayınları, 1956.

BOZKURT, Enver, **Birleşmiş Milletler Sisteminde Kuvvet Kullanımı,** Ankara, Nobel Yayınevi, Ocak 2003.

ÇELİK, Edip, **Milletlerarası Hukuk, Birinci Kitap**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1987.

De LUPİS & Ingrid DETTER: **The Law of War**, Cambridge University Press, New York, 1989.

DINSTEIN, Yoram, **War, Agression and Self-Defense**, 2nd. Edition, New York, Cambridge University. Press, 1995

DONNELLY, Jack, **Teori ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları,** Çev. Mustafa Erdoğan-Levent Korkut, Ankara, 1995.

GOODRICH, Lenand, ve HAMBRO Edvard, **Charter of United Nations,** Boston, World Peace Foundation, 1946.

GRAY, Christine, **International Law and the Use of Force**, University of Cambridge, 2000.

GÜNDÜZ, Aslan**, Milletlerarası Hukuku, Temel Belgeler Örnek Kararlar,** 4. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2000.

HANCILAR, Özhan, **Uluslararası hukukta Meşru Savunma Hakkı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Ankara, 2004.

INGRID, Detter, **The Law of War**, Cambridge,Cambridge University Press, 2nd ed., 2000.

KEDİKLİ, Umut, **BM Antlaşması'nda Meşru Müdafaa Hakkı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

KESKİN, Funda, **Uluslararası hukukta Kuvvet Kullanma: Savaş, Karışma ve Birleşmiş Milletler**, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Mayıs 1998.

KRASNER, Stephen, **Sovereignty: Organized Hypocrisy,** Princeton University Press, 2001.

MERAY, Seha, **Devletler Hukukuna Giriş: II. Cilt**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1975.

MERAY, Seha, **Uluslararası hukuk ve Uluslararası Örgütler**, 2. B., Ankara, A.Ü. SBF Yayınları 1979.

PAZARCI, Hüseyin, **Uluslararası hukuk Dersleri**, 6. Bas., Turhan Kitapevi, Ankara, 2008.

PAZARCI, Hüseyin: **Uluslararası hukuk Dersleri, III.Kitap**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1994.

SCHACHTER, Oscar, **Self-Defense and the Rule of Law**, (Edit.) Charlotte Ku ve Paul F. Diehl, International Law, London, 1998.

SHAW Malcolm N., **, International Law**, Cambridge University Press, 2000.

TAŞDEMİR, Fatma, **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi**, USAK Yayınevi, Ankara, 2005.

TAYYAR Arı, **2000'li Yıllarda Basra Körfezinde Güç Dengesi**, Alfa Yayınevi, İstanbul 1999.

TAYYAR, Arı, **Irak, İran ve ABD, Önleyici Savaş, Petrol ve Hegemonya**, 1.B, İstanbul, Alfa Yayınları, Ocak 2004.

TOPAL, Ahmet Hamdı, **Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı,** Beta Yayınevi, 2005.

TOLUNER, Sevin, **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Uluslararası hukuk**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1977.

WHEELER, Nicholas, **Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society,** UK, Oxford University Press 2000.

SÜRELI YAYNILAR VE MAKALELER

عبد الباري عطوان,العراق فتوى تاريخية قانونية, جريدة القدس العربي, .2008 20.11

ATVAN, Abdul Bari, Irak: Tarihi Ve Hukuki Fetva, **El Kudüs El Arabi Gazetesi**, **http://www.dctcrs.org/s5252.htm,** (e.t. 20.11.2008.)

عمر عدس: الحرب على العراق غير شرعية,جريدة المسيرة العربية,09.04.2005

ADAS, Ömer**,** Irak Savaşı Meşru Değil, **El Mesira El-arabiya Gazetesi,http://www.saudiinocus.com/ar/forum/showthread.php?t=9841,** (e.t. 09.04.2009.)

BELLAMY Alex J, Leaglity Of The Use Of Force Against Iraq, **Melbourne Journal of International Law,** Vol 4, Issue 2, 2003, s. 209-312.

BENNETT, Christopher, Combating Terrorism , 2003, N.1, **NATO Review**,p.5,**http://www.nato.int/docu/review/2003/issue1/english/art2.html,**(e.t. 11.10.2008)

BODUR, Kadriye, Irak'ın İşgali ve Uluslararası Hukuk, **Üniversite Ve Toplum Dergisi**, Haziran 2004, Cilt 4, Sayı 2, s. 2.

CHARLES, Foster, International Law: Another Casualty of the Iraq War?, **Contemporary Review**, Vol. 283, Issue 1651, Aug. 2003, s. 77.

CHOMSKY, Noam, amerkan müdaheleciliği- haydut devletler, Çeviren Taylan DOĞAN- Barış ZEREN, **www.karakutu.com/models .php=article&side=2525**, (e.t. 01.07.2009).

.

CURRIE, Duncan, Preventive War and International Law after Iraq, **Greenpeace International**, **www.greenpeace.org/.../press/.../preventive-war-and-internat** (e.t. 22.05. 2008), p.13.

DÖNER, Ayhan, kuvvet kullanma yasağı ve insani müdahale açısından ıı. Körfez kriz, **http://e-akademi.org/makaleler/dergi** , (e.t. 01.07.2008), s. 17.

DURHAM, Martin; The American Far Right and 9/11, **Terrorism and Political Violence,** Vol.15, Issue 2, Summer 2003, s. 96.

FALK, Richard, What Future fort he UN Charter System of War prevention?, **AJIL**, Vol. 97, Issue 3, July 2003, s.592.

GLENNON Michael,“Millitary Action Against Terrorist Under International Law : The Fog of Law: Self- Defense, Inherence, and Incoherence in Article 51 of the United Nations Charter”, **Harvard Journal of International Law** & Public Policy, Vol. 25, Issue 2, 2002, p. 149 & 540-544.

GÖZTEPE, Ece, “Amerika’nın İkinci Irak Müdahalesi’’, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 58, Sayı 2, Ankara 2003, s. 3–59.

GRAY, Christine, “After The Ceasefire: Iraq, The Security Council And The Use of Force’’**,** **British Yearbook of International Law**,1994, No.65, p. 135.

HEISBOURG, Francois, A Work in Progress: The Bush Doctrine and Its Consequences, **The Washington Quarterly**, Vol. 26,Issue 2, 2003, p. 75–76.

طارق عبدالله عيسى: *مشروعية الحرب على العراق في ظل القانون الدولي*, جريدة 26 ايلول, 2009, 1050, ص. 17 العدد.

(ISA, Tarık Abdullah, “Uluslararası Hukuk Açısından Irak Savaşı’nın Meşruiyeti’’, 26 Eylül Gazetesi, 2009, Sayı 1050, s. 17, **http://www.26sep .net/newsweekarticle.php?lng=arabic &sid=2859,** (e.t. 08.09.2009).

KESKİN, Funda, Irak Savaşı ve Uluslararası hukuk, **Hukuk ve Adalet Dergisi,** no.1, 2004, s.18–21.

KESKİN Funda, İnsancıl Müdahale: 1999 Kosova Ve 2003 Irak Sonrası Durum, **Uluslararası İlişkiler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 12, kış 2006–2007,

KOHEN, Marcelo G., Is the US Practice of Using Force Changing International Law? ,**World Editorial and International Law**, Vol. 2, Issue 1, January 2003, p. 9.

KÖSEBALABAN, Hasan, Yeni Amerikan Güvenlik Doktrini ve Uluslararası İlişkiler, **2023 Dergisi**, 2002, s. 34–38.

MILLER, Hunter, Croline Case, **www.avalon.law.yale.edu/ 19th-century/br-1842.asp**, (e.t.01.07.2009).

NAGAN, Winston & HAMER, Craig, The New Bush National Security Doctrine and the Rule of Law, **Berkley Journal of International Law**, Vol. 22, Issue 3, 2004, s.375-438.

O'CONNELL, Mary Ellen, The Myth of Preemptive Self-Defense , **American Society of International Law Presidential Task Force on Terrorism Paper**, August 2002, p.10,**http://www.asil.org/taskforce /oconnell.pdf,** e.t. 01.10.2008.

QUINLAN, Michael, Justifying War, **Australian Journal of International Affairs**, Vol. 58, Issue 1, March 2004, p. 10-12.

SAPIRO, Miriam, Iraq: The Shifting Sands of Preemptive Self – Defense, **AJIL**, Vol. 97, Issue 3, July 2003, p.599–607.

TAYYAR, Arı, Irak'a BM Yaptırmaları: Kitlesel imha Silâhlarının Denetimi ve Ambargo, **Avrasya Dosyası**, Cilt 6, Sayı 3, Sonbahar 2000, s. 235.

THOMAS, Franck, What Happens Now? The UN After Iraq, **AJIL**, Vol. 97, Issue 3, July 2003, p.612-613.

TURHANLI, Turgut, Kuvvet Kullanma, Meşruiyet ve Hukuk, **Anayasa Yargısı Dergisi,** Cilt 20, s.17-18, **<http://www. anayasa.gov. tr/anyarg 20/ ttarhanli.pdf>,** (e.t. 15.07.2008).

عبدالله توركمان,الحرب الوقائية بعد احداث 11 ايلول من وجهة نظر القانون الدولي و حقوق الانسان, المعهد العربي

(TÜRKMEN, Abdullah, “11 Eylül Olaylarından Sonra Uluslararası Hukuk Acısından Önleyici Meşru Savunma Ve İnsan Hakları’’**,** Arap İnsan Hakları Enstitüsü Yayınları, Tunus, 2009,s. 3. **http://hem.bredband.net/dccls/dcc.mkala.syr.torkmani3.htm**. 01.09.2008)

YOO, John, International Law and War in Iraq, **AJIL**, Vol. 97, Issue 3, July 2003, s.563-576.

YOUNG, Karen, “Bush Proclaims Victory in Iraq: Work on Terror is Ongoing, President Says’’, The Washington Post, Washington DC, US, **http://www.highbeam.com/doc/1P2-256945.html** (e.t. 02.05.2008).

VORK, Rene, The Use of Force in the Modern World: Recent Developments andLegal Regulation of the Use of Force, Baltic **Defence Review**, Vol.2, Issue 10, 2003, p.11.

WEDGWOOD, Ruth, “The Enforcement of Security Council Resolution 687 The Threat or Force Against Iraq’s Weapons of Mass Destruction”, AJIL, Vol 92, Issue 1, January 2004, p. 725.

.

WALDOCK, Humphrey in Guy Roberts, “The Counterproliferation Self-Help Paradigm: A Legal Regime for Enforcing the Norm Prohibiting the Proliferation of Weapons of Mass Destruction’’ Denver Journal of International Law and Policy, 1999, Issue 27, p. 483- 513..

INTERNET KAYNAKLARI

BARTRAM, Darin, It Is Perfectly Legal for the US-Led Coalition to Enforce Resolution 1441, 2003, **http://www.onlineopinion.com.au/ view.asp,parag.242**,(e.t. 01.10.2008).

Chareter of the United Nations, 26 Haziran 1945, İngilizce metni için bkz.**www.yale.edu\laww b\avalon\un\uncharter/htm**, (e.t. 01..2008).

DAALDER, Ivo, The Use of Force in a Changing World: US and European Perspectives, 2002, s.11–12, **http://www.unausa.org/ pdf/idaalder.pdf,** (e.t. 01.10.2008)..

KAYA, Fatih, Birleşmiş Milletler Sistemi’nde Kuvvet Kullanmama İlkesi ve Meşru Kuvvet kullanımı, USAK Uluslararası hukuk Notları, **http://www .turkhukuksitesi.com**, (e.t. 01.09..2008).

NOYAN, Özkan, ABD'nin Irak'a askeri saldırısı sürecinde saldırgan ve müttefiklerinin hukuki durumu, İzmir - BİA Haber Merkezi**, http://bianet .org/bianet/siyaset/17797-** (e.t. 01.04..2008).

Parlemnato Binasında John Howard ile yapılan basın açıklamsı, Canberra, Avustraliya, 25 Şubat 2003, **www.pm.gov.au/news/interviews/ Interview252.html**, (e.t. 01.10..2008)..

STAHN, Carsten: "International Law at a Crossroads, s.3, **http:www.ejil.org / forum WTC,** (e.t. 01.10..2008)..

VAROL, Ahmet, ABD'nin Dayattığı BM Kararı, **http://www.vahdet .com.tr/ isdunya/dosya1/0131.html,** (e.t. 12.11..2008).

BELGELER

Irak Cumhuriyet'in Diş İşleri Bakanı'ndan BM'n Genel Sekreteri ve GK'n Başkanı'na 6 Nisan 1991 tarihinde gönderilen mektup. UN Doc S/22456 (1991).

Jack straw, İngiltere dış İşleri Bakanı, Parlamento konuşmaları, 25 Ekim 2002, cilt 395, s. 65.

The National Security Strategy of the United States of America, **http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf**, (e.t. 01.09..2008)..

The Declaration on Principles of International Law Concerning Friendly Relations and Cooperation Among States in Accordance With the Charter of the United Nations; G.A. Resolution 2625(XXV) October 24, 1970, U.N. G.A.O.R, 26th Sess., Supp. No. 28, U.N. Doc. A/8028 (1970)

KAYANK: BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN RESMİ SİTESİNDEN (http://www.un.org.)

UN Doc SC Res 678, S/RES/678, 1991.

UN Doc SC Res 687, S/RES/687, 1991.

UN Doc SC Res 1154, S/RES/1154,1998.

UN Doc SC Res 1205, S/RES/1205,1998.

UN Doc SC Res 1248, S/RES/1248, 1999

UN Doc SC Res 1368, S/RES/1368,2001.

UN Doc SC Res 1441, S/RES/1441, 2002.

UN Doc SC Res 1483, S/RES/1483, 2003.

UN SCOR, 53rd sess, 3939th mtg, UN Doc S/PV.3939, 1998.

UN SCOR, 53rd sess, 3955th mtg, UN Doc S/PV.3955, 1998.

UN SCOR, 53rd sess, 3858th mtg, UN Doc S/PV.3858, 1998.

UN SCOR, 56th sess, 4370th mtg, UN Doc S/PV.4370, 2001.

UN SCOR, 57th sess, 4644th mtg, UN Doc S/PV.4644, 2002.

ÖZET

ABD Irak'ı işgal ederek, Birleşmiş Milletleri'nin açık onayı olmadan kuvvet kullanmanın meşru olup olmadığı konusu ile ilgili geniş tartışmalara neden olmuştur. Bazıları, I. Körfez Savaşı esansında çıkan ve açıkça kuvvet kullanmaya izin veren Güvenlik Konseyi'nin 678 sayılı kararını savaşa gerekçe göstermiştir. Bunun yanı sıra ABD, Irak Hükümetini hem komşularına hem de ABD ve bölgenin barış ve güvenliğine açık bir tehdit olarak nitelendirmiştir. Böylece ABD için önleyici meşru savunma hakkı doğmuştur. Çalışmamızda bu olayın arka planını inceleyip Güvenlik Konseyin kuvvet kullanmak için izin verip vermediği sorusunu araştırarak tartışmaların hukuki yönleri değerlendirmekteyiz. Güvenlik konseye üye olan devletlerin yaklaşımlarına bakıldığında, ne I. Körfez Savaşı esansında çıkan kararlar sonradan başvurulabilecek bir kuvvet kullanmaya izin vermiştir, ne de 2002 yılın Kasım ayında çıkan 1441 sayılı karar otomatik bir izin içermektedir. Bunların yanı sıra UNMOVIC'in başkanı Hans Blix'in sunduğu raporların özü ve KİS'in bulunamaması iddiaların doğru olmadığını göstermiştir. Netice olarak Irak savaşı için gösterilen gerekçeler kabul edilirse uluslararası hukuk çerçevesi o kadar genişlenir ki, sözü gecen hukukun kuralların varlığına gölge düşürülecektir.

ABSTRACT

The United States led invasion of Iraq prompted a widespread debate about the legitimacy and legality of the use of force without explicit United Nations authorisation. Some argued that the invasion enjoyed the implied authorisation of the Security Council, suggesting that Resolution 678, a remnant of the first Gulf War, continued to authorise the use of force to ensure Iraqi compliance with the Gulf War cease-fire. The US government further argued that Iraq posed an imminent threat to its neighbours, to the US and to international peace and security. On this basis, the US asserted a right to pre-emptive self-defence. This article evaluates these legal claims in depth. It exploring the background to the war, and asks whether or not the Security Council did implicitly authorise the war. Having assessed the statements of Security Council members, it suggests that the resolutions passed at the time of the first Gulf War were not intended to authorise subsequent uses of force. Nor, it is argued, did Resolution 1441, passed in November 2002, provide implicit authorisation for the use of force. Given the substance of the reports of Hans Blix, Executive Chairman of the UNMOVIC, and the subsequent failure to discover weapons of mass destruction in Iraq, the self-defence argument is also untenable. Indeed, to accept either of the legal justifications proposed for the war in Iraq would stretch general legal principles to such an extent as to risk undermining the principles themselves.